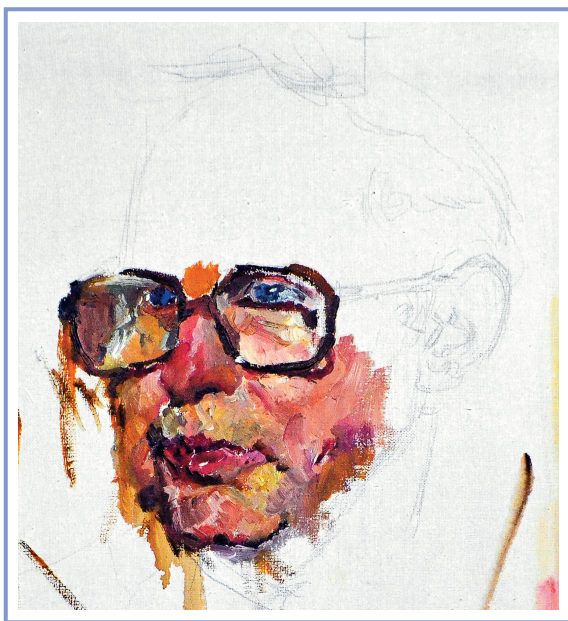

26. LETNIK (2016) 2

MEDNARODNA KATOLIŠKA REVIJA

COMMUNIO

25 let Communio
Očenaš / družina / duhovniki

MEDNARODNA KATOLIŠKA REVIJA COMMUNIO

Ustanovitelji:

Hans Urs von Balthasar, Joseph Ratzinger, Henri de Lubac

Izdaja:

SVET MEDNARODNE KATOLIŠKE REVIJE COMMUNIO
PRI SLOVENSKI ŠKOFOVSKI KONFERENCI

Uredniški odbor:

ALOJZIJ ČEMAŽAR, JANEZ FERKOLJ,
DAVID MOVRIN, JASMINA RIHAR,
CIRIL SORČ, STANISLAV ZORE

Glavni in odgovorni urednik: ANTON ŠTRUKELJ

© Slovenska škofovska konferenca

Izhaja pri založbi: DRUŽINA d.o.o.

Za založbo Tone Rode

Tisk: Tiskano v Sloveniji

Naklada: 1000 izvodov

Ljubljana 2016

ANTON ŠTRUKELJ	105	25 LET REVIJE COMMUNIO. UVODNIK
JOSEPH RATZINGER – BENEDIKT XVI.	109	GOSPODOVA MOLITEV. PRVE TRI PROŠNJE
JEAN-ROBERT ARMOGATHE	115	OČENAŠ. DUHOVNA BRANJA PRVIH TREH PROŠENJ
PAPEŽ BENEDIKT XVI.	122	KRŠČANSKA VERA NI IDEJA, AMPAK ŽIVLJENJE
KARDINAL GERHARD LUDWIG MÜLLER	131	KAJ SMEMO PRIČAKOVATI OD DRUŽINE?
KARDINAL PIETRO PAROLIN	148	DUHOVNIK, POSVEČEN V <i>KRISTUSOVI</i> <i>OSEBI</i>
LEO MAASBURG	165	MATI TEREZIJA – IKONA USMILJENJA
JAN-HEINER TÜCK	170	V VELIKONOČNI SVETLOBI
VEČ AVTORJEV	73	POSLOVILNI GOVORI ZA JANEZA ZUPETA
JANEZ ZUPET	189	BIBLIOGRAFIJA 1978–2016

ANTON ŠTRUKELJ

25 let revije *Communio*. Uvodnik

Junija 1991 je izšel prvi zvezek slovenske izdaje Mednarodne katoliške revije *Communio* – v povezavi z uveljavljeno revijo Kristjanova obzorja, ki jo je že pet let izdajala Slovenska provinca Družbe Jezusove. Njen urednik p. Tomaž Podobnik se je po mojem posredovanju maja istega leta v Zagrebu udeležil zasedanja uredništev različnih izdaj Mednarodne katoliške revije *Communio*. Tako je že junija 1991 izšel prvi zvezek z novim skupnim imenom. To je bil v resnici prvi »korak v mednarodnost« pred 25 leti!

Leta 1992 je bilo v Rimu pomembno srečanje uredniških odborov Mednarodne katoliške revije *Communio* ob njeni 20. letnici. Iz Slovenije se nas je kar pet udeležilo tega dogodka: glavni in odgovorni urednik p. Tomaž Podobnik, p. Edmund Böhm, p. Janez Sraka, p. Jože Pucelj in jaz. V zasebno avdienco nas je sprejel papež sv. Janez Pavel II. Kardinal Joseph Ratzinger je imel na univerzi Gregoriana predavanje, kateremu je namenoma dal isti naslov kakor 20 let prej Hans Urs von Balthasar, *Communio* – program. Kardinal Joseph Ratzinger – soustanovitelj revije skupaj z Balthasarjem in Henrijem de Lubacom leta 1972 – je v svojem predavanju spregovoril o nastanku in razvoju revije ter o imenu kot programu, ki se glasi »Iz srca Cerkve v prostranost sveta«.

Kardinal Joseph Ratzinger je med drugim poudaril: »*Communio* mora v Božji besedi najti odgovor na človekova vprašanja. To pomeni, da se ne sme zapirati v krog specialistov, ampak se mora obrniti k ljudem, ki iščejo in se resno sprašujejo o življenju, da bi se v pogovoru z njimi vedno na novo učili zaznavati luč besede. Reči smemo, da je naša revija misijonarska v polnem pomenu besede. Občestva z Bogom ne moremo živeti brez stvarne pozornosti do skupnosti ljudi. Zato etična in družbena razsežnost teološko spada k samemu bistvu

občestva ali *communio*. Revija, ki si je zadala takšen program, se mora soočati tudi z velikimi etičnimi in družbenimi vprašanji časa. Ne sme delati politike, ampak mora osvetljevati vprašanja ekonomije in politike v luči Božje besede, biti mora kritična in vzgojna hkrati. Še vedno mi gori na srcu beseda, ki jo je ob ustanovitvi revije izrekel H. U. von Balthasar: «Ne gre za priznanje in pohvalo, ampak za pogum, da se izpostavimo». Ali smo imeli dovolj tega poguma? Ali smo v lačnem svetu res prinašali besedo vere na razumljiv način, ki gre do srca? Ali pa smo se raje zapirali v svoj krog?»

Očitno je p. Tomaž Podobnik imel pogum, da se izpostavi – zlasti v zvezi s spisi p. Anthonyja de Mella. O tem je sam pisal v 53. številki in končno v 54. številki podal »Obračun vesti ob ukinitvi revije *Communio*-Kristjanova obzorja«, kjer navaja odločitev, da »predstojništvo Slovenske province Družbe Jezusove prekinja izdajanje slovenske izdaje revije *Communio* s 1. 1. 1999. Ustanovi se Društvo *Communio*, ki postane izdajatelj revije. To bo storila SŠK na svoji seji ta mesec.« Tako je bil leta 1999 ustanovljen Svet Mednarodne katoliške revije *Communio* pri Slovenski škofovski konferenci. Pod tem okriljem revija izhaja še danes.

Spodobi se, da tudi ob 25. letnici slovenske izdaje revije *Communio* izrečem priznanje in hvaležnost p. Tomažu Podobniku za njegovo predano urejanje in prijateljsko sodelovanje. Nepozabna so številna skupna potovanja na mednarodna srečanja. Nekajkrat se jih je udeležil tudi p. Edmund Böhm, ki nas je bogatil s svojo žlahtno duhovnostjo. Prav tako se želim zahvaliti Slovenski škofovski konferenci in založbi Družina, ki z naklonjenostjo omogočata redno izhajanje revije. V tem obdobju so v uredniškem odboru sodelovali kompetentni člani, katerim gre velika zahvala. Nekateri so se že preselili v *communio sanctorum*. To so p. Edmund Böhm, prof. dr. Anton Strle, prof. dr. Zmaga Kumer in prof. msgr. Janez Zupet.

Božji služabnik Anton Strle je bil od leta 1999 do svoje smrti 20. okt. 2003 lektor. A ne samo to. Bil je duhovnik vodnik, zgled neomajne cerkvenosti in katoliške širine. Za njim je lektoriranje prevzela nadvse požrtvovalna in razgledana gospa dr. Zmaga Kumer, ki je že prej dejavno sodelovala v uredništvu in se z veseljem

udeleževala mednarodnih srečanj. Za revijo je napisala 16 člankov in prevedla 53 besedil. Po njeni smrti (27. dec. 2008) je postal lektor revije prof. Janez Zupet, ki se je tudi rad udeleževal mednarodnih srečanj doma in na tujem. Cenjeni prijatelj se je od nas poslovil 29. marca 2016. V hvaležen spomin so tu objavljeni poslovilni govori in njegova obsežna bibliografija.

Ob srebrnem jubileju slovenske izdaje, ki enakopravno deluje v mednarodni družini 15 izdaj revije *Communio*, se želim zahvaliti vsem zvestim sodelavcem, prijateljem in bralcem. Bog povrni! Da bi revija tudi v prihodnje dobro opravljala svoje poslanstvo, prosim, da tudi vi kdaj zmolite *Molitev za Communio – Prière pour Communio*, ki jo je Hans Urs von Balthasar napisal na srečanju uredniških odborov na Poljskem leta 1989:

Gospod, naš Bog,
tvoje troedino življenje je večno občestvo v tebi.
Deležnost pri tem življenju, ki nam ga podarjaš po
Kristusovem žrtvovanem telesu, je tudi občestvo.
Tvoja Cerkev živi in deluje samo v moči tega občestva.
Zahvaljujemo se ti, Gospod, da si tako obilno
blagoslovil naše skupno prizadevanje
v službi tvojega občestva.
Zahvaljujemo se ti, da nam tvoj Sveti Duh
pomaga varovati cerkveno edinost med nami
in jo razširjati prek številnih dežel in kultur.
Vemo, da brez tvojega Duha naše delo
ne bi moglo preživeti.
Ne dopusti, da bi človeška nečimrnost
popačila naše pričevanje.
Daj nam ponižnost duhovnega človeka,
o katerem tvoj apostol pravi, da more vse prav presojati,
ker ga vodi Kristusov Duh in ne njegov lastni duh.
Podeli nam milost, da že tu na zemlji vsaj malo uresničimo
večno občestvo svetih z Marijo v svojem središču.
Za vse to prosimo tvojega troedinega blagoslova. Amen.

Na letošnjem mednarodnem zasedanju uredništev v Varšavi, ki se ga je udeležil tudi dr. Janez Ferkolj, je bila soglasno sprejeta odločitev o ustanovitvi nove izdaje revije, in sicer v Ugandi!

V skladu s skupnim načrtom je v teh letih vsak prvi zvezek posvečen razlagi Gospodove molitve. Letos smo izjemoma dali prednost člankom o Božjem usmiljenju, da bi prispevali drobec k obhajanju svetega leta, ki ga je razglasil papež Frančišek. Zato so prve tri prošnje očenaša predstavljene šele v tem zvezku. Na prvem mestu je tehtno besedilo papeža Benedikta XVI. iz njegove knjige Jezus iz Nazareta. Nato sledi lepa razlaga cerkvenih očetov o očenašu, izpod peresa francoskega urednika revije. To je nam že znani prof. Jean-Robert Armogathe.

Sledita dva aktualna članka. Najprej predavanje, ki velja za prvi uradni komentar posinodalne apostolske spodbude papeža Frančiška, *Amoris Laetitia*. Kardinal Gerhard Ludwig Müller, prefekt kongregacije za verski nauk, je imel to predavanje v španskem jeziku. Drugo predavanje je imel kardinal Pietro Parolin, vatikanski državni tajnik, na kongresu na Gregoriani, o duhovništvu v Kristusovi osebi. Spregovori tudi o celibatu kot poti svobode.

Na univerzi Gregoriana je bil pred kratkim še en simpozij. Veliko pozornost so vzbudili sijajni odgovori, ki jih je pripravil zaslužni papež Benedikt XVI. in jim dal naslov: »Krščanska vera ni ideja, ampak življenje.«

Pred kanonizacijo bl. matere Terezije v svetem letu usmiljenja je sporočilno besedilo: »Mati Terezija – ikona usmiljenja«, ki ga je napisal njen dolgoletni duhovni voditelj, p. Leo Maasburg, katerega družina je živela v Sevnici. Končno nam prof. Jan-Heiner Tück mojstrsko oriše postni prt, ki je krasil dunajsko stolnico in ga je ustvarila slovenska umetnica, Eva Petrič.

Posebno mesto v tem zvezku pa ima naš prijatelj prof. Janez Zupet. Poleg poslovnih govorov, ki na kratko predstavijo njegovo veličino, je objavljena njegova obsežna bibliografija.

JOSEPH RATZINGER – BENEDIKT XVI.

Gospodova molitev. Prve tri prošnje

1. Posvečeno bodi tvoje ime

Prva prošnja očenaša nas spominja na drugo božjo zapoved: ne skruni božjega imena. A kaj je »božje ime«? Ko o tem govorimo, stopi pred nas podoba, kako Mojzes v puščavi vidi trnov grm, ki gori, a ne zgori. Najprej ga žene radovednost, da bi to skrivnostno dogajanje videl od blizu, a nato ga iz trnovega grma pokliče glas, in ta glas mu pravi »Jaz sem Bog tvojih očetov, Bog Abrahamov, Bog Izakov in Bog Jakobov« (2 Mz 3,6). Ta Bog ga pošilja nazaj v Egipt z naročilom, da izpelje ljudstvo Izrael iz Egipta v obljubljeno deželo. Mojzes naj v božjem imenu od faraona zahteva osvoboditev Izraela. Toda, v tedanjem svetu je bilo veliko bogov. Zato ga Mojzes vpraša po njegovem imenu, s katerim se bo ta Bog pred drugimi bogovi izkazal. Tako spada ideja božjega imena najprej v politeistični svet; v njem si mora tudi ta Bog dati svoje ime. Toda Bog, ki kliče Mojzesa, je resnično Bog. Boga v dejanskem in pravem smislu v množini ni. Bog je po svojem bistvu samo eden. Zato ne more stopiti v svet bogov kakor eden od mnogih, ne more imeti imena med drugimi imeni. Tako je božje ime hkrati zavrnitev in privolitev. Bog je sam po sebi preprost »jaz sem, ki sem« – kratko malo je. Ta privolitev je hkrati ime in ne-ime. Zato je bilo popolnoma pravilno, da v Izraelu te oznake Boga samega, ki so jo slišali v besedi JHWH, niso izgovarjali, je niso ponižali do nekakšnega

*Joseph Ratzinger – Benedikt XVI., Jezus iz Nazareta. Prvi del: Od krsta v Jordanu do spremeni-
tve na gori, Družina, Ljubljana 2007, str. 157–164. Joseph Ratzinger, Gesammelte Schriften
6/1, Herder, Freiburg 2013, 247–254. Z dovoljenjem založbe Herder prevedel Anton Štrukelj.*

božjega imena. In zato ni bilo pravilno, da v novih prevodih Svetega pisma to za Izrael vedno skrivnostno in neizrekljivo ime pišejo kot katerokoli ime in so tako skrivnost Boga, o katerem ni niti podob niti izrekljivih imen, potegnili dol v navadnost splošne verstvene zgodovine.

Seveda ostaja: Bog ni kar odklonil Mojzesove prošnje. Da bi to nenavadno prepletenost imena in ne-imena razumeli, si moramo dopovedati, kaj ime dejansko je. Mogli bi preprosto reči: ime ustvarja možnost nagovora, klicanja. Ime vzpostavlja odnos. Ko Adam poimenuje živali, to ne pomeni, da razlaga njihovo bistvo, marveč da jih vnese v svoj človeški svet, da jih more poklicati. Zdaj razumemo, kaj je z božjim imenom pozitivno mišljeno: Bog vzpostavlja odnos med seboj in nami. Daje nam možnost, da ga pokličemo. Vstopi v odnos z nami in nam omogoči, da smo mi v odnosu z njim. To pa pomeni: Bog se nekako poda v naš človeški svet. Bog nam je postal blizu in zato tudi ranljiv. Bog sprejme nase tveganje odnosa, sobivanje z nami. V razodetju imena se je začelo tisto, kar se bo končalo v učlovečenju. V resnici bomo pri premišljevanju Jezusove velikodušniške molitve videli, da se Jezus predstavi kot novi Mojzes: »Razodel sem tvoje ime ljudem ...« (Jn 17,6). Kar se je začelo v gorečem trnovem grmu v Sinajski puščavi, se dopolni v gorečem trnovem grmu križa. Boga je zdaj v njegovem učlovečenem Sinu zares mogoče nagovoriti. Bog spada v naš svet, izročil se je tako rekoč v naše roke.

Iz tega razumemo, kaj prošnja za posvečevanje božjega imena pomeni. Božje ime je namreč mogoče zlorabljati in tako Boga samega oskruniti. Božjega imena se je mogoče polastiti v naše namene in tako božjo podobo popačiti. Kolikor bolj se Bog daje v naše roke, toliko bolj moremo zatemniti njegovo svobodo; kolikor bližji je, toliko bolj ga more naša zloraba napraviti nerazpoznavnega. Martin Buber je nekoč dejal, da bi morali pri vsem sramotnem zlorabljanju božjega imena izgubiti pogum, da ga še imenujemo. A njegovo ime zamolčati bi bilo šele zares zavračanje njegove ljubezni, ki nam jo izkazuje. Buber pravi, da bi morali zato poskušati samo v velikem spoštovanju spet dvigniti in očistiti drobce zamazanega imena. Toda

mi sami tega sploh ne moremo. Moremo le njega samega prositi, naj ne dopusti, da se svetloba njegovega imena v tem svetu uniči. Ta prošnja, da on sam vzame v roke posvečenje svojega imena, da varuje čudovito skrivnost, ko ga moremo klicati, in vedno znova iz našega skrunjenja stopa ven kot on sam – ta prošnja je seveda vedno tudi veliko spraševanje vesti za nas: kako ravnam s svetim božjim imenom? Ali stojim v spoštovanju pred skrivnostjo gorečega trnovega grma, pred nedoumljivim načinom njegove bližine vse do navzočnosti v evharistiji, v kateri se on čisto daje povsem v naše roke? Ali skrbim za to, da sveto prebivanje Boga z nami ne bo potegnilo njega v umazanijo, marveč bo dvignilo nas v njegovo čistost in svetost?

2. Pridi tvoje kraljestvo

Pri prošnji za božje kraljestvo se bomo spomnili vsega tega, o čemer smo prej premišljevali o besedi »božje kraljestvo«. S to prošnjo priznavamo najprej božje prvenstvo: kjer ni Boga, ne more nič biti dobro. Kjer ne gledajo Boga, tam propade človek in propade svet. V tem smislu nam Gospod pravi: »Iščite najprej (božje) kraljestvo in njegovo pravičnost, potem vam bo navrženo vse drugo« (Mt 6,33). S to besedo je postavljen red prednosti za človeško delovanje, za naše upanje v vsakdanjem življenju. Nikakor nam ni obljubljena Indija Koromandija za primer, da smo pobožni ali da bi kakorkoli radi božje kraljestvo. Noben avtomatizem brezhibno delujočega sveta ni predviden, kakor si ga zamišlja utvara brezrazredne družbe, v kateri bi šlo vse samo od sebe dobro samo zato, ker ni nobene zasebne lastnine. Tako preprostih receptov nam Jezus ne daje. Pač pa postavlja – kakor rečeno – vse odločujočo prednost: »božje kraljestvo«, to se pravi »božje vladarstvo«, in to pomeni, da je sprejeta odločilnost njegove volje. Ta volja ustvarja pravičnost, h kateri spada, da Bogu dajemo njegovo pravico in v tem najdemo merilo za pravo med ljudmi. Red prednosti, ki nam ga Jezus tu nakazuje, nas utegne spomniti na starozavezno poročilo

o prvi Salomonovi molitvi po njegovem nastopu vladanja. Tu je rečeno, da se je Gospod ponoči prikazal v sanjah mlademu kralju in mu prepustil na voljo prošnjo, za katero je Gospod zagotovil uslišanje. »Podeli svojemu služabniku razumno srce, da bo mogel vladati tvojemu ljudstvu in znal razločevati med dobrim in hudim!« (1 Kr 3,9). Bog ga pohvali, ker ni prosil – kakor bi se vsiljevalo – za bogastvo, premoženje, čast ali smrt svojih sovražnikov, tudi ne za dolgo življenje (2 Krn 1,11), marveč za to, kar je zares bistveno: za poslušajoče srce, za sposobnost razlikovanja med dobrim in hudim. In zato prejme Salomon povrhu tudi vse drugo. S prošnjo za prihod »tvojega kraljestva« (ne našega!) nas hoče Gospod uvesti natanko v ta način molitve in reda našega delovanja. Prvo in bistveno je poslušajoče srce, da bo vladal Bog in ne mi. Božje kraljestvo pride nad poslušajoče srce. To je njegova pot. In za to moramo vedno znova prositi.

Iz srečanja s Kristusom se ta prošnja še poglobi, postane še stvarnejša. Videli smo, da je Jezus božje kraljestvo v osebi; kjer je on, tam je »božje kraljestvo«. Tako je prošnja za poslušajoče srce postala prošnja za občestvo z Jezusom Kristusom, prošnja za to, da vedno bolj postajamo »eno« v njem (Gal 3,28). To je prošnja za resnično hojo za Jezusom, ki postaja občestvo in nas napravlja v eno telo z njim. Reinhold Schneider je to izrazil zelo predirljivo: »Življenje tega kraljestva je nadaljevanje Jezusovega življenja v njegovih; v srcu, ki se ne hrani več s Kristusovo življenjsko močjo, se kraljestvo neha ... v srcu, ki se ga on dotakne in ga spremeni, se začneja ... korenine neuničljivega drevesa skušajo prodreti v vsako srce. Kraljestvo je eno; obstaja samo po Gospodu, ki je njegovo življenje, njegova moč, njegovo središče ...« (31s). Prositi za božje kraljestvo, pomeni Jezusu reči: Gospod, naj bomo tvoji! Prešinjaj nas, živi v nas; zberi razkropljeno človeštvo v svojem telesu, da bo v tebi vse podrejeno Bogu in boš nato ti vse mogel izročiti Očetu tako, da »bo Bog vse v vsem« (1 Kor 15,26–28).

3. Zgodi se tvoja volja kakor v nebesih tako na zemlji

Iz besed te prošnje je neposredno razvidno dvoje: obstaja božja volja z nami in za nas, ki mora postati merilo našega hotenja in bitja. Bistvo »nebes« je, da se tam neomajno uresničuje božja volja, ali izraženo nekoliko drugače: nebesa so tam, kjer so zgodi božja volja. Bistvo nebes je zedinjenost z božjo voljo, zedinjenost volje in resnice. Zemlja postane »nebo«, če in kolikor se na njej zgodi božja volja. Zemlja pa je zgolj »zemlja«, nasprotni pol do neba, če in kolikor se izmika božji volji. Zaradi tega prosimo za to, da bi bilo na zemlji tako kakor v nebesih, da bi zemlja postala »nebesa«.

A kaj je »božja volja?« Kako jo spoznamo? Kako jo moremo izpolnjevati? Sveti spisi izhajajo iz tega, da človek v svojem srcu ve za božjo voljo, da je globoko v nas zasidrana so-vednost z Bogom, ki ji pravimo vest (prim. npr. Rim 2,15). A vedo tudi, da je ta sovednost s Stvarnikom, ki nam jo je podaril že pri stvarjenju »po svoji podobi«, v zgodovini zasuta. Nikoli sicer ni povsem ugasnila, a je vendar dostikrat zakrita, kakor tiho švigajoči plamen, ki mu vse prevečkrat grozi nevarnost, da se zaduši pod pepelom vseh predsodkov, ki so pogreznjeni v nas. In zato nam je Bog na novo spregovoril v zgodovinskih besedah, ki se obračajo na nas od zunaj in pomagajo notranji vednosti, ki je postala vse preveč skrita. Kot jedro tega zgodovinskega »pomožnega pouka« je v svetopisemskem razodetju deset besed z gore Sinaj. Govor na gori jih – kakor smo videli – nikakor ni odpravil ali napravil za »staro postavo«, marveč samo naprej razvil, da se toliko čisteje svetijo v vsej svoji globini in veličini. Beseda desetih božjih zapovedi – videli smo – človeku ni naložena od zunaj kot breme. Je – kolikor smo tega zmožni – razodetje samega božjega bistva in s tem razlaga resnice o naši biti. Razvozla nam znakovno govorico našega bivanja tako, da jo moremo brati in prevajati v življenje. Božja volja prihaja iz biti Boga in nas zato vodi v resnico našega bitja, osvobaja nas iz samouničevanja, ki ga povzroča greh. Ker naša bit prihaja od Boga, se moremo kljub vsem zamazanostim, ki nas ovirajo, podati na pot k božji volji. S starozveznim pojmom »pravičnega« je bilo

mišljeno prav to: živeti iz božje besede in tako iz božje volje ter zaživeti skladno s to voljo.

Če pa nam Jezus govori o božji volji in o nebesih, v katerih se izpolnjuje božja volja, potem ima to spet središčno opraviti z njegovim poslanstvom. Pri Jakobovem studentu reče učencem, ki mu prinesejo jesti: »Moja jed je, da izvršujem voljo tistega, ki me je poslal« (Jn 4,34). To pomeni: njegov življenjski temelj je enost z božjo voljo. Edinost volje z Očetom je jedro njegovega bitja sploh. V prošnji očenaša pa slišimo pred vsem tudi Jezusov molitveni boj na Oljski gori: »Moj Oče, ako je mogoče, naj gre ta kelih mimo mene; vendar ne, kakor jaz hočem, ampak kakor ti.« »Moj Oče, ako ta kelih ne more mimo iti, ne da ga pijem, zgodi se tvoja volja« (Mt 26,38.42). Tej Jezusovi molitvi, v kateri nam dovoljuje gledati v njegovo človeško dušo in njegovo zedinjenost z božjo voljo, se bomo morali pri premišljevanju Jezusovega pasijona še posebej posvečati. Pisatelj pisma Hebrejcem je v boju Oljske gore našel razvozlano središče Jezusove skrivnosti (5,7) in – izhajajoč iz tega pogleda v Jezusovo dušo – skupaj s psalmom 40 razlagal to skrivnost. Takole bere psalm: »Daritve in žrtve nisi hotel, a telo si mi pripravil ... Tedaj sem rekel: Glej, prihajam, da izvršim, o Bog, tvojo voljo« (Heb 10,5ss; Ps 40,7–9). Celotno Jezusovo bivanje je vsebovano v tem stavku: »Glej, prihajam, da izvršim, o Bog, tvojo voljo.« Šele tako popolnoma razumemo besedo: »Moja jed je, da izvršujem voljo tistega, ki me je poslal.« Iz tega zdaj razumemo, da je Jezus sam v najglobljem in najbolj resničnem smislu »nebesa«. V Jezusu in po njem je božja volja povsem izpolnjena. Ko se oziramo nanj, se naučimo, da sami iz sebe nikdar ne moremo biti docela »pravični«: teža naše lastne volje nas vedno znova vleče proč od božje volje, zato postajamo zgolj »zemlja«. Toda Jezus nas sprejema, priteguje nas k sebi, vase; v občestvu z njim se naučimo tudi božje volje. Tako v tej tretji prošnji očenaša navsezadnje molimo za to, da bi mu postajali vedno bližje in bi tako božja volja premagovala težnost naše sebičnosti ter nas napravila zmožne tiste višine, h kateri smo poklicani.

JEAN-ROBERT ARMOGATHE

Očenaš. Duhovna branja prvih treh prošenj

Eksegetska razlaga ne izčrpa bogastva očenaša. Kristjani so besede skozi stoletja izgovarjali, jih premišljevali in poskušali iz njih na pomenskih poljih potegniti mnogotere, različne, včasih nasprotujoče si vsebine. Tu bi radi predstavili nekaj duhovnih razlag molitve, začeni s prvimi tremi prošnjami.

Ime, kraljestvo, volja: prve tri prošnje se nanašajo na Gospoda. Povzemajo postopno razodevanje v Svetem pismu, tri korake, ki dajejo ritem posvečeni zgodovini: preroški, kraljevski in duhovniški.

Očenaš so pogosto razlagali kot kristjanom predloženo življenjsko pravilo (predvsem drugi del molitve): prve prošnje so manj moralne in prvenstveno teološke ter so v začetku duhovnih razlag izjemnega bogastva. Te razlage so vedno kristološke in včasih tudi trinitarične.

V članku ne moremo zaobjeti vseh teh razlag¹, oprijeli pa smo se tistih, ki so se nam zdele najpomembnejše.

Latinsko izročilo

Tertulijan (začetek 2. stoletja), med prvimi očenaš razlaga v razpravi o molitvi²:

Pravi, da je Gospodova molitev povzetek celotnega evangelija. Tertulijan se med pojasnjevanjem prvih treh prošenj zadržuje pri izviru dvojnega izročila: po eni strani te prošnje ljudem prenašajo delež angelskega opravila (»že sedaj se pridružujemo njihovim

Jean-Robert Armogathe, roj. v Marseillu (1947), duhovniško posvečenje v Parizu (1976), študijski direktor École pratique des hautes études, dopisni član Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, predsednik francoske izdaje revije *Communio*. – Članek »Les lectures spirituelles des trois premières demandes«, v: *Revue catholique internationale Communio* 41/2 (2016) 20–26 je prevedel Janez Ferkolj.

glasovom«), po drugi strani pa smo prejemniki: ime je posvečeno v nas – Tertulijan natančno določi, da se molitev razširi tudi na vse druge (»ne pravimo: 'v nas bodi posvečeno tvoje ime', da bi bilo lahko posvečeno v vseh ljudeh«). Drugi pričevalc je Ciprijan iz Kartagine, eden velikih pričevalcev latinskega krščanstva iz prvih stoletij. Okoli leta 250 je napisal komentar k očenašu in se vprašal: Daleč od tega da bi mislili, da naše molitve lahko kaj dodajo svetosti Boga: prosimo samo, da bi bilo njegovo ime posvečeno v nas. Prihod kraljestva prosimo zase, toda Ciprijan predloži še eno razlago:

Z Božjim kraljestvom lahko razumemo Kristusa samega. Vsak dan želimo, da bi se nam prikazal, nenehno hrepenimo po njegovem prihodu. Ker je naše vstajenje, saj bomo vstali v njem, je lahko tudi Božje kraljestvo, v njem bomo namreč kraljevali.

Pri Očetovi volji pa naposled »ne prosimo, da Bog stori, kar želi, temveč da nas same naredi, kakor želi Gospod«.

S prihodom Avgušтина je razlaga afriških teologov prevladovala Zahodno duhovnost. Phileremus Palaeologus (menih Martin Lardenoy +1671)³ je v 17. stoletju zbral pomembne komentarje škofa iz Hipona: Avguštin je zato, da bi poudaril krščansko izvirnost molitve, sledil kristološki smeri. Kristjani lahko po posinovljenju pravimo Oče naš⁴:

Edinorojeni Sin ima mnoge brate, ki lahko pravijo Oče naš.

Latinski razlagalci bodo sledili poti razlage npravstvenega značaja: ničesar ne moremo dodati svetosti, niti kraljestvu, niti Očetovi volji: molimo zase, da bi se te prošnje uresničile v nas. Vse tri prošnje se nanašajo na našo notranjo popolnost.

Toda tudi Avguštin je po sledečem razporedu⁵ prošnje v očenašu povezal s sedmimi darovi Svetega Duha ter prvimi sedmimi blagri⁶:

<i>Prošnje v očenašu</i>	<i>Darovi Svetega Duha</i>	<i>Blagri</i>
Posvetitev imena	Strah Božji	Ubogi v duhu
Prihod kraljestva	Pobožnost	Krotki
Božja volja	Spoznanje	Jokajoči

Vsakdanji kruh	Moč	Lačni in žejni
Odpuščanje dolgov	Svet	Usmiljeni
Ne pasti v skušnjava ⁷	Razumnost	Čisti v srcu
Rešitev hudega	Modrost	Delavci za mir

V tej razpredelnici je gotovo kaj umetnega, vendar moramo upoštevati Avguštinovo skrb, da bi prošnje v očenašu vključil v darove Svetega Duha, izvir vse svetosti ter v blagre, normo vsega krščanskega življenja. Celotno krščansko izročilo bo z nekaj različicami privzelo to ujemanje.

Grško izročilo

Grško izročilo si z latinskim deli prvi korak razlage, očenaš kot življenjsko pravilo: za kristjana se spodobi, da živi vredno svojega Božjega sinovstva. Sicer je bila ta smer razlaganja zelo primerna za krstne homilije, kjer je bila razlaga očenaša nujna. Ko se tako Gregor iz Nise (4. stoletje)⁸ sprašuje, katero potrebo lahko imamo za takšno, da prosimo Boga za posvečenje njegovega imena ali prihod njegovega kraljestva, odgovarja:

Beseda nas po tej molitvi morda želi naučiti tole: človeška narava s svojo lastno močjo ne more doseči ničesar dobrega. Zaradi tega noben izmed naporov ne bi bil učinkovit, če Božja pomoč ne bi krepila v nas položenega dobrega.

Pravzaprav mora biti Božje ime posvečeno v našem življenju:

Takoj ko se uveljavi tvoje kraljestvo, se razkrojijo bolečina, žalost in jok, da nastane prostor za življenje, mir in veselje.

Teodor iz Mopsuestije, eden učiteljev antiohijske šole v 4. stoletju, je med leti 382 in 392 objavil šestnajst *Katehetskih homilij*: prvih deset razlaga *Credo*, njegov dogmatični pouk pa dopolnjuje očenaš (11. homilija) ter vzgoja o krstu in evharistiji (od 11. do 16. homilije)⁹. V prvih treh prošnjah vidi klic k dejanju, da bi vsakdanje vedenje preoblikovali po podobi nebeškega življenja.

Tega se moramo na zemlji držati na način, da verujemo, da Božja volja kraljuje v nebesih (XI, 12).

Menih Janez Kasijan v svojih Konferencah (okoli 426) širi dvojno izročilo, ki smo ga odkrili pri Tertulijanu¹⁰. Za vsako od treh prošelj predlaga najprej branje na mističen način, potem pa svetuje nravstveno razlaganje.

Takole za drugo prošnjo:

Druga prošnja čiste duše je hotenje, da kraljestvo njenega Očeta pride nemudoma, se pravi, da Kristus vedno kraljuje v svetnikih (...) in da Bog postane Gospodar naših duš (...). Te besede lahko pomenijo tudi obljubljeni kraljestvo vsem resničnim Božjim otrokom.

Bizantinski Vzhod bo opustil preprosto moralizirajoče branje in predlagal mistično razlago.

Najdragocenejša razprava je *Kratka razlaga* Maksima Izpovedovalca (napisana okoli 630)¹¹. Vsako prošnjo pripoji eni od sedmih skrivnosti krščanstva: »*theologia*¹², sinovstvo v milosti, častna enakost z angeli, udeležba pri večnem življenju, obnova duše, ki se je pustila prevarati, razkroj postave greha ter uničenje oblasti hudega duha«¹³.

Prve tri prošnje postavljajo človeka na enako mesto kakor angele, kakor oni tudi sam sodeluje pri hvalnici imenu, kraljestvu in volji:

Edinstven je zbor zemeljskih in nebeških moči, ki v delež prejemajo Božje darove, takoj ko človeška narava v enkratni in isti volji skupaj s silami od zgoraj vesela obhaja Božjo slavo (...). Moli-tev prosi, da tisti v nebesih in na zemlji izhajajo iz ene same volje.

Maksim poveže klic (»Oče naš«) s prvima dvema prošnjama in tako zedini Očeta, ime in kraljestvo, ki ga razlaga kot eno Trojstvo:

Kajti Očetovo ime, ime, ki obstaja v bistvu (*ousia*) samem, je edinorojeni Sin. In kraljestvo Boga Očeta, kraljestvo, ki obstaja v bistvu samem, je Duh.

Maksim se tu srečuje z različico Lukovega besedila (»da pride Sveti Duh in nas očisti«).

Na začetku te molitve, nadaljuje, smo povabljeni častiti enobistveno in nadbistveno Trojico kot ustvarjalni vzrok našega razvoja. (...) S češčenjem prošnje tistega, ki nas je spočel po milosti, si v

življenju prizadevamo izražati, da nas vodi pečat tistega, ki nas je priklical v življenje: posvečujemo njegovo ime na zemlji, posnemamo ga kot Očeta, s svojimi dejanji se izkazujemo za njegove otroke in v tem, kar mislimo ali v tem kar delamo, poveljučujemo Sina od Očeta po naravi, da sam vrši posinovljenje.

Tretja prošnja povzema prejšnje: vršiti voljo ni nič drugega kot posvečevanje imena in klicanje kraljestva:

Ko tako posnemamo nebeške angele, neprenehoma častimo Boga in razkrivamo, da imamo na zemlji isto sodržavljanstvo kot angeli. Ta trinitarična razlaga se je s ponovno objavo v *La Grande Philocalie*¹⁴ zelo uveljavila na Vzhodu.

Srednjeveške in sodobne razlage

Kot smo že rekli, Avguštinov vpliv prevladuje v latinskih razlagah, ki se zadostikrat ponavljajo. Rupert iz Deutza v svoji razlagi Matejevega evangelija (okoli 1126)¹⁵ napravi izjemo.

»Posvečeno bodi tvoje ime«: »naj bodo verniki vseh narodov, zbrani v eno samo ljudstvo in naj bodo krščeni v odpuščanje grehov, to je posvečevanje tvojega imena, o Oče vseh ljudi, kajti sveti postanejo tisti, nad katere je bilo poklicano tvoje ime«. Prihod kraljestva je razložen na eshatološki način, medtem ko je volja po Jezusovih besedah rešenje vseh ljudi: »Volja tistega, ki me je poslal, pa je, da ne izgubim nič od tega, kar mi je dal, marveč vse to obudim poslednji dan« (Jn 6,39).

Mesto zase gre španskim frančiškanom: očenaš zaradi razlage pripisane sv. Frančišku zavzema posebno mesto v njihovem pridi-ganju. Vemo, da sv. Terezija Avilska enemu njihovih zapisov, gre za *Tretji Abecedarij br. Francisca de Osuna* (1492-1540)¹⁶, pripiše¹⁷ odkritje svoje molitvene poti. Kratko poglavje v posvečenju imena vidi Ljubezen, »posvečeno, vsega zemeljskega očiščeno ljubezen«.

Razlaga očenaša je veliko bolj razvita pri drugem španskem frančiškanku, Juanu Perezu de Pineda (1513?-1593?), neutrudnem avtorju, čigar *Agricultura cristiana* v petintridesetih dialogih¹⁸

pregleda vse krščanstvo pod alegoričnim zagrinjalom poljedelskih vsebin. Osemindvajseti dialog vsebuje dolgo analizo očenaša¹⁹. Pineda ne pokaže velike izvirnosti, a z izjemno učenostjo povzame vse predhodnje razlage.

Večne dobrine so smoter treh, časne pa štirih prošenj.

Eden izmed voditeljev opozarja, da vsaka od treh prošenj pokriva celotno krščansko življenje in bi njemu samemu zadoščalo (»če smo sveti, to zadošča in so druge prošnje nepotrebne«). Kljub temu ga njegov sogovornik privede k spoznanju, da se tri prošnje logično (in nujno) povezujejo: posvečenje imena, ki je vstop svetih v slavo, gre preko služenja v kraljestvu in je tako pokorščina volji (str. 407 in 420).

Zaključek

Ta kratek pregled omogoča razkrijte dveh poti razlag, tistih, ki v očenašu vidijo življenjski načrt – in ki razlagajo prve tri prošnje na krepostni način – in tistih, ki dojemajo skrito trinitarično resničnost, kar jim omogoča razlago z mističnim pristopom. Obe poti sta prinesli sadove, ne zdita izključujoči, preprosto pa odsevata bogastvo molitve, katere mnogostranosti ne more izčrpati nobena razlaga.

Opombe

¹ Glej Index de la *Patrologie latine*, *Oratio dominica* et Solignac 1984, col. 389-395.

² Francoski prevod v Hamman 1995, 25-52.

³ Lardenoy 1673.

⁴ *Sermon* 57, 2, PL 38 (glej tudi 58, 2).

⁵ *De sermone in monte*, II, 11, 38; Solignac 1984, col. 402.

⁶ Osmi je prihranjen za »popolnega človeka« (*De sermone in monte*, I, 4, 12).

⁷ Da ne bi imeli »dvojnega srca«.

⁸ Homilija 3 (Grška patrologija [=PG] 44, 1149), fr. prevod v Hamman 1995, 82-90.

⁹ Za razliko od Jeruzalema so bili očenaš in zakramenti v Antiohiji katehumenom razloženi pred krstom.

¹⁰ Kasijan 2009, Konferenca IX, 25 z opatom Izakom, 60-62.

¹¹ PG 90, 876, fr. prevod v Hamman 1995, 189-218; glej tudi Dalmais 1953 in Riou 1973, 214-239.

¹² Ki je izkustveno in ne le pojmovno poznavanje Trojice.

¹³ PG 90, 876A, Riou, 1973, 217.

¹⁴ *Philocalie des Pères neptiques* 1995, t. 2, 187-202.

¹⁵ PL 169, 1427-1434.

¹⁶ Osuna 1972, 478-483; Solignac 1984, 409.

¹⁷ *Vie*, 4, 6.

¹⁸ Pineda 1963.

¹⁹ Pineda 1949.

Bibliografija

Avguštin 1673, *Phileremi Paleologi De oratione dominicali ex variis sententiis S. Augustini*, Pariz, 1963 (fr. prevod od 1674 – janzenist Guillaume Le Roy).

Kasijan, Janez 2009, *Conférences*, fr. prevod: E. Pichery, Sources chrétiennes 54.

Ciprijan iz Kartagine 1964: Réveillaud, M., *L'Oraison dominicale [Ciprijan iz Kartagine]*, PUF, Pariz. Dalmais, I.-H. 1953, »Un traité de théologie contemplative. Le Commentaire du Pater de s. Maxime le Confesseur«, *Revue d'ascétique et de mystique*, 29, 123-160.

Hamman, Adalbert G. 1995, *Le Notre Père dans l'Eglise ancienne*, Ed. franciscaines, Pariz (3è éd. augmentée du *Pater expliqué par les Pères*, 1952).

Osuna, Fr. de 1972, *Tercer Abecedario*, éd. M. Andrés, Madrid.

Philocalie des Pères neptiques 1995, (tr. fr. de Jacques Touraille) 11 volumes, 1979, 2 tomes chez Desclée de Brouwer et J.C. Lattès, 1995, Éditions de Bellefontaine, 2004.

Pineda, Juan de 1949, »Declaración del Pater Noster«, *Místicos franciscanos españoles*, t. 3, BAC, Madrid, 371-457.

Pineda, Juan de 1963, *Diálogos familiares de la agricultura cristiana*, Biblioteca de autores españoles, 5 vol., Atlas, Madrid, 1963-1964.

Riou, A. 1973, *Le monde et l'Eglise selon Maxime le Confesseur*, Beauchesne, Paris

Solignac, A. 1984 »Pater Noster«, *Dictionnaire de spiritualité*, XII-1, Beauchesne, Pariz, col. 388-413.

Theodor iz Mopsuestije 1996, *Homélies catéchétiques*, tr. Muriel Debié, Guy Couturier, Th. Matura, Migne, Pariz.

PAPEŽ BENEDIKT XVI.

Krščanska vera ni ideja, ampak življenje

Svetost, v okviru študijskih dni, ki jih organizira Rektorat Družbe Jezusove v Rimu (od 8. do 10. oktobra 2015), obravnavamo vprašanje opravičenja po veri. Novejši zvezek Vaših Izbranih spisov (Gesammelte Schriften 4) jasno izraža Vašo odločno trditev: »Krščanska vera ni ideja, ampak življenje.« Ko razlagate znamenito Pavlovo trditev (Rim 3,28), govorite o dvojni presežnosti: »Vera je dar verujočim po občestvu, ki je tudi sad Božjega daru« (»Glaube ist Gabe durch die Gemeinschaft, die sich selbst gegeben wird«, GS TV; 512). Ali bi mogli pojasniti, kaj je mišljeno s to trditvijo, upoštevajoč seveda dejstvo, da je namen teh študijskih dni osvetliti pastoralno teologijo in poživiti duhovno izkušnjo vernikov?

Benedikt XVI.: Bistveno je vprašanje, kaj je vera in kako človek pride do vere. Vera je z ene strani nadvse osebni dotik z Bogom, ki me zadene v globino in me povsem neposredno postavi pred živega Boga, tako da morem Boga nagovoriti, ljubiti, z njim stopiti v občestvo. A to zelo osebno srečanje ima hkrati opraviti tudi z občestvom: k bistvu vere spada, da me je Bog sprejel v skupnost Božjih otrok, v popotništvo z brati in sestrami. Srečanje z Bogom vedno tudi pomeni, da sem sam odprt, iztrgan iz svoje zaprtosti in sprejet v živo občestvo Cerkve. Cerkev mi posreduje tudi srečanje z Bogom, ki me seveda nato nagovarja povsem osebno v srce.

Predloženi intervju papeža Benedikta XVI. je izšel v italijanskem jeziku v knjigi »Per mezzo della fede. Dottrina della giustificazione ed esperienza di Dio nella predicazione della Chiesa e negli Esercizi Spirituali« (Daniele Libanori SJ, izd., Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2016, str. 208 sl.). Nemška objava: »Wo Barmherzigkeit ist, endet die Grausamkeit, endet das Böse, endet die Gewalt«, v: L'Osservatore Romano. Wochenausgabe in deutscher Sprache, 46. Jhg. – Nr. 14 – 8. April 2016, str. 4–5. Papež Benedikt XVI. je pisno odgovoril na vprašanja, ki jih je zastavil Jacques Servais SJ, rektor Casa Balthasar v Rimu. Nadškof Georg Gänswein je prebral papeževe odgovore v izvirnem nemškem jeziku na omenjenem kongresu v Rimu. – Z dovoljenjem prevedel Anton Štrukelj.

Vera prihaja iz poslušanja, nam pravi sveti Pavel. Poslušanje torej vedno že vključuje srečanje. Vera ni proizvod premišljevanja in tudi ne potopitve v globine mojega bitja, čeprav lahko oboje spada zraven. Toda oboje ostaja nezadostno brez poslušanja, s katerim Bog prihaja k meni od zunaj, iz zgodovine, ki jo je on ustvaril. Zato da morem verovati, potrebujem najprej pričevalce, ki so se srečali z Bogom in me odpirajo zanj.

V svojem članku sem govoril o krstu in o dvojni presežnosti občestva, prihaja v tem ponovno na dan pomembna prvina: občestvo vere se na ustvarja samo. Ni združenje ljudi, ki imajo skupno idejo in se odločijo, da bodo skupaj delovali za to idejo. Tedaj bi mogli zastopati samo osebna mnenja in skupaj iskati poti, da bi uresničili te ideje. Tedaj bi se vse opiralo na lastno odločitev in končno na načelo večine; končno bi bilo le človeško mnenje. Takšna Cerkev mi ne more jamčiti večnega življenja in ne more od mene zahtevati odločitev, ki so boleče in nasprotujejo mojim željam. Ne, Cerkev se ni napravila sama, ampak jo je ustvaril Gospod ter jo vedno znova oblikuje. To se izraža v zakramentih, najprej v zakramentu krsta: v Cerkev ne vstopim z birokratskim dejanjem, ampak po zakramentu. To pomeni, da sem sprejet v občestvo, ki ne izhaja iz sebe in sega onkraj sebe.

Pastorala, ki hoče oblikovati duhovno izkušnjo vernikov, mora izhajati iz teh temeljnih danosti. Premagati mora predstavo o Cerkvi, ki proizvaja sama sebe, in mi pokazati, da je Cerkev občestvo pri Kristusovem telesu in v njem. Pastorala mora uvajati v srečanje z Jezusom Kristusom in v njegovo navzočnost v zakramentu.

Kot prefekt Kongregacije za verski nauk ste komentirali Skupno izjavo katoliške Cerkve in Svetovne luteranske zveze glede nauka o opravičenju (31. oktobra 1999). Poudarili ste razliko v mišljenju: Luter je pojmoval vprašanje zveličanja in blaženosti drugače kakor mi. Lutrovo versko izkustvo je zaznamoval strah pred Božjo jezo. Takšno občutje pa je dokaj tuje sodobnemu človeku, za katerega je bolj značilna odsotnost Boga. (O tem govori Vaš članek v reviji Communio leta 2000, str. 430). Za današnjega človeka ni toliko

problem, kako naj doseže večno življenje, ampak bolj, kako naj si v negotovih pogojih našega sveta zagotovi neko ravnovesje med polnim in povsem človeškim življenjem. Ali se more Pavlov nauk o opravičenju po veri v tem novem kontekstu ujemati z »versko« izkušnjo ali vsaj »osnovno« izkušnjo naših sodobnikov?

Benedikt XVI.: Najprej bi rad še enkrat podčrtal, kar sem povedal v *Communio* leta 2000 o opravičenju. Za današnje ljudi so se stvari v nekem smislu obrnile v primerjavi z Lutrovim časom in s klasičnim gledanjem krščanske vere: človek ne verjame več, da potrebuje opravičenje pred Bogom. Je mnenja, da bi se moral Bog opravičiti spričo vse grozote na svetu in spričo vse muke človeškega bivanja, ki gre končno na njegov račun. V tem pogledu se mi zdi značilno, da neki katoliški teolog ta obrat tudi dobesedno zagovarja: Kristus ni trpel samo za grehe ljudi, ampak je nekako odvezl tudi krivdo Boga. Tudi če je tako drastičen preobrat naše vere večini kristjanov še vedno tuj, pa vendar v tem prihaja na dan osnovna težnja našega časa. Ko Johann Baptist Metz govori o tem, da bi morala biti teologija danes »občutljiva za teodicejo« (»theodizee-empfindlich«), se pozitivno dotakne istega vprašanja. Ne glede na to korenito vprašljivost cerkvenega gledanja na odnos med Bogom in svetom, je za sodobnega človeka značilna splošna zavest, da Bog ne more pustiti, da bi večji del človeštva zdrsnil v pogubljenje. V toliko je izginila skrb za zveličanje v starem smislu.

Po mojem prepričanju pa še vedno obstaja na drugačen način vedenje, da potrebujemo milost in odpuščanje. Zame je »znamenje časa«, da misel o Božjem usmiljenju vedno bolj obvladujoče stopa v ospredje – začenši od sestre Favstine, katere videnja nekako povsem bistveno predstavljajo podobo o Bogu, kakršno ima današnji človek in kakor hrepeni po Božji dobroti. Ta pobuda je kar najgloblje prevzela Janeza Pavla II., tudi če ni vedno povsem očitna. A gotovo ni naključje, da njegova zadnja knjiga, ki je izšla tik pred njegovo smrtjo, govori o Božjem usmiljenju. Iz svoje življenjske izkušnje, ki ga je že v prvih letih življenja soočila z vso človekovo okrutnostjo, pravi, da je usmiljenje edina zares učinkovita in poslednja sila zoper moč zla. Šele tam, kjer je usmiljenje, se konča okrutnost,

se neha nasilje. Papež Frančišek je povsem na tej črti. Njegova pastoralna izkušnja se izraža prav v tem, da nam venomer govori o Božjem usmiljenju. Usmiljenje nas priteguje k Bogu, medtem ko pravičnost stori, da se pred njim prestrašimo. To po mojem mnenju kaže, da se pod površjem lastne gotovosti in lastne pomembnosti današnjega človeka vendarle skriva globoka zavest o lastni ranljivosti in nevrednosti pred Bogom. Gotovo ni naključje, da prilika o usmiljenjem Samarijanu nagovarja zlasti današnje ljudi. A ne samo zato, ker je tam močno naglašena socialna plast krščanstva, in tudi ne samo zato, ker se tam Samarijan, nereligiozni človek, nasproti služabnikom vere javlja kot človek, ki res ravna po božje, medtem ko so uradni služabniki religije nekako postali imuni za Boga. Oboje je seveda sodobnemu človeku simpatično. A prav tako pomembno se mi zdi, da na tihem ljudje zase vendar pričakujejo Samarijana, ki se skloni k njim, vlije olja in vina, zanje poskrbi in jih privede v gostišče. Navsezadnje vendar vedo, da potrebujejo Božje usmiljenje, njegovo nežnost. V trdoti tehničnega sveta, kjer čustva ne pomenijo nič več, vendarle narašča pričakovanje ozdravljajoče ljubezni, ki je podarjena zastonj. Zdi se mi, da je v vsebini Božjega usmiljenja na novo izraženo to, kar pomeni opravičenje po veri. Z vidika Božjega usmiljenja, za katerim se vsi oziramo, lahko tudi danes na novo razumemo bistveno jedro nauka o opravičenju, ki se spet kaže v svoji celotni pomembnosti.

Ko Anzelm reče, da je Kristus moral umreti na križu, da bi zadostil za neskončno žalitev, prizadejano Bogu, in tako vzpostavil porušeni red, uporablja govorico, ki je sodobnemu človeku težko razumljiva (prim. Gesammelte Schriften 4, str. 215 sl.). Anzelm s takšnim izražanjem tvega, da bi v Boga vnašali podobo jeznega Boga, ki ga zaradi človekovega greha prevzamejo čustva nasilnosti in napadalnosti, podobna našim čustvom. Kako je mogoče govoriti o Božji pravičnosti, ne da bi tvegali nevarnost in spodkopali zdaj že kar utrjeno gotovost pri vernikih, da je krščanski Bog »bogat v usmiljenju« (Ef 2,4).

Benedikt XVI.: Pojemovnost svetega Anzelma je danes gotovo postala nerazumljiva. Naša naloga je, da poskušamo na novo razu-

meti resnico, ki se skriva za takim načinom izražanja. O tej točki bi rad predložil tri pripombe:

a) Soočenje Očeta, ki neizprosno vztraja pri pravičnosti, s Sinom, ki je pokoren Očetu in sprejema kruto zahtevo pravičnosti, ni nerazumljivo samo danes, ampak je z vidika teologije o Trojici zgrešeno tudi v sebi. Oče in Sina sta eno, zato je njuna volja od znotraj enotna. Ko se Sin na Oljski gori bori z Božjo voljo, ne gre za to, da mora sprejeti nase okrutno Božjo odločitev, ampak za to, da svojo človeškost povzdigne v Božjo voljo. K razmerju med Očetovo in Sinovo voljo se bomo morali še vrniti.

b) A zakaj sploh križ, sprava? No, vprašanje »zakaj« je na nov način nekako vidno v obrnitvah sodobnega mišljenja, o čemer sem prej govoril. Predstavljajmo si nezaslišano zamazano gmoto zla, nasilja, laži, sovraštva, okrutnosti, ošabnosti, ki maže in pači ves svet. Te gmote ni mogoče razglasiti kar za neobstoječo; tega tudi Bog ne more. Vzeto jo je treba resno in jo premagati. Izrael je bil prepričan, da sta bili vsakodnevna daritev za greh in zlasti veliko bogoslužje spravnega dne nujni kot protiutež za gmoto zla na svetu. Samo s to izravnavo je mogel svet ostati znosen. Ko so ugasnile daritve v templju, se je bilo treba vprašati, kaj bi mogli postaviti nasproti premoči zla, kako bi mogli vsaj za silo najti protiutež. Kristjani so vedeli, da je vstalo telo križanega Gospoda nadomestilo porušeni tempelj in da je bila v njegovi popolni, neizmerni ljubezni ustvarjena protiutež zoper neizmerno gmoto zla. Da, vedeli so, da je mogla biti prejšnja daritev samo senca resnične protiuteži. Vedeli so, da je pri premoči zla mogla zadostovati samo neskončna ljubezen, samo neskončna sprava. Vedeli so, da je križani in vstali Kristus nasprotna moč sili zla in da on rešuje svet. Na tej osnovi so nato mogli razumeti tudi smisel svojega trpljenja kot sprejetost v Kristusovo bolečo ljubezen in kot del odrešujoče moči te ljubezni. Če sem prej navedel teologa, ki meni, da je Bog moral trpeti zaradi svoje krivde do sveta, potem pride v tej obrnitvi perspektiv vendarle na dan resnica: Bog res ne more kar pustiti gmote zla, ki je nastala zaradi svobode, katero je dal on sam. Samo on more rešiti svet, ko vstopi v trpljenje sveta.

c) Na tej osnovi zdaj še jasneje vidimo razmerje med Očetom in Sinom. Navajam odlomek iz knjige Henrija de Lubaca o Origenu, ki se mi zdi zelo jasen: »Odrešenik se je spustil na zemljo iz sočutja do človeškega rodu. Naše bolečine (passiones) je vzel nase, preden je pretrpel križ in celo preden je blagovolil sprejeti naše meso: ko jih ne bi najprej občutil, ne bi prišel, da bi bil deležen našega človeškega življenja.

Kakšno je bilo to prestajanje, ki ga je najprej pretrpel za nas? To je bilo trpljenje ljubezni.

Toda Oče sam, Bog vesolja, Oče, ki je poln milosrčnosti, usmiljenja in sočutja, ali ne trpi na neki način tudi on? Ali ne veš, da on pozna človeško trpljenje, če se ukvarja s človeškimi rečmi? ,Kajti Gospod, tvoj Bog, je sprejel nase tvoje nravi, kakor tisti, ki sprejema svojega otroka (5 Mz 1,31)'. Bog torej sprejema nase našo nrav, kakor Sin Božji sprejema nase naše trpljenje. Oče sam ni brez trpljenja! Če ga prosimo, tedaj pozna usmiljenje in sočutje. Oče prestaja trpljenje ljubezni« (Ez. H 6, 6).¹

V nekaterih predelih Nemčije so gojili zelo ganljivo pobožnost, pri kateri so premišljevali »Božjo bolečino«. Pred očmi duše imam pretresljivo podobo, ki prikazuje trpečega Očeta, ki kot Oče notranje trpi skupaj s Sinom. Tudi »milostni prestol« spada semkaj: Oče drži križ in Križanega, ljubeče se sklanja k njemu navzdol in je tako rekoč na drugi strani zraven na križu. Tukaj so močno in jasno občutili, kaj je Božje usmiljenje, Božje sočutje z ljudmi. Ne gre za okrutno pravičnost, ne za Očetov fanatizem, ampak za resnico in resničnost stvarjenja: gre za povsem notranje premaganje zla, ki se more navsezadnje zgoditi samo v trpljenju ljubezni.

Ignacij Loyolski v Duhovnih vajah ne uporablja starozaveznih podob o maščevanju za razliko od Pavla (prim. 2 Tes 1,5-9). Vseeno pa vabi k premišljevanju o tem, kako so ljudje vse do učlovečenja »prihajali v pekel« (D. v., 102). Premišljujemo naj zgled »nešteto drugih, ki so bili pogubljeni zaradi manjših grehov, kakor sem jih storil jaz« (D v., 52). V tem duhu je sveti Frančišek Ksaver živel svojo pastoralno dejavnost v prepričanju, da mora poskušati čim

več »nevernih« rešiti strašne usode večnega pogubljenja. Katekizem katoliške Cerkve (633 in 1037) je v precej bolj zadržani obliki prevzel nauk tridentinskega koncila o usodi dobrih in hudobnih pri sodbi, katero so janzenisti še radikalizirali. Ali je glede tega vprašanja mogoče reči, da je v zadnjih desetletjih prišlo do nekakšnega »razvoja dogme«, katerega je moral Katekizem nujno upoštevati?

Benedikt XVI.: Brez dvoma se v tem vprašanju dogaja globok razvoj dogme. Medtem ko so mogli biti cerkveni očetje in srednjeveški teologi še mnjenja, da je v bistvu vse človeštvo postalo krščansko in da poganstvo obstaja le še na robu, je odkritje novega sveta v začetku novega veka korenito spremenilo perspektivo. V zadnjem polstoletju se je povsem uveljavila zavest, da Bog ne more vseh nekrščenih prepustiti pogubljenju in tudi zgolj naravna blaženost zanje ni pravi odgovor na vprašanje človeškega bivanja. Če so bili veliki misijonarji 16. stoletja še prepričani, da so nekrščeni ljudje za vedno izgubljeni in iz tega razumemo dinamiko njihovega misijonarskega zavzemanja, pa je ta zavest v katoliški Cerkvi dokončno propadla po drugem vatikanskem koncilu. Iz tega je nastala dvojna globoka kriza: po eni strani se zdi, da ni več nobenega razloga za misijon. Zakaj naj bi še hoteli voditi ljudi k veri, če se morejo zveličati tudi brez nje? A tudi za same kristjane je iz tega izvirala posledica: obveznost vere in njene življenjske oblike je postala vprašljiva. Če se drugi morejo zveličati na drugačen način, na koncu tudi ni več razvidno, zakaj je kristjan sam vezan na zahteve krščanske vere in njene morale. Če pa zveličanje in vera ne spadata več skupaj, vera izgubi temelj.

Medtem so se oblikovali različni poskusi, da bi vesoljno zahtevo krščanske vere spravili v ravnovesje z možnostjo zveličanja brez nje. Omenjam dva takšna poskusa: najprej je tu znana teza Karla Rahnerja o anonimnih kristjanih. Teza pravi, da bistveno osnovno dejanje krščanskega bivanja, ki je odločilno za zveličanje, obstaja v transcendentni strukturi naše zavesti kot stegovanje po nečem drugem, po zedinjenju z Bogom. Krščanska vera naj bi povzdignila v zavest tisto, kar je strukturno že samo po sebi prisotno v človeku. Če se torej človek v svojem bistvu sprejme, že dopolnjuje bistvo kr-

ščanstva, ne da bi ga pojmovno poznal. Krščansko torej sovпада s človeškim in v tem smislu je kristjan vsak človek, ki sprejema sebe, tudi če tega ne ve. Ta teza je sicer zanimiva, a napravi krščanstvo zgolj za zavestno predstavitev tega, kar je človeško bivanje na sebi. S tem izključuje dramo preobrazbe in prenove, ki je v krščanstvu bistvena.

Še manj sprejemljiva je rešitev pluralističnih religijskih teorij, ki nam prigovarjajo, da so vse religije po svoje poti zveličanja in jih je v tem smislu treba imeti v njihovem učinku za enako pomembne. Kritika verstev, ki so jo izvajali Stara zaveza, Nova zaveza in prva Cerkev, je tu bistveno jasnejša v svojem spoznanju različnih verstev. Tako preprost recept ni primeren za tako veliko vprašanje.

Končno so predvsem Henri de Lubac in za njim nekateri drugi poudarjali misel namestništva. Kristusovo bivanje za druge (proeksistneca) je izraz za temeljno obliko krščanskega bivanja in za Cerkev kot takšno. S tem problem sicer še ni povsem rešen, a mislim, da je to vendarle bistveno spoznanje, ki se nato tiče tudi bivanja vsakega kristjana. Kristus kot Eden je bil in je za vse. Kristjani, ki z njim po veliki podobi svetega Pavla sestavljamo njegovo telo v tem svetu, smo deležni tega bivanja-za druge. Kristjan nisi tako rekoč sam zase, ampak skupaj s Kristusom za druge. To ni nekakšna posebna vstopnica za vstop v večno blaženost, ampak poslanstvo, da z njim nosimo celoto. Človek potrebuje za zveličanje notranjo odprtost za Boga, notranje čakanje in približevanje Bogu. To pa nasprotno pomeni, da se skušamo približevati drugim in jim razodevati, kako se nam Bog v Kristusu približuje.

To bivanje-za lahko delamo razumljivo tudi nekoliko bolj abstraktno. Za človeštvo pa je pomembno, da je resnica v njem navzoča, da vanjo verujemo in jo živimo. Da zanjo trpimo. Da jo ljubimo. Ta resničnost prodira s svojo lučjo v svet kot celoto in ga nosi. Mislim, da nam je v sedanjem položaju vedno bolj razumljiva tudi Gospodova beseda Abrahamu, da bi zadostovalo deset pravičnih, zato da more mesto preživeti, vendar samo sebe poruši, če to majhno število ni doseženo. Jasno je, da se moramo s tem vprašanjem še ukvarjati.

Vi ste ugotavljali, da v očeh mnogih »laikalnih« ljudi, ki jih je zaznamoval ateizem 19. in 20. stoletja, obstaja protest zoper krivice sveta in svetovne zgodovine. Po njihovem bi moral Bog, če obstaja, odgovarjati za zlo, ne pa človek: »Svet, v katerem je toliko krivičnosti, trpljenja nedolžnih in cinizma oblasti, ne more biti delo dobrega Boga« (prim. Spe salvi, 42). V svoji knjigi »Jezus iz Nazareta« nadaljujete: »Krivice in zla kot stvarnosti ni mogoče kar spregledati, ni mogoče kar pozabiti. Zlo je treba vzeto resno, ga premagati. Samo to je prava milosrčnost« (Jezus iz Nazareta, drugi del, Ljubljana 2011, str. 137). Ali in kako je zakrament spovedi eden od krajev, kjer je mogoče »popraviti« storjeno zlo?

Benedikt XVI.: Bistveno o tem vprašanju v celoti sem skušal že podati v odgovoru na tretje vprašanje. Protiutež nasproti premoči zla more najprej obstajati samo v božječloveški ljubezni Jezusa Kristusa, ki je vedno večja kakor katerakoli sila zla. Toda nujno moramo vstopiti v Božji odgovor po Jezusu Kristusu. Tudi če mora vsak posameznik sam prevzeti odgovornost za del zla in je sokriv pri njegovi moči, more vendar hkrati skupaj s Kristusom »dopolnjevati, kar še primanjkuje njegovemu trpljenju« (prim. Kol 1,24).

Zakrament sprave ima na tem področju gotovo pomembno vlogo. Ta zakrament pomeni, da se vedno znova pustimo Kristusu predelovati, preoblikovati in vedno znova prehajamo s strani uničevalcev na rešujočo stran.

Opomba

¹ Henri de Lubac, *Geist aus der Geschichte. Das Schriftverständnis des Origenes*. Übertragen und eingeleitet von Hans Urs von Balthasar, Johannes Verlag, Einsiedeln 1968, 284s.

KARDINAL GERHARD LUDWIG MÜLLER

Kaj smemo pričakovati od družine?

Uvod

Kaj smemo pričakovati od družine? Povpraševanja potrjujejo, da je v našem času želja po družini velika. To pomeni, da od nje še naprej veliko pričakujemo. Toda ali gre za utemeljeno pričakovanje? Velika želja sama še ne jamči zaželenne sreče. Če namreč upoštevamo krizo družine, ugotovimo, da se mnoge želje razblinijo. Z bolečino mislimo na krizo mnogih razdrtih družin, na zaskrbljujoči upad rojstev v mnogih deželah, na otroke, ki jih njihovi starši niti ne sprejemajo niti ne vzgajajo... To nas navaja k temu, da obrnemo vprašanje: na koga more družina opirati svoje upanje? Kateri razlog drži pokonci to veliko željo, ki plameni v srcih? Ta vprašanja izzivajo tudi kristjane: ali sme družina upati na Cerkev? In kaj more od nje pričakovati?

Pri predstavitvi tega dela moje knjige »O položaju upanja«, pri vprašanju, kaj smemo pričakovati od družine, računam z oznanilom upanja za družine, ki ga papež Frančišek predlaga v svoji posinodalni apostolski spodbudi *Amoris Laetitia*. Podobno kakor sveti oče tudi jaz ne bom začel s sociološko raziskavo, ampak s svetopisemsko pripovedjo o družini, da bi mogli dojeti Božjo besedo.¹

Kardinal Gerhard Ludwig Müller, prefekt kongregacije za verski nauk je imel v bogoslovnem semenišču v Oviedu v Španiji 4. maja 2016 v španskem jeziku to predavanje, ki ga smemo imeti za njegov komentar k posinodalni apostolski spodbudi Amoris Laetitia. – Nemško besedilo »Was dürfen wir von der Familie erwarten?«, v: Die Tagespost, 15. Mai 2016. Z avtorjevim dovoljenjem prevedel Anton Štrukelj.

1. Cerkev in družina: Noetova barka

Noetova zgodba je pripoved o družini. Bog ne reši samo posameznika. V tej pripovedi nastopajo Noe, njegova žena, njegovi sinovi in njegove snahe. Barka sama po obliki ni ladja, ampak hiša, simbol družine (1 Mz 6,15). Kot takšna je upodobljena tudi v krščanski umetnosti.

V Noetovih časih je bila družina in celotna družba ogrožena od vseh strani. Stara judovska legenda pripoveduje, da je bila generacija ob potopu premožna in privilegirana.² Človek je živel v izobilju in se je brigal samo zase. Imel je moč obvladovati naravo. Na Boga je vedno bolj pozabljal. Nosečnosti so bile kratke, otroci so bili krepki in skoraj odrasli pri porodu. Pomagali so celo pretrgati popkovnico. Ta podoba zelo veliko pove: samozadostni ljudje niso pripadali družini. Tudi se jim ni bilo treba učiti od drugih, ker so bili zaprti v svoji samozadostnosti. Na tej osnovi vesoljni potop niti ni toliko božja kazen, ampak logična posledica greha.

V tem položaju je mogla samo Božja milosrčnost storiti, da je vzkliklo upanje. Bog je spremenil trpljenje potopa v rodovitnost: iz vodovja kot simbola materinega naročja se je rodilo novo ljudstvo, očiščeno hudobije. Bog je izrazil svoje usmiljenje po družini in njenem prebivališču, barki. Tu so spet odkrili in zaživali pravo ljubezen. Bog je blagoslovil Noeta podobno, kakor je svoj čas blagoslovil Adama in Evo (1 Mz 8,15–17).

Prvi nauk iz svetopisemske pripovedi je spoznanje, da ponovno odkritje prvotnega Božjega načrta za družino pomeni ponovno odkritje upanja. V njem Bog podarja temelj tisti želji po polnosti, ki jo ljudje izkušajo. Bog zgradi hrepenenju stanovanje, barko, v kateri vsak človek spozna svoj izvor in svoj cilj. Zato vsaka družina ohranja sledove Božjih rok, ljubeče Božje previdnosti, daru njegove prvotne ljubezni. V družinski barki se spet učimo biti otroci, se učimo sprejemati od drugega, sprejemati svoje telo kot pričo izvirnega Božjega daru, učimo se govoriti govorico spolne različnosti v odprtosti za življenje (prim. AL 285).

Morje potopa pa govori o neobvezujočih, nestabilnih in oblike oropanih odnosih postmoderne, ki v mnogovrstnih neobstoječih povezavah začenjajo vedno znova od začetka. Če želja po družini nima višjega cilja, se v današnjem človeku klavrno konča pri njem samem. Človek ni več zmožen rasti k tistemu cilju, ki ga obljubi. Posledično se ta želja nato izraža v tako imenovanih »modelih« ali pisanih oblikah družine, v katerih se izgublja dezorientirano hrepenenje. Sredi ideološkega potopa se prebivališče družine, Noetova barka, javlja kot območje, v katerem se hrepenenje prebujata, sprejema, ozdravlja in krepi v smeri k svojemu cilju.

Lahko se vprašamo: ali Bog ne reši samo nekaj izbrancev? Če Noetovo pripoved o družini ogledujemo v povezavi s svetopisemsko zgodovino, tedaj ugotovimo, da Bog hoče rešitev mnogih s pomočjo maloštevilnih. V ostanku osmih oseb se nahaja seme za novo človeštvo. V resnici ne gre samo za eno družino, ampak za celo ljudstvo, ki bo spet napravilo zemljo primerno za prebivanje. Barke, družinskega okolja, v katerem človek najde svojo poklicanost in svoj cilj, ni mogoče skrčiti na posamezno družino. Ima univerzalno poklicanost. Vsaka družba je poklicana, da postane okolje in kultura, v kateri se spominjamo prvotne Božje ljubezni, kjer je ljubezen mogoča za vedno. Če bi izginila družbena barka, »kultura družine«, tedaj bi se ljudje zaman trudili, da bi ušli potopu neobvezujoče ljubezni.

Prvo branje spodbude Amoris Laetitia nam pomaga odkriti tudi to, da težava današnje družine ni v prizadevanjih posameznika, v osebnih prepričanjih ali v osamljenih podaritvah. Veliki izziv je v tem, da bi premagali odsotnost tistega območja, tiste stkanosti odnosov, v katerih more človekovo hrepenenje rasti in kliti. Na to nas spominja Noetova barka in njena od Boga oblikovana zgradba, da je hkrati prebivališče in ladja, ki si utira pot v vodovju. Krepro pritrjene deske, ki odrivajo vodo, predstavljajo s svojimi različnimi ravnmi kulturo družine. Ta kultura se ohranja predvsem v neločljivi ljubezni med enim možem in eno ženo, ki sta odprta za posredovanje in vzgojo življenja. Pozneje pa živimo v ljudstvu, ki spremlja družine in krepi njihove odnose.

V tem vidimo veliko nalogo in izziv Cerkve za družino. Krščansko izročilo je v Noetovi barki videlo podobo Cerkve. Cerkev je /sveti/ ostanek, zakrament rešenja in zavetje za mnoge ljudi, rešene potopa.³ Družina je območje, v katerem se ljubezen rojeva in klije, kjer se poželenje orientira in prečiščuje. Cerkev pa je poklicana, da postane velika družina, veliko območje, velika Noetova barka, kjer vse družine najdejo prostor za kaljenje. Družina mora živeti znotraj Cerkve, kjer se spominja velike poklicanosti, ki jo je prejela, kjer se spominja tiste ljubezni, ki družino napolnjuje in ohranja z življenjem. Cerkev pa mora s svoje strani sredi sveta neobvezujočih odnosov znati ustvarjati ugodno prebivališče, območje in kulturo, v katerih more družina rasti.

Ali je ta izziv mogoč? Kakšno novo upanje posreduje Cerkev družini in po njej družbi? Odgovor moremo odkriti v prvotni zasnovi barke Cerkve.

2. Arhitektura barke: Kristusova ljubezen, ki jo živimo v družini

Amoris Laetitia v svojem četrtem poglavju povzema upanje družine z razlago Prvega pisma Korinčanom 13. Tu je po mojem mnenju ključ za razumevanje apostolske spodbude. Po njej se je samo v luči resnične in nepopačene ljubezni mogoče »naučiti ljubiti« (AL 208) in hrepenenju pripraviti prebivališče.

Med mnogimi praktičnimi nasveti, ki jih daje ta komentar, bi rad podčrtal ključno prvino: moč za odpuščanje je v odpuščanju, ki ga je vsak posameznik prejel v Kristusu od Boga. To kristološko trditev najdemo pri Pavlu: »Kristus je umrl za nas, ko smo bili še grešniki« (Rim 5,8) ali tudi: »Kaj nas more ločiti od Kristusove ljubezni?« (Rim 8,35). Pavel ne pojmuje ljubezni kot abstrakcijo ali lep cilj, ki pa je zelo oddaljen in komaj dostopen. Nasprotno: ljubezen ima ime, obličje in določeno melodijo v glasu, kajti ljubezen je Jezus iz Nazareta sam, »moja križana ljubezen«.⁴ Če visoka pesem Prvega pisma Korinčanom sklepa, da »ljubezen nikoli ne mine«, v polnosti razumemo, na kaj se nanaša: gre

za Kristusovo ljubezen, ki je po Svetem Duhu izlita v naša srca (Rim 5,5).

Frančišek predlaga, naj trdno kulturo družine gradimo na tem upanju, ki ne osramoti (Rim 5,5), na tem varnem stebru. Cerkveni očetje so Noetovo barko razlagali tudi s Kristusovega vidika: ko se je Kristus daroval na križu, da bi nas rešil, je šel skozi vodovje smrti, da bi osnoval novo ljudstvo. Les, ki je prebrodil vodovje, so razlagali s pogledom na križ in krst: ljubezen do človeka, ki jo Kristus izpričuje na križu, se nas dotakne v krstu in v drugih zakramentih in nam posreduje novo zmožnost, da smo ljubljeni in ljubimo.

Avguštin je v zakramentalnem redu Cerkve videl temeljno arhitekturo Noetove barke, ki je Kristusovo telo, s krstom kot velikimi vrati.⁵ Cerkev more pluti po morju, ker si ladijski trup, jambor in jadro privzemajo obliko Jezusove ljubezni, ki jo posredujejo zakramenti. Zato je Cerkev zmožna ustvariti novo območje, novo kulturo, novo delovanje za spremljanje družin.

Na tem temelju moremo odkriti veliko upanje družine. To upanje obstaja v velikem daru, ki ga je vsaka družina prejela v zakramentu zakona, po katerem zakonci postanejo učinkovito znamenje Jezusove ljubezni in njegove Cerkve. Družina ima upanje zaradi tega od Boga podarjenega daru, ki poraja raznovrstne odnose. Gotovo je res, da vsak zakonec sam zase in tudi oba zakonca skupaj vesta, da ju visoka pesem ljubezni presega. A razumeta tudi, da zakrament sprejema in spreminja njuno ljubezen. Cerkev ima nalogo, da ju na to spominja in jima dopoveduje, da moreta skupaj reči: »Z Jezusom, ki je resnično navzoč v najini ljubezni, sva prizanesljiva, sva dobrotljiva; z Jezusom, ki je resnično navzoč v najini ljubezni, ne občutiva zavisti, se ne napihujeva in ponašava; z Jezusom, ki je resnično navzoč v najini ljubezni, ne ravna nespodobno in ne iščeva svoje koristi...«

To pomeni, da je vsaka krščanska družina sprejeta v Jezusovo barko, da vsaka družina kot novo območje, kot novo prebivališče sprejme ljubezen Jezusa in Cerkve. Pravilno je, da mora odnos med zakoncema rasti in zoreti, saj bosta padala in potrebovala

odpuščanje. Pod tem vidikom bo odnos vedno nedovršen in na poti. Po drugi strani pa zakon kot zakrament daje zakoncema polno navzočnost Jezusove ljubezni med njima. Zveza nerazvezljive ljubezni do smrti je kakor zveza med Kristusom in njegovo Cerkvijo. Družina more postati subjekt življenja Cerkve, ne zato, ker sta zakonca zelo učinkovita, inteligentna ali pravična, ampak zato, ker imata moč Kristusove ljubezni. Ta je zmožna v svetu porajati novo ljubezen in okrog sebe življenjsko območje, tako da hrepenje najde svoj smisel in svoj polnost.

V tej luči papež vztraja pri tem, da mora biti zakonska pastorala »dušno pastirstvo vezanosti« (AL 211). V nasprotju do emocionalne pastore, ki skuša prebujati samo čustva ali se zadovolji s tem, da posreduje osebne izkušnje v srečanju z Bogom, je dušno pastirstvo vezanosti pastorala, ki pripravlja na »privolitev za vedno«. Pripravo na zakon je treba zasnovati v tej luči: spremljati stopnje zaroke, da se mladi ljudje naučijo izrekati »privolitev« in sprejemajo Božji načrt zanje. Če gojimo vezanost, gre ljubezen iz sebe. Premaguje omahljivo čustvo in se krepí, da bi varovala družbo in sprejemala otroke. Spet gre za to, da družini pripravimo prebivališče, v katerem je zakon temeljni kamen. V vezanosti se premaguje individualizem zakoncev ali para in nastaja kultura družine, torej območje, v katerem more vzcveteti ljubezen, Noetova barka, s katero morejo zakonci potovati skupaj v potopu razpuščene postmoderne. Cerkve zagotavlja zakoncem: v vsakem primeru, v vsakem položaju, v katerem ste, bom bedela nad vezanostjo. Varovala in branila jo bom, da bo ostala živa, da se boste mogli vedno znova vračati k njej, ker je v njej vaša najgloblja poklicanost.

S tega stališča razumemo nujnost, s katero papež Frančišek govori o tem, kar imenuje »krščanski ideal«. Nekateri so imeli ta ideal za nekaj oddaljenega, za abstrakten cilj, ki naj bi bil določen samo za nekatere. Toda Frančišek ne misli tako. Papež ni platonik! Prav nasprotno. Krščanstvo se po njegovem dotika človeškega mesa (prim. Veselje evangelija 88, 233). To je razločno zlasti, ko Frančišek svari pred tem, da bi si predstavljali »vse preveč abstrakten teološki ideal zakona, ki je zgrajen skoraj umetno in zelo oddaljen

od konkretnega položaja in dejanskih možnosti stvarnih družin« (AL 36). Tu papež zavrača misel, da je ideal nekaj abstraktnega in umetnega.

Kaj ima torej papež v mislih, ko govori o idealu zakona? V Cerkvi je ideal vedno utelešen ideal, ker je Beseda, Logos, meso postala in spremlja zakonsko življenje v zakramentih. Ta živa in preoblikujoča navzočnost popolne ljubezni Jezusa Kristusa obstaja v zakramentih. Kakor že rečeno, zakramenti ohranjajo arhitekturo Noetove barke. Amoris Laetitia v resnici večkrat govori o razmerju med krščanskim uvajanjem in zakonskim življenjem (AL 84, 192, 206-207, 279) kakor tudi o povezavi med evharistijo in zakonom (AL 318). Mogli bi sklepati: vsaka družina in celotna Cerkev računata s to kulturo Jezusove ljubezni, ki je vsebovana v zakramentalnem redu. Družina in Cerkev ostajata živo Kristusovo znamenje, da bi porajala Kristusovo življenje med ljudmi. Iz njiju obstaja arhitektura barke. Bog je vnaprej določil mere barke.

Naš čas, ki ga zaznamujejo razpršene želje, potrebuje – kakor sem prej dejal – prebivališče ljubezni, kulturo ljubezni. Cerkev krepi to kulturo ljubezni prav v svojih zakramentih, ki jo utemeljujejo. Cerkev more ponuditi upanje ljudem, tudi najbolj oddaljenim, dokler ostaja zvesta temu prebivališču, ki ga je prejela od Kristusa, dokler pospešuje to splošno kulturo Kristusove ljubezni, ki jo izpoveduje v zakramentalnih znamenjih. Ta znamenja so arhitektura ladje, ki nas pripelje v varno pristanišče.

Podoba Noetove barke, Cerkve, ki pluje po morju in prinaša upanje svetu, je povezana s številom osem. To število od nekdaj simbolizira osmi dan, dan Kristusovega vstajanja, začetek prihodnjega sveta. Na ta način je bilo izraženo, da Cerkev ne potuje samo k neki daljni dovršitvi, ampak da se je v njej že začela polnost ljubezni. Da, mogoče je živeti ljubezen, o kateri govori Pavel v svoji visoki pesmi ljubezni. Za to ni treba čakati do konca časa. Mogoče je živeti to ljubezen že zdaj, ker Cerkev v svojih zakramentih prejema živo in učinkovito prebivališče kot izvirni Kristusov dar. Prebivališče, ki sprejema, podpira in krepi naše borne moči.

3. Sprejeti v barko najbolj oddaljene: *spremljati, razlikovati, vključevati*

Na ozadju širokega obzorja kulture ljubezni je mogoče osvetliti vprašanje, ki ga obravnava papež v *Amoris Laetitia*: kako je mogoče posredovati upanje ljudem, ki živijo oddaljeno (od Cerkve), zlasti tistim, ki so doživeli dramo in rano drugega civilnega zakona po ločitvi? Gre tako rekoč za tiste, ki so v potopu postmoderne utrpeli brodolom in pozabili na zakonsko obljubo, s katero so v Kristusu za vedno zapečatili ljubezen. Ali se morejo vrniti v Noetovo barko, zgrajeno na Kristusovi ljubezni, in ubežati vodovju? Papež nakazuje pot za to nalogo Cerkve s tremi besedami: spremljati, razlikovati, vključevati (AL 291-292). Iz njih je mogoče brati 8. poglavje *Amoris Laetitia*.

3.1. *Spremljati: barka, ki se drži nad vodo in pluje po morju*

Najprej je spremljanje. Ti krščeni niso izključeni iz Cerkve. Nasprotno: Cerkev jih sprejema kot Noetova barka, tudi če njihovo življenje ne ustreza Jezusovim besedam. Avguštin opisuje to zmožnost sprejemanja z značilnostjo Noetove barke kot simbola za Cerkev. Najprej: v barko niso šle samo po postavi čiste živali. Za Avgušтина je to pomenilo, da Cerkev sprejema pod krov tako pravične kakor grešnike. Cerkev sama obstaja iz ljudi, ki padajo in spet vstajajo, ljudi, ki morajo na začetku vsake maše govoriti: »Priznam«. Zato se katoliška Cerkev ne strinja s pojmovanjem donatizma, ki se je zavzemal za »Cerkev čistih«, v kateri naj ne bi bilo prostora za grešnike. Šele ob koncu časov bo Bog ločil pšenico od plevla, tudi plevla, ki klije v vsakem verniku.

Vendar so – tako nadaljuje Avguštin – vstopile tako čiste kakor nečiste živali skoz ista vrata. Prebivale so pod isto streho.⁶ Tu se škof iz Hipona ozira tako na zakramente s krstom kot vrati kakor tudi na spremenitev življenja, ki se zahteva od tistega, ki bi jih rad prejel. Odložiti mora greh. S harmonijo med zakramenti in vidnim življenjem kristjanov Cerkev po Avguštinu ne pričuje svetu

samo o tem, kako je živel Kristus, ampak tudi o tem, h kakšnemu življenju so poklicani udje Jezusovega telesa.⁷ Zato ujemanje med zakramenti in življenjem kristjanov zagotavlja, da ostaja neoporečna tista kultura zakramentov, v kateri Cerkev živi in katero predlaga svetu. Samo tako more Cerkev sprejemati grešnike, jih takoj privzeti in povabiti na določeno pot, da premagajo greh. Toda Cerkev ne more nikoli izgubiti ureditve zakramentov, kajti sicer bi izgubila prvotni dar, ki jo drži pokonci. Sicer zakramenti ne bi več razodevali Jezusove ljubezni in tudi ne načina, po katerem ta ljubezen spreminja krščansko življenje. Prav s sprejemanjem zakramentalne ureditve Cerkev obide dve poti, da bi postala »Cerkev čistih«: z vključevanjem grešnikov in z izključevanjem greha.

Prvi ključ za pot spremljanja je zato harmonija med obhajanjem zakramentov in krščanskim življenjem. V tem je razlog za disciplino glede evharistije, ki je bila v Cerkvi od nekdaj ohranjena. Po zaslugi te discipline more biti Cerkev občestvo, ki spremlja in sprejema grešnika, ne da bi zaradi tega odobraval greh. Tako daje temelj za možnost razlikovanja in vključitve. Sveti Janez Pavel II. je to disciplino potrdil v *Familiaris Consortio* 84 in *Reconciliatio et Poenitentia* 34. Kongregacija za verski nauk jo je podkrepila v svojem dokumentu leta 1994. Benedikt XVI. jo je poglobil v *Sacramentum Caritatis* 29. Gre za konsolidiran nauk cerkvenega učiteljstva, ki se opira na Sveto pismo in temelji na cerkvenem nauku. To je nauk o tisti harmoniji zakramentov, ki je potrebna za zveličanje; to je srce »kulture vezanosti«, ki jo živi Cerkev.

Tu in tam so trdili, da je *Amoris Laetitia* odpravila to disciplino. Kajti vsaj v določenih primerih naj bi ponovno poročenim ločenim dovolila prejem evharistije, ne da bi ti spremenili svoje življenje v skladu s FC 84 (s tem, da zapustijo novo zvezo ali pa v njej živijo kot brat in sestra). Na to je treba odgovoriti naslednje: če bi *Amoris Laetitia* hotela razveljaviti tako zakoreninjeno in tako pomembno disciplino, bi se apostolska spodbuda izrazila razločno in bi navedla razloge za to. Vendar v njej ni nobene trditve v tem smislu. Papež v nobenem trenutku ne postavlja pod vprašaj argumentov svojih predhodnikov. Ti argumenti niso utemeljeni na osebni krivdi teh

naših bratov in sester, ampak na vidnem, objektivnem načinu življenja, ki nasprotuje Kristusovim besedam.

Toda, tako ugovarjajo nekateri, ali ne tiči ta sprememba v opombi (št. 351)? Kajti v njej je rečeno, da bi Cerkev mogla ponuditi pomoč zakramentov tistim, ki živijo v objektivni situaciji greha. Ne da bi se natančneje ukvarjali s tem⁸, zadostuje opozoriti na to, da se ta opomba nanaša na objektivno situacijo greha v splošnem, ne pa na poseben primer civilno ponovno poročenih ločenih. Kajti situacija slednjih ima svojevrstne značilnosti, s katerimi se razlikujejo od drugih situacij. Ti ločenci živijo v protislovju z zakramentom zakona in zato z zakramentalno ureditvijo, ki ima svoje središče v evharistiji. To pa je tudi razlog, ki ga je navedlo predhodno cerkveno učiteljstvo, da bi iz FC 84 opravičilo disciplino z ozirom na evharistijo. Ta argument se ne pojavlja niti v opombi niti v svojem kontekstu. Kar pove opomba 351, se torej ne tiče prejšnje discipline. Norma FC 84 in SC 29 ter njuna aplikacija v vseh primerih ostajata še naprej veljavni.⁹

Načelo je, da nihče ne more hoteti prejeti zakrament – evharistijo –, ne da bi hkrati imel voljo, da živi v skladu z drugimi zakramenti, med njimi z zakramentom zakona. Kdor živi v nasprotju z zakonsko zvezo, nasprotuje vidnemu znamenju zakramenta zakona. Njegovo bivanje v telesu postaja »nasprotno znamenje« nerazvezljivosti, tudi če ga subjektivno ne zadene nobena krivda. Prav zato, ker njegovo življenje v telesu nasprotuje znamenju, se s prejemom obhajila ne more udeležiti najvišjega evharističnega znamenja, v katerem se razodeva učlovečena Jezusova ljubezen. Če bi ga Cerkev pripustila k obhajilu, bi zagrešila to, kar Tomaž Akvinski imenuje »popačenost v zakramentalnih znamenjih«.¹⁰ To ni pretiran sklep nauka, a-mpak sama osnova zakramentalne zgradbe Cerkve, ki smo jo primerjali z arhitekturo Noetove barke. Cerkev ne more spremeniti te arhitekture, ker izhaja od Jezusa samega, ker je Cerkev tukaj nastala in se na to opira, da bi plula na vodah potopa. Spremeniti disciplino v tej določeni točki, dopuščati protislovje med evharistijo in zakramentom zakona, bi nujno pomenilo, spremeniti veroizpoved Cerkve. Kajti Cerkev živi in izvaja

harmonijo med vsemi zakramenti, ki jih je prejela od Jezusa. Za vero v nerazvezljivost zakona – ne kot oddaljeni ideal, ampak kot konkretno navodilo za ravnanje – je bila prelita mučeniška kri.

Še kdo bi utegnil vprašati: ali Frančišek glede usmiljenja ne zaostaja za svojo zahtevo, ko ne stori tega koraka? Ali ni prehudo od teh ljudi zahtevati, da naj živijo v skladu z Jezusovimi nauki? Raje obrnjeno. Ostanimo pri podobi barke: Frančišek je odprl vsa okna, ker se zaveda potopa, v katerem živi sedanji svet. Vse je povabil, naj iz teh oken spustijo vrvi, da bi mogli brodolomci prispeti v čoln. Pripustiti k obhajilu nekoga, ki očitno živi v protislovju z zakramentom zakona, tudi če gre za posamezne primere, nikakor ne bi pomenilo, da odpira še eno okno. To bi bilo marveč tako, kakor če bi zvrtili luknjo v dno ladje in s tem dovolili, da pride morska voda v ladjo. Na ta način bi bila ogrožena plovba vseh, služenje Cerkve družbi pa postavljeno pod vprašaj. Namesto da bi to bila pot k včlenitvi, bi bila pot k uničenju cerkvene barke, razpoka. Če spoštujemo disciplino, ne postavljamo nobenih meja zmožnosti Cerkve, da rešuje družine. Zagotovljena je marveč stabilnost ladje in zmožnost, da nas pripelje v varno пристanišče. Arhitektura barke je nujna, prav zato da Cerkev ne dopusti, da bi kdo vztrajal v situaciji, ki nasprotuje Jezusovim besedam večnega življenja, da torej Cerkev »nikogar ne obsodi za večno« (prim. AL 296–297). S tem, da ohranjamo strukturo barke, ohranjamo tako rekoč našo skupno hišo, Cerkev. Zgrajena je na Jezusovi ljubezni. S tem je ohranjena družinska kultura in ozračje, ki je potrebno za celotno družinsko pastoralo in za njeno služenje družbi. Na ta način se vrnemo k tistemu, kar smo imeli za središče upanja Cerkve za družine: to je nujnost ustvarjati kulturo družine, ponuditi hišo hrepenenju in ljubezni. Pospeševati je treba »kulturo vezanosti«, vzporedno s »pastoralo vezanosti«, o kateri govori papež. V post-moderni družbi samo Cerkev ustvarja to kulturo. Ob tem vidimo, da ima ta disciplina Cerkve neizmerno dušnopastirsko vrednost.

V zadnjih letih smo pogosto razpravljali o možnosti, da bi civilno ponovno poročene ločence pripustili k obhajilu. Na začetku *Amoris Laetitia* papež omenja možna pretirana stališča. Predloženi

so bili mnogi in zelo različni argumenti. Pri tem smo se znašli v nevarnosti, da zaradi samih dreves kazuistike ne vidimo več gozda. Poskusimo torej pridobiti nekaj razdalje in obravnavati vprašanje s perspektivo, pri tem pa potisnimo vstran podrobna vprašanja. Če Cerkev pripusti k obhajilu ponovno poročene ločence, ne da bi od njih zahtevala spremenitev življenja, ko dopušča, da vztrajajo v svojem položaju, ali ne bi morali tedaj reči, da ja v nekaterih primerih sprejela ločitev zakona? Seveda, na papirju je ne bi sprejela. Še naprej bi imela zakon za ideal. Toda, ali ga nima tudi družba za ideal? V čem bi se tedaj Cerkev razlikovala? Ali bi mogla še naprej trditi o sebi, da ostaja zvesta Jezusovi besedi, ki so jo takrat občutili kot trdo? Ali se ta beseda ni postavljala po robu kulturi in praksi njegovega časa, ki je dopuščal ločitev zakona od primera do primera, da bi se prilagodila človeški slabotnosti? V praksi bi neločljivost zakona ostala zgolj lepo načelo, ker je ne bi več priznavali v evharistiji, to je na tistem kraju, kjer izpovedujemo krščanske resnice, ki se tičejo življenja in oblikujejo javno pričevanje Cerkve.

Moramo se vprašati: ali nismo tega vprašanja obravnavali vse preveč pod vidikom posameznikov? Vsi moremo razumeti željo teh naših bratov in sester, da bi bili pripuščeni k obhajilu. Moremo razumeti težave, da se odrečejo svoji novi zvezi ali pa v njej živijo na drugačen način. S stališča posameznih ločenih moremo misliti: ali bi bilo za nas tako težko, pripustiti jih k obhajilu? Po mojem mnenju smo pozabili, gledati na stvari z višjega opazovališča, z vidika Cerkve kot *communio*, z njenega skupnega blagra. Po eni strani ima zakon bistveno družbeno naravo. Če se v nekaterih primerih spremeni pojmovanje zakona, ga je treba spremeniti tudi v vseh drugih. Če bi obstajali primeri, v katerih ni nič hudega, če se pregrešimo zoper zakonsko zvezo, ali naj ne bi potem rekli mladim ljudem, ki se hočejo poročiti, da te izjeme veljajo tudi zanje? Ali ne bodo tega takoj zgrabili tisti zakonci, ki se sicer bojujejo, da bi ostali skupaj, ki pa so tudi izkusili breme poti in skušnjavo, da bi odnehali? Po drugi strani pa ima tudi evharistija družbeno strukturo (prim. AL 185–186). Ne gre za moje subjektivne pogoje, ampak za to, v kakšen odnos stopim do drugih udov telesa Cerkve,

ker Cerkev nastaja iz evharistije. Pojmovati zakon in evharistijo kot nekaj individualnega, ne da bi upoštevali skupni blagor Cerkve, konec koncev razdre kulturo družine. Kakor če bi Noe ob pogledu na mnoge brodolomce okoli barke razdril ladijsko dno in stene barke, da bi razdelil lesene deske. Cerkev bi uničila svoje bistvo kot občestvo, saj je to bistvo utemeljeno na ontologiji zakramentov. Postala bi zbor posameznikov, ki plavajo naokoli brez cilja, izpostavljeni igri valov.

Civilno ponovno poročeni ločenci, ki se odpovedo prejetemu evharistiji in skušajo svoje hrepenenje prenoviti v sozvočju z evharistijo, branijo hišo Cerkve, našo skupno hišo. Tudi zanje same je koristno, da nepoškodovano ohranjajo stene barke, se pravi hiše, v kateri je vsebovano znamenje Jezusove ljubezni. Zato jih more Cerkev spominjati: »Ne obstani. Tudi tebi je mogoče. Nisi izključen od vrnitve k zakramentalni zvezi, ki si jo sklenil, tudi če je za to potreben čas. Z Božjo pomočjo moreš živeti v zvestobi do nje.« Če kdo reče, da to ni mogoče, moremo pomisliti na besede Amoris Laetitia: »Gotovo je mogoče, saj to zahteva evangelij« (AL 102). Nihče torej ni izključen iz poti k pravemu Jezusovemu življenju. Želja, prejeti obhajilo, more s pomočjo pastirjev (in tu se odpira pot razlikovanja) voditi k prenovi hrepenenja, da bomo hoteli živeti po Gospodovih besedah.

Papež nas v posinodalni spodbudi končno svari pred dvema krivima potema. Na eni strani so tisti, ki hočejo obsojati. Ti se zadovoljijo s togo držo, ki ne vključuje novih poti, da bi ti ljudje prenovili svoje srce. Na drugi strani so tisti, ki vidijo rešitev v tem, da v raznih primerih najdejo izjeme. Ti se odpovedujejo temu, da bi prenovili srce ljudi. Ali ne bi morali iti onkraj tega in zavzeti drugega stališča? To stališče je cerkvena *communio*, skupni blagor Cerkve. To je stališče, ki kot kulturo družine postavlja v središče Kristusovo življenje, ki nas v zakramentih napolnjuje z življenjem. Če poškodujemo zgradbo Noetove barke, kako moremo biti gotovi, da se ne bo potopila? Kako moremo biti gotovi, da krščansko upanje za družine ne bo utrpelo brodoloma?

3.2 Razlikovati in vključevati

Z ozirom na kulturo družine, ki se opira na strukturo barke, se moremo vprašati: katere nove poti želi odpreti Amoris Laetitia? Papež se jih dotakne in nas spodbuja k razlikovanju in vključevanju.

Najprej vprašanje o razločevanju. Ob tem, ko papež zahteva večje upoštevanje milejših okoliščin, so nekateri menili, češ da zahteva, da je razlikovanje osnovano na njih. Kakor da bi razločevanje obstajalo v tem, da se ugotovi, ali je kdo subjektivno kriv ali ne. To razločevanje naj bi bilo navsezadnje nemogoče, ker samo Bog gleda v srca. Poleg tega je zakramentalna ureditev red vidnih znamenj, ne pa notranjih naravnosti ali subjektivne krivde. Privatizacija zakramentalne ureditve gotovo ne bi bila katoliška. Ne gre za to, da bi razlikovali zgolj notranjo naravnost, ampak – tako sveti Pavel – »razlikovali telo« (prim. AL 185–186), dejanske vidne odnose, v katerih živimo.

To pomeni, da nas Cerkev pri tem razlikovanju ne pusti samih. Besedilo spodbude Amoris Laetitia nam daje v roko ključne kriterije, da bi jih prevedli v dejanje. Prvi kriterij obstaja v cilju, ki ga zasledujemo pri razlikovanju. To je cilj, ki ga Cerkev oznanja za vsakega v vsakem primeru in v vsaki situaciji. Cerkev ne sme molčati iz človeških ozirov ali iz strahu, da bi prišla v konflikt s svetnim mišljenjem. Papež spominja na to (AL 307). Cilj obstaja v tem, da se vrnemo k zvestobi zakonski zvezi in ponovno vstopili v prebivališče ali barko, ki je ponudila Božje usmiljenje človekovi ljubezni in hrepenenju. Celoten proces je naravnani k temu, da korak za korakom, s potrpežljivostjo in usmiljenjem, priznavamo in ozdravimo rano, zaradi katere trpijo bratje in sestre. Rana ni razpad prejšnjega zakona, ampak novo partnerstvo.

Razlikovanje je potrebno zato, da bi izbrali pot, ne cilj. Če nam je jasno, kam hočemo privedi drugega (v polnost življenja, ki ga obljublja Jezus), bomo razlikovali poti, da more vsak v svojem posameznem primeru prispeti tja. Tukaj se kot drugi kriterij pridruži logika majhnih korakov rasti, o kateri govori papež (AL 305). Pomembno je, da se ločeni odrečejo temu, da bi se kar

udomačili v svojem položaju, da ne sklenejo miru s svojim novim partnerstvom, v katerem živijo, da so pripravljeni to partnerstvo osvetliti z lučjo Jezusovih besed. Vse, kar je naravnano na to, da bi končali takšno življenje, je majhen korak rasti, ki ga je treba pospeševati in spodbujati.

Kdor upa, da bo užival Jezusa v evharistiji, bo hotel – če uporabimo svetopisemsko podobo – uživati tudi njegovo besedo, jo vključiti v svoje življenje. Ali bolje: po Avguštinu bo oblikovan po njem.¹¹ Saj se ne prilagaja Jezus naši želji, ampak obratno: naše hrepenenje je poklicano, da postane eno z Jezusom, da bi se v njem popolnoma uresničilo.

Od tod moremo preiti k tretji besedi: »vključevati«, in preiskati nove poti, ki jih *Amoris Laetitia* odpira za ponovno poročene ločence. V nadaljevanju sinode nas papež prosi, naj v vsaki škofiji osnujemo proces v skladu z nakom Cerkve in škofovimi smernicami (AL 300). To naj se zgodi po možnosti s pomočjo skupine usposobljenih in izkušenih pastirjev.

Odločilnega pomena je, da se v tem procesu oznani Božja beseda, zlasti glede zakona (AL 297). Tako bodo ti krščenci postopno prinašali svetlobo v drugo zvezo, v katero so stopili in v kateri živijo. Tu naj bi preudarili tudi možnost, da bi v skladu z novimi normami, ki jih je dal papež, preverili morebitno ničnost zakramentalnega zakona.

Na tej poti je tudi nadaljnja novost, ki jo je odprl papež v *Amoris Laetitia*. Ne da bi spremenil splošno kanonično normo, papež priznava, da lahko obstajajo izjeme, kar se tiče prevzema nekaterih javnih cerkvenih nalog s strani ponovno poročenih ločencev. Kakor sem prej rekel, je merilo pot rasti posameznika k ozdravitvi.

Pri tem procesu je treba spomniti, da zakramenti niso trenutno obhajanje, ampak pot. Kdor se poda na pot pokore, že prehodi zakramentalni proces. Ni izključen iz zakramentalne ureditve Cerkve. Na neki način že prejema pomoč po zakramentih. Pomembna je spet pripravljenost, da se človek pusti Jezusu preoblikovati, tudi če ve, da bo pot dolga, in se pusti spremljati na tej poti. Pastirja navdaja želja, da bi tistega človeka uvedel v kulturo

vezanosti, njegovemu hrepenenju ponudil prebivališče, da se bo mogel prenoviti po Gospodovih besedah.

Papež nas vabi, da prehodimo pot. V tem je ključ. Evharistično obhajilo je na koncu. Prišlo bo v trenutku, ko Bog hoče. Kajti on deluje v življenju krščenih in jim pomaga, da prenavljajo svoje želje v skladu z evangelijem. Začnimo korak za korakom, ko jim pomagamo, da se udeležujejo cerkvenega življenja, »dokler zase ne dosežejo polnosti Božjega načrta« (AL 297).

Prihajam h koncu. V vodovju postmoderne more Cerkev kakor Noetova barka ponuditi upanje vsem družinam in celotni družbi. Cerkev priznava slabost in nujnost spreobrnjenja svojih udov. Poklicana je, da ohranja v njej konkretno navzočnost Jezusove ljubezni. Ta živi in deluje v zakramentih, ki barki podeljujejo strukturo in dinamiko in ji omogočajo, da pluje po morju. Ključ je v tem, da razvijemo »cerkveno kulturo družine«, ki naj bo »kultura zakramentalne vezanosti«. Pri tem pa ne gre za majhen izziv.

Po besedi svetega Janeza Zlatoustega se Noetova barka razlikuje od Cerkve v pomembni točki.¹² Ona barka je sprejela vase nerazumne živali (alogos), ki ostajajo nerazumne. Cerkev pa sprejema človeka, ki je po grehu izgubil logos (razum) in zato postal »nerazumen« in hodi okrog brez luči ljubezni. Toda prav zato, ker ima Cerkev življenje Kristusovega telesa, ker ohranja harmonijo zakramentov, je v nasprotju z Noetovo barko sposobna prenoviti človeka, oblikovati človeško srce po Jezusovi besedi (logosu). Ljudje vstopijo vanjo kot »nerazumni« in pridejo iz nje kot »razumni«. To pomeni, da so nato pripravljeni živeti v skladu s Kristusovo lučjo, v skladu z njegovo ljubeznijo, ki »vse upa« in ki »ostaja za vedno«.

Opombe

¹ Prim. papež Frančišek, *Amoris Laetitia* (=AL), 1. poglavje.

² Prim. L. Ginzberg, *The Legends of the Jews* (The Jewish Publication Society of America, Philadelphia 1913), zv. I, 152.

³ O Noetovi barki kot podobi Cerkve pri cerkvenih očetih prim. J. Daniélou, »Noe y el diluvio«, v: *Isti, Tipología bíblica* (ed. Paulinas, Buenos Aires 1966), 95–152; H. Rahner,

Simboli della Chiesa. L'ecclesiologia dei Padri (Paoline, Milano 1995).

⁴ Ta izraz sv. Ignacija Antiohijskega (Ad Rom. VII, 2) pozneje kristološko razlaga Origen v predgovoru k svojemu komentarju Visoke pesmi.

⁵ Prim. Avguštín, De fide et operibus XXVII, 49; k temu besedilu se bom pozneje vrnil.

⁶ Prim. Avguštín, De fide et operibus XXVII, 49: »Nec quia scriptum est introisse ad Noe in arcam etiam immunda animalia, ideo praepositi vetare non debent, si qui immundissimi ad Baptismum velint intrare saltantes, quod est certe mitius quam moechantes: sed per hanc figuram rei gestae praenuntiatum est immundos in Ecclesia futuros propter tolerantiae rationem, non propter doctrinae corruptionem, vel disciplinae dissolutionem. Non enim quacumque libuit intraverunt immunda animalia arcae compage confracta, sed ea integra per unum atque idem ostium, quod artifex fecerat.«

⁷ Prim. Avguštín, De fide et operibus, IX, 14.

⁸ »Objektivna situacija greha« je zelo splošen izraz. Situacija je na primer lahko skrita. Mogoče pa je tudi, da si kdo pravkar prizadeva izstopiti iz nje, zaradi česar ne vztraja trdovratno v njej. Pojem »iregularna situacija« je prav tako splošen. Izraz sam po sebi pove samo, da je kdo izven norme. Ni pa navedena razlika, ali gre za cerkvenopravno ali božjepravno normo. Vsekakor spomnimo na tole: če glede razlage dokumenta obstajajo dvomi, je po katoliški hermenevtiki mogoč edini način branja tisti, ki sledi temu, kar je učilo predhodno cerkveno učiteljstvo.

⁹ Trdili so tudi, da naj bi opomba 336 odpirala to možnost. Spet gre za zelo splošno pripombo. Pove samo, da kanonska norma (celo na področju zakramentalne ureditve) nikakor ne more imeti istih učinkov za vse, kajti v nekaterih primerih je zmanjšana subjektivna krivda. Rečeno je: »ne nujno«. To pomeni, da lahko obstajajo norme, ki imajo seveda iste učinke za vse. To je na primer neutajljivo primer v normi, ki nekrščenim preprečuje vse druge zakramente. Pri tem gre za kanonsko normo, ki jo apliciramo v vsakem primeru, in pri njej Cerkev ne more storiti nobene izjeme. Spada namreč k zakramentalni ureditvi. Takšna norma ni odvisna od subjektivne krivde osebe, ampak od objektivnega dejstva, da nekdo ni krščen. Druge norme na področju zakramentov pa imajo različne učinke glede na subjektivno krivdo, vzemimo na primer zahtevo, da pred obhajilom prejmemo zakrament pokore, če imamo težak greh. V nekaterih primerih bi kdo sam iz tehtnega razloga prejel obhajilo, ko je obudil kesanje in trdno sklenil, da se spove, brž ko bo mogoče. Norma FC 84 pa spada k prvi vrsti. Ne gre za subjektivno krivdo, ampak za objektivno stanje, v katerem je kdo. To je cerkveno učiteljstvo stalno pojasnjevalo. Ta pripomba zato ne nasprotuje veljavnosti norme iz FC 84 v vsakem primeru ali v vsaki situaciji. Opomba 336 se lahko tiče norm, ki so navedene v AL 299, se pravi različnih javnih služb v Cerkvi, ki vključujejo tudi zakramentalni red, ker se tičejo liturgičnih opravil (recimo bralec ali krstni boter). K tem službam so lahko pripuščeni ti krščeni, če je jasno, da so stopili na pot spreobrnjenja, in da bi jim takšna pripustitev pri tem pomagala.

¹⁰ Prim. Tomaž Akvinski, S.Th. III q. 68 a. 4 co.

¹¹ Prim. Avguštín, Conf. VII, 10, 16: »Cibus sum grandium: cresce et manducabis me. Nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuae, sed tu mutaberis in me.«

¹² Prim. Janez Zlatousti, Hom. Laz. 6 (PG 48, 1037:–1038).

KARDINAL PIETRO PAROLIN

Duhovnik, posvečen v *Kristusovi osebi*

V čast mi je, da sklenem ta simpozij z naslovom: »Duhovniški celibat, pot svobode«, ki ga je pripravila papeška univerza Gregoriana. Rektor p. François-Xavier Dumortier je namenil prostor, čas in moči temu zelo pomembnemu vprašanju. Za to in za prijazno vabilo se mu lepo zahvaljujem. Rad bi se zahvalil tudi mons. Tonyju Anatrelli, psihoanalitiku, strokovnjaku za družbeno psihiatrijo, svetovalcu in sodelavcu pri raznih ustanovah rimske kurije, ki je tudi pobudnik in organizator tega srečanja.

O tej razsežnosti duhovnikovega življenja ne manjka številnih razprav, ki obsegajo različne panoge, in Cerkev jo je poglobljeno obravnavala v preteklih desetletjih. Onkraj izjav cerkvenega učiteljstva in specialističnih študij pa se kaže nevarnost, da splošno dojemanje tega vprašanja ostane površno ali vsaj delno. Večkrat ne razumejo dobro ne pomena ne vrednosti odločitve za celibat. Včasih pa o njej razmišljajo zgolj sociološko ali psihološko, ne da bi se poglobili v teološko in cerkveno razsežnost. Tu in tam pa se zaradi spremenljivosti časov in novih zahtev sprašujejo, »kaj bi bilo narobe, če bi bili duhovniki poročeni«.

Dobro vemo, da govorimo o pomembnem vidiku, ki sega v človeško življenje, in ne o razumski teoriji. Zdi se mi, da nam pomaga popraviti smer prav naslov, ki ste ga izbrali za ta simpozij: »pot svobode«, s katerim bi rad začel svoje razmišljanje. V nadaljevanju bi celibat rad povezal z duhovnikovo istovetnostjo in z zahtevami, povezanimi s pastoralnim poslanstvom.

Kardinal Pietro Parolin, Il prete ordinato in Persona Christi, sklepno predavanje na simpoziju »Duhovniški celibat, pot svobode« na papeški univerzi Gregoriana, 4.–6. februarja 2016. Prevedel Anton Štrukelj.

1. Pot svobode

Začenjam torej z naslovom »pot svobode«, ki vsebuje dve pomembni besedi. V uvodu bi ju rad na kratko opisal.

a) *Pot*. Beseda izraža temeljno naravnost vernika, ki je postal učenec. V srečanju z Bogom napreduje toliko, kolikor se pusti pritegniti Gospodovemu klicu in hodi za njim. Pripravljenosti, da v celibatu podarimo svoje življenje za Božje kraljestvo, nikoli ne moremo pojmovati kot enkrat za vselej osvojeno pridobitev, čeprav je dokončna v začetni izbiri in v namenih. Nasprotno: kakor v vseh drugih vidikih duhovniškega življenja tudi na tem področju ostajamo vedno na poti, ostajamo učenci v Učiteljevi šoli; včasih nas presenetijo utrujenost in dvomi, drugič nas sredi službenih dolžnosti navdaja občutek osamljenosti ali čustvena potreba po priznanju. Dejstvo, da smo prejeli tako pomemben klic od zgoraj in ga moramo uresničevati v vseh razsežnostih, nalaga duhovniku vedro ponižnost, ki ga osvobaja od domneve, da zmore vse sam. Sveti oče nas je pred dvema letoma pri krizmeni maši spomnil, kako ubog je duhovnik, ki se ne izroča Božji milosti: »*Nihče ni manjši kakor duhovnik, ki je prepuščen samo svojim močem.*«¹ Kakor vemo, je osnovno pravilo duhovnega življenja to, da nikoli ne mislimo, da smo že na cilju. Tako ne zapademo tisti domnevi, ki se poraja iz pretiranega zaupanja v lastne sile in ji manjkata ponižnost in zaupanje. Prav nikjer, a morda zlasti na tem tako občutljivem področju izbire celibata, se ne smemo čutiti »varne« za vselej, zavarovani pred duhovnim bojem in nujnostjo spreobračanja. Zato »*duhovnik ne sme misliti, da s posvečenjem postane vse lahko in da je dokončno zavarovan pred vsako skušnjava in nevarnostjo.*«² Nasprotno, vsak dan mora obnavljati podaritev svojega življenja Kristusu in Cerkvi. Ob tem doživlja, da je njegova podaritev utemeljena na molitvi in izpolnjevanju poslanstva. Na področju celibata sta iz dneva v dan potrebni pozorna čuječnost nad samim seboj in evangelijska previdnost, še bolj pa zmožnost, da ponižno izročamo svoje duhovniško življenje Božji milosti. Duhovnik je »človek, ki je izpostavljen duhovnemu boju zoper zapeljivost mesenosti v samem

sebi in v svetu; treba je, da ne neha obnavljati sklepa, da bo vedno bolj in vedno bolje uresničeval svojo nepreklicno daritev, ki od njega zahteva popolno, iskreno in stvarno zvestobo».³

b) *Svoboda*: je druga beseda naslova, ki ste ga izbrali, in je nujna predpostavka za razumevanje pomena celibata. V našem okviru ta beseda opredeljuje smer poti, saj govorimo o »poti svobode«. Kaj pomeni? Rekel bi, da vsakodnevna podaritev samega sebe, ki jo s ponižnim srcem, odprtim milosti, obnavljamo v molitvi in služenju, omogoča rast in zorenje naše celotne osebe. Človek je velika skrivnost. Je »neskončno odprto« bitje, ker izhaja iz Boga in je zaznamovan z maziljenjem Svetega Duha. Če je tako, tedaj se vsak vidik duhovnega življenja prepleta in vključuje celovito rast drugih vidikov lastne človeškosti. To ponavljamo tudi pri vzgoji duhovnikov: najprej človek, nato duhovnik. Ta globoka povezava napravlja iz vsakega od nas ustvarjeno bitje, ki je že vedno odprto bistvenemu odnosu z Bogom, in zahteva, da dejavno sodelujemo z delovanjem Božje milosti. Zato moramo z ene strani bežati pred samovoljnostjo, ki hoče vse braniti zgolj s človeškimi močmi, z druge pa se moramo naučiti, da nas Bog preoblikuje, če se mu pustimo oblikovati in če sodelujemo z njim. Tu se dotikamo bistvene točke, to je svobode. Bog hoče, da človek raste v svoji sinovski svobodi, brez nasilja, se pravi, da spoštuje svobodo in jo vključuje v ta proces. Ta način, ki se tiče Božjega bitja in delovanja, se zrcali na vsakem področju cerkvenega in osebnega življenja, in zato tudi v celibatu. Tudi tukaj odgovor Božjemu delovanju, ki zahteva popolno zedinjenje z njim in polno posvetitev za služenje Božjemu kraljestvu, ne izhaja iz slepe odpovedi, iz asketskega zatajevanja ali zgolj iz »pravne obveznosti«. Odgovor marveč zahteva svobodne in notranje vedre ljudi z uravnovešeno in zrelo osebnostjo, da se zavedajo zahtevnosti klica in se svobodno dajejo na voljo ter s pomočjo milosti živijo v polnosti. Samo svoboden človek more biti tudi veder v celibatu. Zato je celibat pot svobode, ki traja vse življenje.

Kakor je mogoče videti, iz tega prvega pristopa izhajata dva vidika, ki nam pomagata pozitivno brati celibat v odnosu do duhovnikovega življenja. Ne gre za nečloveško zahtevo, za pasivno

sprejetje naloženega pravila, za junaštvo, ki ga dosežemo z napornim odrekanjem, ali za idealen cilj, ki ne bi zahteval osebne, človeške in duhovne poti. Nasprotno, gre za svobodno izbiro, ki zori v povezanosti s poklicanostjo v duhovništvo in jo notranje sprejememo, da bi odgovorili na klic s svobodnim in nedeljenim srcem.

Da bi to bolje pojasnili, se moremo opreti na modrost, s katero apostol Pavel govori o odnosu med postavo in duhom. Zunanja postava, ki jo latinska Cerkev zahteva za službeno duhovništvo, je globoko povezana z zorenjem duhovniške istovetnosti poklicanega in z zahtevami službe. Tako postane »notranja postava«, zapisana s črnim Duha. Tu je smiselno spomniti na lepe besede blaženega Pavla VI.: *»Tako postane obveznost celibata, ki je po volji Cerkve stvarno povezana z duhovniškim posvečenjem, osebna obveznost, ki jo pod vplivom Božje milosti duhovniški kandidat sprejme nase popolnoma zavestno in svobodno. Sprejme jo seveda ne brez previdnih in modrih nasvetov preizkušenih voditeljev duhovnega življenja, ki jim ne bo šlo za to, da bi odločitev nekako naložili, ampak zato, da bi bila ta velika prostovoljna odločitev v polnosti zavestna. V tistem trenutku pa, ki bo za trajno odločil smer njegovega življenja, kandidat ne bo občutil teže nečesa, kar bi mu bilo naloženo od zunaj; prevzemala ga bo marveč notranja radost ob odločitvi, ki je storjena zaradi ljubezni do Kristusa.«*⁴

Ta pot svobode privede k ponotranjenju duhovniške istovetnosti po Kristusovi podobi in hkrati k temu, da živimo službo s popolno velikodušnostjo. Duhovnikova istovetnost in služba sta dve veliki območji, s katerima je povezan celibat. Če povzamemo pogled drugega vatikanskega koncila, moremo reči: *»Celibat je iz mnogovrstnih razlogov duhovništvu primeren. /.../ Z deviškim življenjem in s celibatom, ki ga držijo zaradi nebeškega kraljestva, se duhovniki na nov in odličen način posvetijo Kristusu; laže in z nedeljenim srcem se ga držijo, se svobodneje po Kristusu in z njim posvečajo službi Bogu in ljudem, bolj neovirano delajo za njegovo kraljestvo in nadnaravno prerojenje ter tako postanejo pripravnejši, da si pridobijo mnogo širše očetovstvo v Kristusu.«*⁵

2. Duhovnikova služba: človek, upodobljen po Kristusu

Zdaj moremo spregovoriti o dveh področjih, s katerima je celibat tesno povezan: duhovnikova istovetnost v upodobitvi po Kristusu in njegovo pastoralno poslanstvo. Duhovnik ne opravlja le posameznih dejanj v Kristusovi osebi (*in persona Christi*), ampak je poklican, da vse življenje oblikuje po Učenikovem pastoralnem poslanstvu. S tem živi po Kristusovem zgledu v svobodni, popolni in zastonjski podaritvi za Božje ljudstvo. Začel bi s prvim vidikom in bi obravnaval zlasti protislovje duhovnikove osebe: človek, upodobljen po Kristusu.

Kakor vemo, se človeška oseba izmuzne vsakemu poskusu poenostavljanja in vsaki objektivni analizi. Pojmovati jo je treba v njeni celovitosti in v polnosti vidikov; človekova oseba na neki način ostaja odprto vprašanje, vprašanje, ki sega onkraj, stvarnost, ki presega zgolj biološko, psihološko in družbeno danost. Mogli bi reči, da to zaradi nekaterih vidikov še bolj velja za duhovnika. Duhovnik ima vtisnjeno znamenje skrivnosti Boga; svetu ostajajo skriti globoki razlogi njegovega srca in notranji nagibi, ki ga silijo, da daruje svoje življenje za druge.

Kdo je ta človek? Kaj v resnici živi? Kakšne so korenine nagibov, ki so ga prignali do tega, da se je podaril Kristusu in dal življenje za brate?

Da bi odgovorili na ta vprašanja, moramo duhovnikovo istovetnost postaviti v Kristusa. Temeljni vidik duhovnikove istovetnosti je paradokсно v tem, da je njegovo bitje nekako »razlaščeno«, duhovnik »ne pripada sebi«, »poklican« je. Zato je duhovnik samo toliko, kolikor je njegovo življenje popolnoma obrnjeno h Kristusu, ki ga kliče. Duhovnik je to samo tedaj, če »gre iz sebe«, se pusti ukoreniniti v Kristusu in oblikovati po njem, da bi prejel srce dobrega Pastirja, ki spremlja, vodi, neguje in daruje življenje za svojo čredo. Papež Frančišek je osvetlil ta vidik z zelo učinkovitimi besedami: »Duhovnik, ki si domišlja, da bo našel svojo duhovniško istovetnost s tem, da obrnjen navznoter raziskuje v svoji notranjosti, morda ne najde drugega kakor znamenja, ki kažejo 'izhod'. Pojdi iz sebe, pojdi

iskat Boga v češčenju, pojdi in daj svojemu ljudstvu to, kar ti je bilo zaupano. In tvoje ljudstvo bo poskrbelo, da boš začutil in okusil, kdo si, kako ti je ime, kakšna je tvoja istovetnost; dalo ti bo, da se boš veselil stokratnega, ki ga je Gospod obljubil svojim služabnikom. Če ne greš iz sebe, olje postane žarko in maziljenje ne more obrodit sado. Zapustitev sebe terja, da slečeš sebe, vsebuje uboštvo.»⁶

Govorimo torej o človeku, katerega globoka istovetnost, tesno povezana s službo, ki jo opravlja, je odvisna od prvenstva Boga. Bog ga je prvi poklical, postavil ga je za ljudi v stvareh, ki se nanašajo na Boga (prim. Heb 5,1).

Če skušamo temeljito preučiti to resničnost, se potopimo v teološko branje posvečenega služabnika, ob kateri se ne bi rad dolgo zadrževal, ker jo poglobljeno obravnavajo strokovnjaki, zlasti na takšnih krajih, kakršen je ta. Dovolj bo, če navedemo misel drugega vatikanskega koncila o duhovnikovi upodobitvi po Kristusu: *»Službeno duhovništvo se podeljuje s tistim posebnim zakramentom, s katerim se duhovnikom po maziljenju Svetega Duha vtisne posebno neizbrisno znamenje in se tako upodobijo po Kristusu duhovniku, da morejo delovati v osebi Kristusa, ki je glava Cerkve.»⁷*

Koncil je ta vidik razumel v širokem in dinamičnem smislu, ni ga skrčil samo na ontološko, bogočastno in sakralno razsežnost, ampak ga je postavil v misijonarsko poslanstvo Cerkve. V *Lumen gentium* najdemo to kristološko-misijonarsko razsežnost duhovništva: kakor je Oče mazilil Kristusa, da bi ga poslal ljudem, tako je duhovnik maziljen v Kristusu, da bi služil bratom (C 28).

Zelo pomembno je danes vedeti, da se na tej črti v pokoncilskih letih razvija misel tedanjega teologa Josepha Ratzingerja. Po njegovem Jezus razumeva sam sebe kot Očetovega poslanca. To je izhodišče za Jezusovo izbiro, da je poklical in poslal apostole.⁸ Ta perspektiva ne zmanjšuje pomembnosti povezanosti med duhovnikom in Kristusom. Njena prednost je v tem, da vključuje tudi povezanost s Cerkvijo in s pastoralnim poslanstvom v služenju človeštvu.

Kristusa in Cerkve nikoli ni mogoče ločiti, ko govorimo o duhovnikovi istovetnosti. Znotraj te perspektive je koncil znal

spregovoriti o »posebni primernosti« duhovniškega celibata. To celovito gledanje nam daje možnost, da uvrstimo zahtevo in izbiro celibata, ki je znamenje upodobitve po Kristusu v njegovi izbiri devištva. Hkrati je znamenje popolne ljubezni in nedeljene predanosti Cerkvi, po vzoru Kristusa ženina in pastirja, ki daje svoje življenje za človeštvo.

Upodobitev po Kristusu, ki predstavlja temelj duhovnikove istovetnosti, torej vsebuje svatbeni pomen, ki se izraža v osebni podaritvi Kristusu in njegovi Cerkvi, kot znamenje vesoljne Božje ljubezni za ljudi in predujem prihodnjega kraljestva. Duhovnik, upodobljen po Kristusu, je zato poklican, da živi tisto pastoralno ljubezen, ki je popolna podaritev samega sebe Cerkvi kot vidno znamenje Kristusove ljubezni do njegove Cerkve.

Apostolska spodbuda *Pastores dabo vobis* (*Dal vam bom pastirjev*) poudarja, da je »celibat povezan z duhovniškim posvečenjem, ki upodablja duhovnika po Jezusu Kristusu, glavi in ženinu Cerkve. Cerkev kot Kristusova nevesta hoče, da jo duhovnik ljubi na popoln in izključen način, kakor jo je ljubil Jezus Kristus, glava in ženin. Duhovniški celibat je torej podaritev sebe v Kristusu in z njim njegovi Cerkvi in izraža duhovnikovo služenje Cerkvi v Kristusu in s Kristusom. Za primerno duhovnikovo notranje življenje je potrebno, da gleda na celibat in ga živi ne kot osamljeno in čisto negativno prvino, ampak kot vidik duhovnikove pozitivne, posebne in značilne usmeritve: zapustil je očeta in mater ter gre za Jezusom, dobrim pastirjem v apostolskem občestvu v službi božjega ljudstva.«⁹

Celibata, ki izraža svobodo in podaritev samega sebe za druge in torej svatbeno skrivnost z občestvom, h kateremu smo poslani, ne moremo pojmovati predvsem kot odpovedi ali kot ločenosti od človeškosti. Nasprotno, celibat razodeva globoko povezanost med duhovnikom in ljudstvom: duhovnik ljubi svoje ljudstvo in Cerkev z nedeljenim srcem, s popolno ljubeznijo, z zastonjsko in brezpogojno podaritvijo, po zgledu Kristusa ženina in dobrega pastirja, po katerem je upodobljen.

Če duhovnikovo istovetnost ponotranjimo v tej smeri, je mogoče sprejeti celibat skupaj z izzivi, ki jih prinaša, ter dojeti njegovo

vrednost in lepoto. Stvar postane težja ali celo nemogoča, če duhovnika pojmujejo kot nekakšnega uradnika, *menedžerja*, ki naj s svojim vodstvom, *leadership*, upravlja podjetje, ali kot duhovnika, katerega delokrog se omejuje na območje svetega.

3. Celibat, poklicanost za poslanstvo

Potem ko sem omenil nekatere vidike narave in istovetnosti krščanskega duhovništva, se nameravam v drugem delu posebej ustaviti pri »duhovniškem celibatu«. *»Duhovništvo sicer po svoji naravi zdržnosti ne zahteva nujno, a je iz mnogovrstnih razlogov duhovništvu primeren«* (D 16), kakor trdi drugi vatikanski koncil. Različni uveljavljeni obliki pri vzhodnih katoliških Cerkvah in v latinski Cerkvi imajo svoj razlog obstoja v tej trditvi. V tem okviru bo premet mojega razmišljanja duhovniški celibat, ki ga živimo in sprejemamo v latinski Cerkvi in ga imajo *»v veliki časti«* (ZVCP kan. 373) tudi vzhodne katoliške Cerkve, v katerih po pravilu obstajajo tudi poročeni duhovniki.

V svojem predavanju raje nisem navajal vrste novozaveznih in zgodovinskih temeljev celibata. Te je že učinkovito predstavila doktorica Manes v svojem predavanju. Ti temelji so v svojih bistvenih prvinah že zadostno podani na primer na sinodi v Elviri (leta 306) ali v »uradnih« odlokih papeža Siricija (385), ki sestavljajo sintezo cerkvene izkušnje prvih stoletij. Rekel bom le, da se je pojmovanje celibata sčasoma poglobilo, in sicer zaradi spremenjenih zgodovinskih okoliščin kakor tudi zaradi izkušnje v življenju Cerkve. Nekdaj so celibat v življenju Cerkve povezovali zgolj z vzdržnostjo – o takšni razlagi imamo odličen zgled pri pravniku Uguccioneju iz Pise (1140). Danes smo prišli do veliko širšega in bogatejšega pojmovanja celibata: razumemo ga kot »pot svobode«, kakor posrečeno izraža naslov tega simpozija, o čemer smo že govorili.

Rad bi torej delil z vami nekaj misli o celibatu danes. Izhajam iz dejstva, da je latinska Cerkev imela in ima še naprej za primerno odločitev, *»ki jo je zahodna Cerkev sprejela pred več stoletji in jo*

ohranja kljub vsem težavam in ugovorom, ki so se rojevali v stoletjih: duhovniško posvečenje podeljuje samo mozem, ki pokažejo, da so poklicani od Boga za dar čistosti v popolnem in trajnem celibatu», kakor beremo v apostolski spodbudi *Pastores dabo vobis* (št. 29).

Gre torej za resničnost, ki označuje današnjo Cerkev, v kateri vsi živimo, in jo moramo vedno bolj dojemati in osvetljevati, kot »bleščeč biser«, po besedi blaženega Pavla VI. (okr. *Sacerdotalis caelibatus*, št. 1), ki krasi zaklad Cerkve.

Zato želim poskusiti podati prispevek k pojmovanju in vrednotenju duhovniškega celibata za Cerkev in današnji svet. Spregovoriti želim o njem kot o poklicanosti, ki je podarjena nekaterim, in v luči pastorage in življenja pojasniti nekaj vidikov »posebne primernosti«, ki celibat povezuje s službenim duhovništvom. Temeljno obzorje je vedno tisto, ki ga je zarisal blaženi Pavel VI. v okrožnici *Sacerdotalis caelibatus* (24. junija 1967). Opisuje trojni temeljni smisel duhovniškega celibata. To je kristološki, ekleziološki in eshatološki smisel, kakor smo slišali danes dopoldne.

3.1 Celibat kot poklicanost, ki jo odkrijemo, sprejmemo in varujemo

Duhovniški celibat je predvsem poklicanost, posebna karizma, ki jo Bog naklanja svoji Cerkvi. Nekateri so poklicani, da hodijo za Jezusom po tej poti in živijo v celibatu kot Jezusovi učenci. Gre za pozitivno gledanje, po katerem celibat nikakor ni skupek odpovedi ali »davek, ki ga je treba plačati«, da bi mogli opravljati duhovniško službo, ali zunanja obveznost, naložena duhovnikom. Zato se zdijo ozki in zožujoči tisti opisi celibata, ki ga povezujejo samo z osebnim stanom neporočenega z vsemi posledicami vred in polagajo pozornost prvenstveno na »odrekanja«, ki jih prinaša, zanemarjajo pa pozitivnost in možnosti, ki jih daje za osebno srečo in cerkveno služenje.

Takšna poklicanost je deležna celovitega priličenja po Kristusu, glavi in ženinu Cerkve, ki se nadaljuje že od let začetnega oblikovanja v semenišču. Kakor vsako poklicanost mora tudi poklicanost

za celibat odkriti tisti, ki jo je prejel v dar. Je »dragoceni biser«, ki ga Bog položi v življenje nekaterih in ga je treba odkriti. Zato je potrebna pot človeške zrelosti, ki naj privede osebo do želje po polnem čustvenem uresničenju s tehtanjem resnih in globokih povezanosti in tudi z mislijo na zakonsko življenje. Tistemu, ki resno in odgovorno išče resnico o sebi, se morda utegne zazdeti življenje v dvoje, čeprav je očarljivo in privlačno, kakor omejeno obzorje, kakor lepo in elegantno oblačilo, ki pa je preozko za določeno osebo. V takšnih primerih se je modro vprašati, ali je takšen občutek meje povezan z osebno nezrelostjo ali s tem, da človek še ni srečal prave osebe, s katero bi živel skupaj, ali pa gre za Božji klic v celibatersko življenje.

Tudi tisti, ki so poklicani v celibat, morajo ohraniti visoko in pozitivno podobo o življenju v dvoje in o zakonski poklicanosti. Celibat nikakor ni v nasprotju z zakonom, ampak je samo drugačen način, kako sebe popolnoma darujemo v ljubezni. Preudarjanje, ki upošteva čustveno življenje in kakovost osebnih odnosov, bo človeku pomagalo sprejeti dar celibata. Pomembno je, da tedaj celibata ne dojemamo kot beg ali zavračanje odnosov dvojice, ampak kot poglobitev in izpopolnitev želje po polnem in uresničenem čustvenem življenju.

Ko odkrijemo to poklicanost, jo moramo sprejeti. To pa ni vedno znano vnaprej, tudi če jo jasno zaznamo. Včasih tisti, ki so spoznali klic, da hodijo za Gospodom v celibatu, v začetku s težavo zapustijo idejo o sebi, ki so si jo zamislili prej; doživljajo napetost med svojimi načrti in Božjim klicem. To je občutljiv trenutek, pomembno obdobje spreobrnjenja, v katerem se človek daje na voljo Gospodu. V tej razpoložljivosti se daje človek odvesti drugam in doživlja novo resničnost svojega bivanja.

Prav to se je pripetilo Petru po Lukovi pripovedi (Lk 5,1-11), ko sprejme Jezusa v svoj čoln. Peter je poln dobre volje, da bi pomagal Učeniku. A v tistem srečanju zasliši Jezusove besede, ki so zanj presenetljive. Jezus ga povabi, naj zapusti svojo resnico, ki jo pozna, svojo preverjeno »profesionalnost« izkušenega ribiča. V pripravljenosti »na tvojo besedo bom vrgel mreže« je izražena sprejeta

novost, tudi če je še ni povsem dojel. To srečanje z Jezusom Petra prebudi Petru. V povezanosti z Jezusom odkrije drugo resničnost v primerjavi s tisto, ki jo je poznal prej. Ko mu Jezus reče, da ga bo napravil »ribiča ljudi«, Peter razume nekaj bistvenega. Jezusov klic ni v nasprotju z njegovimi željami in vsem tistim, kar je živel dotlej. Klic je marveč različen, večji in nepričakovan način, kako naj uresniči svoje želje; tako Jezus sprejme in preoblikuje njegovo osebno življenjsko pot; še vedno je ribič, a ribič ljudi.

Tako se zgodi tudi tistemu, ki zazna poklicanost v celibatu. Takšna poklicanost ne nasprotuje željam po sreči in polnosti. Sprejeti jo je mogoče samo v prijateljstvu z Gospodom. Človek ni celibater zaradi samovoljnega tlačenja lastnih strasti ali spiritualističnega umikanja vase, ampak zaradi želje po večji ljubezni, po zaslugi možnosti, ki jih daje celibat. Celotna oseba s telesom in dušo je vključena v to življenje, ki je odgovor na klic in računa na Božjo pomoč.

Gledanje na celibatersko življenje, ki tega ne upošteva, bo neizogibno škodljivo zlasti za pastoralo poklicev, a tudi za življenje duhovnikov. Res je, da disciplinski predpis zahteva celibat, a ta predpis ima temelj v poklicanosti. Predpis, bi smeli reči, varuje poklicanost, je ne nalaga. Če bi ta temelj zanikali ali prezrli, bi disciplinski red postal nesmiseln. Kdo bi bil pripravljen dati svoje življenje samo za izpolnjevanje discipline? Kadar celibat pojmujejo tako, ga je težko držati in na dolgo povzroča nezadovoljstvo, frustracijo, iskanje neustreznih nadomestkov ali tudi zapustitev. Poklicani smo, da ga živimo kot osebno ljubezen in podaritev Bogu v Kristusovem imenu, prav tako kakor se je zgodilo Petru. Življenja ne daruješ, da bi spoštoval pravilo. Pač pa ga daruješ osebi, Bogu samemu, in tako iz življenja napraviš dar za vse ljudi, za Cerkev in svet.

Kakor vsaka resna pot tudi življenje v celibatu predstavlja svoje zahteve in terja vsakodnevno prizadevanje pri tistem, ki ga je odkril in sprejel kot poklicanost. Celibat je torej dar, ki ga je treba varovati.

To se uresničuje z zrelim in skrbno negovanim čustvenim življenjem v celibatu. Ta ni brez čustev in globokih odnosov, kakor

sem rekel. Za duhovnika, ki je poklicanost v celibat sprejel v ravnovesju in disciplini čustev, se ta poklicanost hrani v vsakdanjem življenju z vrsto povezanosti: z Gospodom, s svojimi dragimi – sobrati, domačimi in drugimi prijatelji –, in tudi z verniki, ki so mu zaupani v služenju. Te povezanosti so kakor tri noge mize, ki so v medsebojnem ravnotežju, če jih pravilno podpiramo, in pomagajo k osebnemu in duhovnemu ravnovesju duhovnika ter njegovi službeni učinkovitosti.

Če celibat razumemo tako, nikakor ni oblika osamljenosti ali odsotnosti globokih povezanosti, marveč daje možnost za vzpostavitev številnejših odnosov, ne da bi se omejili zgolj na enega od njih. Življenje v celibatu torej ne pomeni, da postaneš »samotar«, ali še slabše, »individualist«. Nasprotno, kot učenec si v Učiteljevi šoli, v ljubeči zbranosti, ki omogoča, da objameš tudi druge in se z njimi srečuješ znotraj zrelih odnosov, ki so primerni za duhovnikovo življenje.

Da bi okrepil takšno podobo o celibatu kot zvezi odnosov, želim posvetiti nekaj besed vsaki od treh kategorij povezanosti, ki sem jih omenil. Prva je povezanost z Gospodom. Duhovnik ne sme postati svoboden profesionallec pastorage, ampak mora ostati učenec, zaljubljen v svojega Učitelja ter hoditi za njim. To je vsakodneven stik, pogovor ljubezni med duhovnikom in Jezusom, ki ga je poklical. Hrani se zlasti z evharistijo, ki jo obhajamo, in češčenjem, z osebno molitvijo in poslušanjem ter premišljevanjem Božje besede.

To seveda ni nov »recept«, a mislim, da ga je koristno znova predložiti, saj je okrog duhovnikov pogosto toliko hrupa, toliko govorjenja, toliko oseb, časopisov, radio, televizija, internet. Življenje je zasuto s stvarmi, ki jih je treba storiti, namesto da bi bilo napolnjeno z odnosi, ki naj bi jih gojili. Z mero in duhovniško disciplino moramo ljudem reči: *»Moram si vzeti nekaj tihote za svojo dušo; oddaljim se od vas, da bi se združil z Bogom«*, kakor je rekel papež Janez Pavel I. v svojem nagovoru rimskim duhovnikom (7. septembra 1978).

Duhovnikovo čustvenost nato plemeniti povezanost z dragimi svojci, ki naj bi duhovnika spremljali vse življenje. Mislim zlasti na

družinske vezi, znotraj katerih se je oblikovala duhovnikova človeškost. Pred starši, brati in sestrami se duhovnik ne more pretvarjati ali skrivati, ker ga od vedno dobro poznajo. To so pogosto dragoceni odnosi, so kakor varno in odmaknjeno pristanišče, v katerem se pomudimo v trenutkih utrujenosti, da bi poiskali razumevanje in poslušanje, ali pa v trenutkih veselja za pristno izmenjavo. Pomembno je spomniti, da življenje v celibatu ne pomeni, da smo brez družine, ampak pomeni, da še naprej pripadamo svojemu rodnemu okolju. Nato so prijatelji, ki smo jih poznali morda že pred vstopom v semenišče, pošteni ljudje, ki se ne bojijo spregovoriti jasno in želijo dobro duhovniku tako za njegovo človeškost kakor za njegovo vlogo.

Rad bi se posebej in obširneje zadržal pri »posebni družini«, v katero duhovnik vstopi s posvečenjem, to je duhovniški zbor. Ta družina je osnovana na »zakramentalnem bratstvu«. ¹⁰ Obstaja več načinov, kako s sobrati uresničujemo zakramentalno bratstvo. Lahko ga udejanjamo v raznih oblikah, kot je preprosto srečevanje, zlasti da bi skupaj premišljevali Božjo besedo in molili, a tudi za izmenjavo radosti in naporov, recimo ob mizi pri obedih, ki olajšujejo neposreden pogovor med mladimi in starejšimi. Kakor v vsaki družini so tudi med duhovniki starejši, katerim je sveti oče večkrat izrazil svojo skrb in so »zakladnica« pastoralne in duhovne izkušnje.

Seveda v vsakdanjih odnosih med duhovniki ne sme nikoli manjkati usmiljenje, z medsebojnim in globokim odpuščanjem, brez kuhanja zamer. Odpuščanje pomaga, da presežemo spore in nesporazume, ki so neizogibni tudi v najboljših družinah.

Zadnja kategorija povezanosti, ki vzdržuje in hrani celibatersko čustvenost, je z verniki, ki so zaupani duhovnikovemu služenju. Duhovnik je poklican, da z njimi vzpostavi pristne, svobodne in osvobajajoče odnose, brez prevelikih in izključujočih navezanosti, tako da je blizu vsem. Verniki v tem smislu niso deležni duhovnikovih »uslug«, ampak so konkreten del Cerkve, Božjega ljudstva, ki je na poseben način zaupan duhovniku v njegovem življenju. Poklican je, da je zanje znamenje usmiljene Božje ljubezni. V njegovem pastirskem srcu naj najdejo sprejetost in toplino Božje

ljubezni. Pastoralno služenje zato lahko pojmuje kot služenje v povezanosti, ki gradi občestvo.

Skratka, celibat v Cerkvi sprejemamo kot poklicanost, ki je dana, da bi živeli »zaradi Božjega kraljestva« (Mt 19,12). Pri tistih, ki ga sprejmejo, naj ne uničuje ali duši želje po sreči, ki je v vsakem človeku, ampak naj jo podpira in krepi. Seveda, celibat je zahtevna oblika hoje za Jezusom, včasih tudi naporna, a ne izgubi svojega značilnega veselja. Duhovniški celibat je dar, ki ga Bog naklanja Cerkvi in svetu, zato ga varujemo in gojimo v vsakodnevnem stiku z osebami, ki sestavljajo Cerkev in svet vsakega duhovnika, v nenehni odprtosti in razpoložljivosti za Božjo milost.

3.2 »Posebna primernost« celibata za apostolsko poslanstvo

Potem ko sem skušal podati bistvo poklicanosti v duhovniški celibat in preučil nekatere posledice, moram zdaj pojasniti »posebno primernost«, ki jo Cerkev pripoznava med celibatom in duhovništvom.

V tem smislu je torej celibat najprej priložnost, da kot učenci hodimo za Kristusom in se upodabljam po njem. Jezus je poklical apostole, »da bi bili z njim« (Mr 3,14). Duhovnik živi celibat kot možnost poslušanja in odlične povezanosti z Gospodom. Učenec vidi, kako v tihoti in globini raste ljubezen do Učitelja in svoje življenje združuje z Njegovim, preoblikuje ga v skladu z zahtevami poslanstva, ki mu ga Učitelj zaupa. Neporočeni duhovnik se tako zakramentalno oblikuje po Kristusu, pastirju in služabniku, duhovniku, glavi in ženinu Cerkve. Po besedah spodbude *Pastores dabo vobis* je duhovnik »poklican, da v svojem duhovnem življenju živi ljubezen Kristusa zaročenca do Cerkve, zaročenke. Njegovo življenje mora razsvetljevati in usmerjati tudi ta zaročniška poteza, ki zahteva od njega, da je pričevalec Kristusove zaročniške ljubezni; da je torej zmožen ljubiti ljudi z novim, velikim in čistim srcem, z resnično pozabo nase, s polno, nenehno in zvesto predanostjo, hkrati pa z neke vrste Božjo ‚ljubosumnostjo‘ (prim. 2 Kor 11,2), z nežnostjo, ki prevzame celo odtenke materinske ljubezni, zmožne, da prevzame

breme ‚porodnih bolečin‘, dokler ne bo v vernikih ‚izoblikovan Kristus‘ (prim. Gal 4,19).«¹¹

Tako je lažje razumeti primernost celibata za duhovnika v poslanstvu, ki mu je zaupano, kakor sem omenil zgoraj. V celibatu je duhovnik svoboden, da ljubi vse v Kristusu, a se ne veže na nikogar posebej. Takšna svoboda za ljubezen se ne uresničuje samo v čustvih, ampak zlasti v dejanjih. Ta svoboda se poraja v srcu in se preliva v vsakodnevno življenje. Odsotnosti edinega ali prednostnega odnosa, kakor je na primer zakonski, nikakor ne pojmuje kot znamenje »lažjih« odnosov, ampak poglobljenih. Celibat je za duhovnika priložnost, da včasih v globini in resnici prevzame odgovornost za osebe ali okoliščine, ki jih sreča v svojem služenju.

Takšna ljubezen v skrbno negovani čustvenosti je tudi svobodna, ker ne postane želja, da bi si koga prilaščali ali se navezovali nanj. Duhovnik prav zato, ker ljubi v Kristusu duhovniku in je zvest svojemu poslanstvu, deluje kot orodje v Božjih rokah, da bi osebe povezal s Kristusom in njegovo Cerkvijo. Lepo je videti ljudi in skupnosti, ki ljubijo svojega pastirja in zaradi njega ljubijo Kristusa ter so pripravljeni še bolj hoditi edino za Kristusom.

Duhovnik, ki ljubi v svobodi, se tudi ne boji premestitev in novih nalog, čeprav je po človeško razumljiva težava ob ločitvi od nekaterih oseb. Tudi v menjavi kraja in okoliščin se bo imel za učenca, ki hodi za Učiteljem po poti, ki je za vedno enovita; pri tem ne bo doživljal prekinitev ali prelomov. Njegova pot bo šla nepretrgano za Gospodom; vsaka menjava predstavlja le del celotne poti in je upravičena v tej celoti.

Končno bi rad pomislil na duhovniški celibat kot na svobodo za služenje. Jezus je povabil učence, naj v svojem poslanstvu ne zaupajo v človeške dobrine in sredstva (prim. Mt 10,9-10). Podobno je tudi celibat »neobremenjeno potovanje«, da bi prišli k vsem in jim prinesli Božjo ljubezen. Duhovnik, upodobljen po Kristusu pastirju, si bo vedno prizadeval, da bi služil ljudem, kakor se posrečeno izraža papež Frančišek: »Včasih bo stopil naprej, da bi nakazal pot in podpiral upanje ljudstva, drugič bo sredi vseh

s svojo preprosto in milosrčno bližino. V drugih okoliščinah pa bo moral hoditi za ljudstvom, da bi pomagal tistim, ki so zaostali.«¹²

Naj sklenem. Celibat je poklicanost, ki jo imamo v latinski Cerkvi za posebej primero za tiste, ki so poklicani v duhovniško službo. Ta poklicanost je priložnost za duhovnika, da živi bogato čustvenost za svoje osebno življenje in za izpolnjevanje svojega poslanstva. Ni odsotnost globoke povezanosti, ampak je prostor zanjo. Je »pot svobode«, ki jo duhovnik kot učenec uresničuje skupaj s Kristusom ob podpori njegove milosti v blagor Cerkve in sveta.

Duhovnikova celibaterska duhovnost je »pozitivna« in ustvarjalna ponudba, ki omogoča, da bo Božje ljudstvo vedno imelo pastirje, ki naj bodo obvarovani izprijenosti in pomeščanjenosti.

Drugi vatikanski koncil priznava vzvišenost te ponudbe, a je hkrati ne razglša za izključno. V odloku *Presbyterorum ordinis* trdi, da »duhovništvo po svoji naravi zdržnosti ne zahteva nujno, kakor je razvidno iz prakse prve Cerkve in iz izročila vzhodnih Cerkva. Tam so poleg tistih, ki enako kot vsi škofje po daru milosti izberejo celibat, tudi zelo zaslužni poročeni duhovniki.«¹³

Katoliška Cerkev v resnici ni nikoli vsiljevala celibata vzhodnim Cerkvam. Z druge strani je v zgodovini dovoljevala tudi izjeme, kakor v primeru poročenih luteranskih pastorej, kalvincev in anglikancev, ki so ob vstopu v katoliško Cerkev dobili spregled za sprejem zakramenta svetega reda. To se je zgodilo že med papeževanjem Pija XII. leta 1951. Pred nedavnim, leta 2009, je motu proprio *Anglicanorum Coetibus* papeža Benedikta XVI. pooblastil ustanovitev ordinariatov na ozemlju latinske Cerkve, kjer delujejo bivši anglikanski služabniki, ki so bili posvečeni v katoliške duhovnike. Zaradi množičnega izseljevanja katoličanov z Bližnjega vzhoda je papež Frančišek junija 2014 z odlokom *Pontificia Praecepta de Clero Uxurato Orientali* dovolil vzhodnim poročenim duhovnikom, da delujejo v krščanskih skupnostih v diaspori, torej izven svojih tradicionalnih ozemelj, ter preklical poprejšnje prepovedi.

V sedanjem položaju, zlasti na nekaterih zemljepisnih območjih, pogosto opozarjajo na nekakšno »zakramentalno stisko«, ki jo povzroča pomanjkanje duhovnikov. To je marsikje prebudilo

prošnjo, da bi morda le posvetili tako imenovane »viri probati«. Četudi se problematika ne zdi nebistvena, vendar ne smemo sprejemati prehitrih rešitev in samo na osnovi stiske. Vsekakor ostaja res, da zahteve evangelizacije skupaj z zgodovino in mnogovrstnim izročilom Cerkve puščajo odprt prostor za zakonite razprave, če jih le motivira oznanjevanje evangelija in potekajo konstruktivno, pri tem pa vedno zavarujemo lepoto in vzvišenost odločitve za celibat.

Celibat je v resnici dar, ki ga je treba sprejeti in negovati z veselo stanovitnostjo, da bi v polnosti obrodil svoje sadove. Da bi ga koristno živeli, je potrebno, da se vsak duhovnik počuti učenca vse svoje življenje. Včasih mora ponovno odkriti in okrepiti svojo povezanost z Gospodom in se pustiti »ozdraviti«. Papež Frančišek ni naključno spomnil, da kot učenci na poti »*včasih hodimo urno, včasih je naš korak negotov, se ustavimo in morda tudi pademo, a vedno ostajamo na poti*«. ¹⁴

Opombe

¹ Papež Frančišek, *Homilija pri krizmeni maši*, 17. aprila 2014.

² Pavel VI., okr. *Sacerdotalis caelibatus* (Duhovniški celibat), Ljubljana 1969, št. 73.

³ Prav tam.

⁴ N. d., št. 72.

⁵ Drugi vatikanski koncil, odlok *Presbyterorum ordinis* (O službi in življenju duhovnikov), št. 16.

⁶ Papež Frančišek, *Homilija pri krizmeni maši*, 17. aprila 2014.

⁷ Drugi vatikanski koncil, odlok *Presbyterorum ordinis*, št. 2.

⁸ Kardinal Joseph Ratzinger – papež Benedikt XVI., *Bistvo duhovništva*, v: *Communio* 19 (2009), 269-284.

⁹ Janez Pavel II., ap. spodbuda *Pastores dabo vobis*, št. 29.

¹⁰ Drugi vatikanski koncil, odlok *Presbyterorum ordinis*, št. 8.

¹¹ Janez Pavel II., ap. spodbuda *Pastores dabo vobis*, št. 22.

¹² Papež Frančišek, ap. spodbuda *Evangelii gaudium* (Veselje evangelija), št. 31.

¹³ Drugi vatikanski koncil, odlok *Presbyterorum ordinis*, št. 16.

¹⁴ Papež Frančišek, *Nagovor ob zasedanju kongregacije za duhovščino* (3. oktobra 2014).

LEO MAASBURG

Mati Terezija – ikona usmiljenja

Razglasitev matere Terezije za svetnico bo eden velikih vrhuncev »svetega leta usmiljenja«. Ne le številčno, s pogledom na množico romarjev, ki bodo prišli za ta dogodek v Rim – ali v Kalkuto, če bodo v Vatikanu uslišali prošnjo indijskih škofov. Ne samo s pogledom na svetovno pozornost, kajti mati Terezija je s svojim svet obsegajočim delovanjem brez dvoma svetnica dobe globalizacije. Kanonizacija te žene, ki je kot albansko dekle leta 1928 odšlo iz Skopja in je v Kalkuti postalo ikona usmiljenja, tudi v svoji duhovni globini osvetljuje pomen svetega leta usmiljenja, ki ga je razglasil papež Frančišek.

»Jezus Kristus je obličje Očetovega usmiljenja.« S temi besedami papež začel svojo bulo, s katero naznanja jubilej usmiljenja. Ime matere Terezije je onkraj meja narodov, veroizpovedi in celo verstev postalo sinonim za krščansko ljubezen do bližnjega, ker so ljudje prek njenega življenja začutili nekaj od Božje ljubezni, saj se je v njeni nesebični podaritvi najbolj ubogim med ubogimi zrcalila njena celostna podaritev Jezusu.

Ali je papež Frančišek morda mislil tudi na mater Terezijo, ko je v svoji okrožnici »Evangelii Gaudium« (Veselje evangelija) zapisal, da »je usmiljenje do ubogih ključ do nebes«? Vsekakor je papež iz Latinske Amerike cerkveno izbiro za uboge utemeljil drugače in globlje kakor marsikateri južnoameriški teolog, ki se ima za modernega, v resnici pa sledi samo ideologiji 19. stoletja.

Leo Maasburg, narodni direktor Papeške misijonske ustanove »Missio« na Dunaju v Avstriji. Veliko let je sodeloval z materjo Terezijo. Njegova knjiga »Mati Terezija. Čudovite zgodbe« (Ljubljana 2011) je prevedena v 20 jezikov. – Eine Ikone seiner Barmherzigkeit, v: Die Tagespost. Katholische Zeitung für Politik, Gesellschaft und Kultur, Würzburg, Nr. 156/157, 68. Jahrgang, 31. Dezember 2015, str. 1. Prevedel Anton Štrukelj.

Papež je namreč svojo izbiro utemeljil povsem v duhu Terezijine ljubezni do najbolj ubogih med ubogimi: »Za Cerkev je izbira za uboge najprej teološka kategorija in šele nato kulturno, sociološko, politično ali filozofsko vprašanje. Bog naklanja ubogim ,svoje prvo usmiljenje'. Ta posebna Božja ljubezen ima posledice v verskem življenju vseh kristjanov, ki so poklicani, da mislijo tako kakor Jezus (prim. Flp 2,5).«

Mati Terezija je bila deležna blagoslova uboštva, ker se je zavedala naše odvisnosti od Božjega usmiljenja. »Tudi mi smo najbolj ubogi med ubogimi ... Uboštvo mora imeti v nebesih posebno privlačnost, ker je vendar tudi Jezus prišel, da ,bi ubogim oznanil blagovest.'« Šele ko priznamo svoje uboštvo, ker smo potrebni odrešenja, moremo spoznati, da vsi potrebujemo Božje usmiljenje. Povsem napačno bi razumeli mater Terezijo, če bi jo hoteli razumeti kot neutrudno dejavno in naključno tudi uspešno socialno delavko. Njena popolna podaritev Jezusu Kristusu je bil edini in zadostni temelj za njeno podarjanje najbolj ubogim med ubogimi. Kajti z njimi se enači v jaslih ležeči rojeni Otroek, ki se nam zdaj podarja kot evharistična hrana in ki bo nekoč prišel kot Sodnik sveta. V svojem govoru o poslednji sodbi pravi Gospod: »Bil sem lačen in ste mi dali jesti; bil sem žejen in ste mi dali piti; bil sem tujec in brezdomec in ste me sprejeli ...« Na vprašanje, kdaj se je to zgodilo, pojasnjuje: »Kar ste storili kateremu od teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili« (Mt 25,35–40).

Mati Terezija, ki je delovala predvsem v Kalkuti, v mestu, kjer živijo pretežno hindujci in muslimani, je otrokom na ulici pogosto razlagala »celotni evangelij« s petimi prsti roke: »You did it to me« (To ste meni storili). Jezusovo enačenje z najmanjšimi njegovimi brati je vzela resno. Zato je v zapuščenem, ki ga je sprejemala, v lačnem, ki ga je hranila, v umirajočem, kateremu je dala roko, v bolnem, ki ga je negovala, videla istega Jezusa, ki ga je vsak dan sprejela v podobi kruha in ga častila. Tako je bilo vse njeno življenje podarjeno Jezusu: v češčenju, pri vsakodnevni sveti maši, v služenju najbolj ubogim med ubogimi. S to nepretrgano povezanostjo z Jezusom – »na dan smo 24 ur z Jezusom, z Jezusom v evharistiji in v

ubogih« – je mati Terezija sama postala ikona Božjega usmiljenja. Usmiljeni Bog, ki ljubi človeka in ga žeja po človekovi ljubezni, je v življenju in delovanju matere Terezije postal slišen, viden, otipljiv, občuten. Ne le za kristjane, ampak za ljudi vseh verstev! Prav s tem je mati Terezija postala svetnica misijona.

Papež Frančišek piše v »Misericordiae vultus, Obličje usmiljenja«, da »usmiljenje ni samo lastnost Božjega delovanja. Je tudi merilo, ob katerem spoznamo, kdo so v resnici njegovi otroci. Zato smo poklicani, da izkazujemo usmiljenje, ker smo tudi sami že deležni usmiljenja.« Toda kako je to mogoče? Gotovo ne samo s spominjanjem na to, kaj je Bog v Jezusu Kristusu pred dva tisoč leti storil za nas, ampak s tem, da stopimo v živ in stvaren stik z Bogom. Mati Terezija, ki se je vsak teden spovedovala, je rekla: »Spoved, zakrament sprave, je zakrament povezanosti Boga z ljudmi. V tej povezanosti pa more teči in teče milost.« V govorici, kakršno srečamo pri papežu Frančišku, je rekla: »Hudič stvarno kaže svoje sovraštvo do Boga, ko nas vleče v greh, da bi uničil našo povezanost z Bogom. Spoved pa nam podarja presenetljivo Božje usmiljenje, brž ko se spreobrnemo in prosimo za odpuščanje. Hudič najbolj sovraži pri Bogu prav tisto sočutno ljubezen, ki jo ima Bog za vsakega grešnika.«

Mati Terezija v svojem značilnem preprostem slogu vidi zakrament sprave v tesni povezanosti z usmiljenjem: »Spoved je udejanjeno Božje usmiljenje ... Rad bi vstal in šel k svojemu Očetu. To je spoved – zame in zate. Jezus hrepeni po nas, žeja ga po nas.« Dokler je težek greh v mojem srcu, ni žive povezanosti z njim. Spoved ponovno vzpostavi povezanost z Bogom, ki ga je greh porušil: sebičnost, zavist, samoljubje, lakomnost, neljubeznivost. Mati Terezija ponazori to resničnost s stvarno podobo: »Pogosto vidiš majhne in velike žice, nove in stare, cenene in drage, ki visi-jo nad cesto. Če po njih ne teče tok, ni luči. Žica si ti in sem jaz! Tok pa je Bog! Imamo možnost, da pustimo toku, da teče skozi nas; damo se na voljo in svetu prinašamo luč, Jezusa. Moremo se pa tudi upreti, ko se nočemo dati na voljo, s čimer omogočamo temi, da se širi. Božja Mati je bila najlepša žica: Bogu je dovolila,

da jo je napolnil prav do roba, da bi po njeni brezpogojni podaritvi – ‚zgori se mi po tvoji besedi‘ – postala polna milosti ... Marija je v trenutku, ko jo je napolnil ta tok Božje milosti, povsem naravno pohitela v Elizabetino hišo, da bi žico, Janeza, priključila na tok, Jezusa.« Delovanje matere Terezije je bilo zaznamovano s prizadevanjem, da bi ljudi pripeljala v stik z Jezusom: z Jezusom v podobi kruha, z Jezusom v »strašni preobleki najbolj ubogih«, z usmiljenim Jezusom pri spovedi, ki deluje, ko duhovnik izgovarja besede odpuščanja grehov.

Zagotovo ni naključje, da papež »z drugega konca sveta« ponovno krepko in razločno – kot misijonar – kliče v zavest že dokaj pozabljeni zakrament. Prav zares ni naključje, da nam v tem svetem letu usmiljenja postavlja pred oči mater Terezijo. Njena »teologija« je vedno sodobna, ker je povsem svetopisemska. Neki kritik je pripomnil, da je predkoncilski in stara 200 let. Ne, ga je z nasmeškom popravila mati Terezija: stara je 2000 let! O spovedi je povedala: »Grešnica stoji pred Jezusom. On je ne obsoja. Ima obzirno sočutje do nje. To je spoved. Tudi jaz potrebujem odpuščanje. Spoved pomeni, da stopim pred Jezusa kakor grešnica – ker sem tudi jaz grešnica.«

»Spovedati se pomeni, da zdaj stopim pred Boga iz obličja v obličje. Ob smrti bom morala stopiti predenj. Zdaj imam pri spovedi možnost, da kot grešnik, obložen z grehi, stopim pred njega in nato odidem kot grešnik, oproščen grehov.« Osebno lahko pričujem, da so bili duhovniki za mater Terezijo stičišče; ponovno so namreč vzpostavili grešnikovo povezavo z Bogom: »Potrebujemo duhovnike, ki vzpostavljajo povezavo.« Mati Terezija je pripovedovala: »Če to priklopno mesto ne deluje, potem je vse mesto v temi. Glejte, pri nas vsak dan izpade elektrika. Računi za elektriko prihajajo točno, a toka ni. Vse mesto se pritožuje nad tem.«

Rednost, s katero Jezus pri spovedi odpušča vse grehe in ozdravlja našo povezanost z Bogom, je bila za veliko glasnico usmiljenja naloga, da je izpolnjevala Jezusove besede: »Ljubite drug drugega, kakor sem vas jaz ljubil!« Mati Terezija je zahtevala: »Biti moramo zmožni odpuščati takoj, kakor nam tudi Jezus odpušča.« Vedela

je, da odveza pri spovedi v resnici spremeni stvarnost, ker je Bog zares usmiljen in učinkovit, ker zares odpušča grehe: »Kar je Bog odpustil, je popolnoma odpustil. Ne le odpustil, ampak pozabil. Nikoli več ne bo tega omenjal, tudi če bomo jutri storili isto ...«

Razglasitev matere Terezije za svetnico 4. septembra 2016 je tudi povabilo nam, da obnovimo svojo povezanost z Bogom in bližnjimi: dosežemo naj odpuščanje in podarimo usmiljenje.

JAN-HEINER TÜCK

V velikonočni svetlobi

*Tkanina človeških zgodb o trpljenju.
Misli ob postnem prtju Eve Petrič*

V dunajski stolnici visi v postnem času velikanski, 11 x 5 metrov velik postni prt. Izdelala ga je slovenska umetnica Eva Petrič (roj. 1983) in ima naslov »Collective Heart« (Skupno Srce). Postni prt je kolaž iz stoterih čipk in spletenih ter kvačkanih tkanj, ki so sešiti in zavozlani skupaj v velik prt. Postni prt pokriva zgodnje-baročni glavni oltar v stolnici skupaj z veliko podobo kamenjanja sv. Štefana, ki jo je naslikal Johann Tobias Pock. Človek bi rekel, da gre za pisano preprogo iz blaga, ki povezuje številne majhne zgodbe trpljenja ljudi in jih prinaša pred Božje obličje. Semantika (jezikovni pomen) latinske besede *passio* pa obsega, kakor je znano, tako »trpljenje« kakor »strast«. Zato je mogoče postni prt razlagati kot mnogovrsten vzorec za tkanje, ki zavozla in mrežasto poveže človeške strasti, sanje in pričakovanje, a prav tako bolečino, razočaranje in obup. Čipke so žene večinoma naklekljale v potrpežljivi pobožnosti. »Posebnost te zvrsti«, kakor pripominja Aleida Assmann, »je njena neopaznost. Pregrinjalca krasijo dnevno sobo, položena so na sedežih in so za podlogo, čeprav so včasih izredno umetniška in natančno izdelana, jih ne občudujemo in ne cenimo.« To komaj ustrezno ovrednoteno delo je zdaj opazno, neznatnost je javno razstavljena.

Jan-Heiner Tück, Im österlichen Licht. Das Gewebe der menschlichen Leidensgeschichten – zum Fastentuch von Eva Petrič. Prevedel Anton Štrukelj.

V razlagi postnega prta zvemo, da je umetnica kupovala čipke in blago na boljših trgih na povsem različnih koncih sveta. Kolaž s tem ponuja nekakšno *kolokacijo* – prepletenost raznih krajev, kjer govorijo različne jezike in vedenje določajo drugačne kode ... Pogosto obstajajo v vzorcu čipk in šivanja majhne napake, ki jih gledalec ali gledalka s prostim očesom sploh ne more opaziti. Je to namig na človekovo zmotljivost, stranpoti, po katerih človek hodi? Ali pa kaže na »živi pesek« njegovega spomina, ki se sčasoma spreminja ali zbledi, marsičesa noče več zaznati, morda dobi vrzeli in luknje?

Nit spomina pa v postnem prtu ne sešije in združuje samo različnih krajev v pokrajino spomina, ampak poveže tudi različne čase v *sinopso*. Kosi blaga in šivanja, ki jih je Eva Petrič povezala skupaj v kolaž, so različno stari. Tu so dragocene čipke iz preteklih stoletij – tako rekoč »relikvije« pokojnih šivilj in njihovega življenjskega sveta – kakor tudi današnje barvite krpe, ki bi rade sledile bežnemu spreminjanju mode. V postnem prtu je živo prikazana moč spominjanja, ki presega rodove in povezuje današnje ljudi z nekdanjimi! Hkrati je izražena tudi vzajemna misel drug na drugega in zavzemanje drug za drugega, za ljudi, ki živijo na oddaljenih krajih in med seboj delijo svoje življenjske zgodbe. Ta povezovalna *memoria* močno stopa pred naše oči s prepletenostjo raznovrstnih pregrinjal in tkanin. Šivi in vozli, ki povezujejo različne tkanine in vnašajo nekaj kaosa v estetični red dobro razporejenih kosov blaga, pa razkrivajo tudi rane in brazgotine spomina, razgaljajo spore in travme, ki še niso zaceljene. Nasproti znanemu pregovoru »Čas ozdravlja rane« postavlja postni prt filigransko tkanino, ki javno razstavlja »rane časa« in jih priporoča gledalcu v premislek – v smislu resnice, ki jo je izrekel George Santayana: »Those who cannot remember the past are condemned to repeat it« – Tisti, ki se ne morejo spominjati preteklosti, so obsojeni, da jo bodo ponovili.

Za namestitev postnega prta ni nepomembna dobro premišljena osvetlitev, ki jo je umetnica dala svojemu delu. Na nekaterih mestih je z električnimi reflektorji prt potopljen v lila svetlobo. Lila je liturgična barva postnega časa, ki vabi človeka potnika, *homo viator*,

k spreobrnjenju in prenovi, da na novo naravna kompas življenja. Druga mesta postnega prta pa se pojavljajo v svetlobi, ki vdira skozi gotška cerkvena okna prezbiterija; intenzivnost te svetlobe je odvisna od vsakokratnega dnevnega časa in vremena. Osvetljava povezuje izročilo in moderno, povezuje svetlobno arhitekturo visokega srednjega veka in pogosto kričečo tehniko žarometov sedanosti.

Končno ne smemo prezreti tega, da visi postni prt v apsidi srednjeveške stolnice. S tem je skupaj s cerkvenim prostorom usmerjen proti vzhodu. *Ex oriente lux*. Luč prihaja z vzhoda. Vzhajajoče sonce, ki zažari zgodaj zjutraj, je simbol za vstalega Kristusa, je znamenje upanja v življenje, ki ne pozna več smrti. Preproga iz krp ponazarja pasijone, pisano blago, iz katerih je stkana in spletena zgodovina ljudi, je položeno v velikonočno upanje za rešilno preobrazbo. »Nemirno je naše srce, dokler ne počije v tebi – *inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*,« je zapisal Avguštin v svojih Izpovedih. Ali na koncu velja to tudi za »Collective Heart«, Skupno Srce človeštva, ki ga je Eva Petrič tako predirljivo postavila pred oči v svojem postnem prtju?

Poslovilni govori za Janeza Zupeta

Škof msgr. Metod Pirih

Vipava, 30. 3. 2016

V teh štirih letih, odkar sem v Vipavi, sva z g. Janezom velikokrat somaševala in bila skupaj pri tem daritvenem oltarju. Tudi danes smo po svojem krščanskem prepričanju in veri skupaj. Mi tukaj, on pa na drugi strani ob vstalem in poveličanem Kristusu.

Ob tej težki izgubi izražam globoko sožalje bratu Krištofu, sestrama Ani in Mariji ter vsem sorodnikom.

Prof. msgr. Janez Zupet je bil doma iz Horjula. Luč sveta je zagledal pred 71 leti in pol. Človeško in duhovno je zorel skupaj s svojimi vrstniki, sošolci in mnogimi prijatelji. Znanje si je nabiral največ v Ljubljani, kjer je bil 29. junija 1971 posvečen v duhovnika.

Leta 1972 je prišel k nam v Vipavo in tu je ostal do konca kot profesor na naši škofijski gimnaziji in kot duhovni pomočnik v župniji Vipava.

Prof. Zupet je bil po svoji stroki teolog, obenem pa slavist in prof. angleščine, bil je izvrsten prevajalec, lektor, kulturnik, vzgojitelj in profesor. Živel je za svoje dijake, sodelavce in vipavske župljane. Vsi so lahko pri njem našli srčno toplino, strokovno jasnost, zanesljivost, doslednost, dobrohotnost, globino in človeško širino.

Prof. Zupet je pripravljal tudi novo izdajo Rimskega misala v slovenščino, na katerega čakamo. Papež Janez Pavel II. ga je odlikoval z nazivom monsinjor, za prevajanje je dobil Sovretovo nagrado, bil je častni senator Teološke fakultete in častni občan Vipave.

Rodovitnost njegovega poslanstva je prihajala iz njegove osebnosti, iz njegovega duhovništva, iz njegovega krščanskega prepričanja, iz njegove vere, upanja in ljubezni ter iz njegovega

urejenega duhovnega življenja. Ne le sorodniki, še drugi se bodo obračali nanj tudi sedaj, ko je odšel k Očetu.

V evangeliju smo poslušali stavek: Blagor čistim v srcu, zakaj ti bodo Boga gledali. Greh nas zaslepljuje, očiščenje pa omogoči našemu srcu, da vidi, človeku daje duhovno videnje in čutenje. Očiščenje srca je pogosto opisano z negativnega vidika kot nedovzetnost za slabe misli. Pozitiven vidik očiščenja pa pomeni napolniti se z ljubeznijo. Srce, ki ljubi, postane čisto in s tem vir novih in novih misli.

Tudi knjige, ki jih je prevedel pokojni profesor Zupet, so ljudje sprejeli, ker so sprejeli njega samega. Njega pa so sprejeli, ker so ob srečanju z njegovim čistim in radostnim srcem okušali ljubezen Svetega Duha. On ni le poučeval in vzgajal, navduševal za delovne navade, red in odgovornost, ampak je predvsem tkal odnose, in to ne s pravili, temveč v popolni svobodi, tako da ljudje dobre volje niso mogli zavrniti njegovega lepega srca in prijaznega nasmeha, ki sta jim bila ponujena na dlani.

G. Zupet je bil vedno notranje svoboden. Ko so ga hvalili, se ni prevzel in tega ni izkoriščal za svoj lastni uspeh. G. Zupeta se sodelavci, učenci in verniki niso bali in ni jih bilo strah, da jim bo ukradel svobodo. Veselili so se ga, ker so bili z njim obdarovani.

Lahko si mislimo, da ga je Bog, ki ga je v življenju ljubeče spremljal, že vzel k sebi. Kljub temu molimo, da bi obilje Božje milosti dopolnilo vse njegove človeške pomanjkljivosti. Obenem se Bogu zahvalimo za vse, kar mu je podaril v njegovem življenju, za vse, kar je po njem dobrega dal naši škofijski gimnaziji, dijaškemu domu in semenišču, župniji Vipava, Cerkvi na Slovenskem in našemu narodu. Zahvalimo se Gospodu, da nam je v njem podaril ne le modrega profesorja, ampak tudi svetel zgled. Naj nas spomin nanj navdihuje, da so ljudje čistega srca blagoslovljeni, ker bodo gledali Boga, in da srce, ki ljubi, postane vedno bolj čisto in s tem vir novega spoznanja.

Psalm 26 pravi: »Upaj v Gospoda, bodi močan, tvoje srce naj se opogumi, upaj v Gospoda.« S tem povabilom nadaljujmo evharistično daritev za pok. profesorja Janeza z upanjem na vstajenje. Zaupajmo Marijinim rokam tega našega dragega brata in prijatelja. Naj počiva v Bogu in se veseli v Božjem miru.

Maturantje latinisti Škofijske gimnazije Vipava

Vipava, 30. 3. 2016

Dilecte professor!

Že od rane mladosti so Vas zanimali jeziki in to znanje ste skrbno širili med nas. Poznali smo Vas kot enega najbolj modrih in najbolj učenih, vendar ste kljub temu ohranili skromnost. Nikoli ne bomo pozabili Vašega odziva, ko smo Vas vprašali, koliko jezikov znate, Vi pa ste se le nasmehnili in tako smo vedeli, da jih ni malo. Pri urah latinščine niste nikoli povzdignili glasu, a vseeno sta bili v razredu zbranost in tišina. Niste nas grajali, ampak ste nas vedno usmerjali in spodbujali. Za to smo Vam hvaležni.

Hvala, ker ste bili naš zgled.

Requiescas in pace, Magister carissime!

Anton Štrukelj

Pridiga pri sv. maši v Horjulu, 30. 3. 2016

Dragi sobratje duhovniki, spoštovani sorodniki: brat Franc Krištof in sestre Ana in Marija z družinama, dragi prijatelji našega cenjenega prof. Janeza Zupeta, dragi bratje in sestre!

»Bil je človek, ki ga je Bog poslal. Ime mu je bilo Janez. Prišel je kot priča, da bi pričeval o luči« (Jn 1,6–7). Evangelist Janez tako predstavi Jezusovega predhodnika Janeza Krstnika. Mi pa v teh besedah lahko prepoznamo našega Janeza Zupeta, duhovnika, profesorja, prevajalca.

Janez Zupet je bil rojen 16. oktobra 1944 v Ljubljani, kjer je bil njegov oče Alojz na Ježici občinski tajnik in organist. Po koncu vojne se je družina morala v treh dneh izseliti. Zatekli so se v materin rojstni kraj Horjul, kjer je oče prevzel službo organista in cerkovnika in jo vestno opravljal do svoje smrti leta 1986. Pogreb je vodil ljubljanski pomožni škof Jožef Kvas.

V Horjulu je Janez končal pet razredov osnovne šole, nato je odšel na klasično gimnazijo v Ljubljano. Po maturi 1963 je tri leta

študiral anglistiko in indoevropsko primerjalno jezikoslovje na filozofski fakulteti. Svoji materi je tik pred smrtjo, leta 1966, povedal, da se je odločil za bogoslovje. V duhovnika je bil posvečen leta 1971 v Ljubljani in pel novo mašo v Horjulu. Naslednje leto je absolviral tudi na filozofski fakulteti in nadškof Pogačnik ga je poslal v Malo semenišče v Vipavo, kjer je bil prvo leto prefekt, nato pa je na Srednji verski šoli prevzel poučevanje angleščine in francoščine, po potrebi tudi nemščine in latinščine. Po ustanovitvi Škofijske gimnazije Vipava leta 1991 je na šoli prevzel poučevanje latinščine, pri čemer je vztrajal 25 let – do danes. Od leta 1975 je bil tudi duhovni pomočnik v Vipavi. Vsako nedeljsko in prazniško pridigo si je napisal in shranil. Ob svoji 60-letnici je izbor pridig objavil v knjigi z naslovom *»Pot, resnica in življenje«* (Družina, Ljubljana 2004). Knjiga je bila hitro razprodana. Slišim, da že pripravljajo ponatis. Številni duhovniki hvaležno uporabljamo njegove misli za pridigo.

Naj nam ob današnjem evangeljskem poročilu o emavskih učencih spregovori kar gospod Janez sam! *»Kristjani smo na tem svetu samo popotniki: življenje na zemlji je samo pot – naš cilj pa je onstran. Vse naše življenje je zato potovanje – v upanju in veri, da bomo nekega dne prispeli na cilj.*

Prva stvar, ki jo moramo imeti živo pred očmi, je to, da *na tem potovanju nismo sami*. Kleopa se ni sam napotil v Emavs, ampak je bil z njim tudi njegov prijatelj, sovaščan. Pot v dvoje, pot v družbi je veliko lažja in hitreje mine. Ljudje smo in moramo biti na našem potovanju drug drugemu v oporo, v pomoč, v spodbudo in tolažbo.

Vendar ta človeška družba in pomoč še ni dovolj. Zato nam Bog sam prihaja naproti in nas spremlja na tej poti. Pridružuje se nam kakor učencema iz Emavs, nas bodri v naših dvomih in preizkušnjah in vliva vedno novega poguma, da nadaljujemo pot. Kajti nenehno smo v nevarnosti, da bi nas premamilo in zadovoljilo tukajšnje udobje in bi mislili, da je naše potovanje že končano. To bi bilo znamenje usodne življenjske slepote. Vseživljenjsko potovanje nas kristjanov ni usmerjeno k zahajajočemu soncu današnjega dne, ampak k sončnemu vzhodu neminljivega jutrišnjega dne.

Bog sam, ki nas spremlja na naši poti, *spreminja naše zemeljsko potovanje v romanje* – v posvečeno pot, ki je dvakrat sveta: ker jo posvečuje Božja navzočnost in ker vodi k Bogu. Zato je kristjanovo življenjsko romanje k Očetu pot, in tudi če postane tako težka in strma, da zasluži ime križev pot, zanesljivo pripelje do vstajenja in z njim do neminljive sreče.

Pomenljivo je, da sta *Jezusa prepoznala po lomljenju kruha*, v evharistiji torej. Evharistija nam odkriva pravi Božji obraz. To je obličje ljubezni, ki gre do konca; ljubezni, ki nas spremlja vse življenje. Evharistični Bog je naša duhovna hrana, luč in moč, in hkrati zvest spremljevalec na naši poti.

V Evharistiji pa ne prepoznamo samo pravega Božjega obraza, ampak tudi sami sebe, svoj pravi obraz. Ljudje si nismo in si ne smemo biti tekmeci ali celo nasprotniki in sovražniki, ampak smo ena Božja družina. Po milosti krsta smo povzdignjeni k dostojanstvu Božjih otrok, Božjih ljubljencev, in poklicani k veselju večnega življenja. K evharistični daritvi se zbiramo zato, da si nedeljo za nedeljo in dan za dnem nabiramo moči za svoje romanje k Očetu.

Emavška učenca sta povsem neznanega človeka povabila, da delita z njim svoj kruh in mu ponudita streho nad glavo. Skrbelo ju je za tujca na poti, ker se je bližala noč. Prav to dejanje pozornosti in gostoljubja je njuno srce razpoložilo, da sta ga prepoznala. Tako moramo tudi mi lomiti kruh z drugimi, deliti z njimi veselje in žalost, videti njihove stiske in težave, želje in pričakovanja. Če bomo zmožni v sočloveku prepoznati svojega brata, bomo tudi sposobni v Evharistiji prepoznati svojega Boga« (J. Zupet, Pot, resnica in življenje, 68s).

Dragi bratje in sestre. To je samo drobec iz Zupetove duhovne zakladnice. Janez mi je nekoč rekel: »Jaz sem filozof.« Pomislimo: filozof – prijatelj ali ljubitelj modrosti. Zares, Janez je bil *ljubitelj modrosti, slovenskega jezika in slovenskih planin*! Duhovnik Janez je bil človek blagrov: »Blagor čistim v srcu, ker bodo Boga gledali.« Bil je dober, plemenit, razumevajoč. Znal je poslušati in opogumiti človeka. Bil je velikodušen in darežljiv. Ravnal se je po Gospodovem

priporočilu: »Naj ne ve tvoja levica, kaj dela desnica. In tvoj Oče, ki vidi na skrivnem, ti bo povrnil.«

Prof. Janez Zupet je bil blag človek, goreč duhovnik in *nadpovprečno, genialno nadarjen učenjak*. S svojimi talenti je pomembno sodeloval pri slovenjenju vseh treh novejših izdaj Svetega pisma. Prevedel je Kumranske rokopise. Mojstrsko je prevedel dela avtorjev, med katerimi prevladujejo »nesmrtni« misleci in svetniki: Blaise Pascal, Martin Buber, Thomas Merton, Søren Kierkegaard, Josef Pieper, Tomaž Kempčan, Étienne Gilson, kard. Henri de Lubac, kard. Hans Urs von Balthasar, papež Benedikt XVI., papež Frančišek, bl. John Henry Newman, bl. Charles de Foucauld, sv. Janez Marija Vianney, sv. Janez Pavel II., sv. Terezija Jezusova, sv. Terezija Deteta Jezusa in sv. Edith Stein.

Janez Zupet je bil član uredništva (in od leta 2008 tudi lektor) mednarodne katoliške revije *Communio*, ki je začela izhajati leta 1991 kot prvo mednarodno glasilo v samostojni Sloveniji! V tej reviji je objavil svoj zadnji članek »Teološki biseri«. Bil je član Društva slovenskih književnih prevajalcev, s prevodi in lektoriranjem je sodeloval pri založbi Družina, Ognjišče in drugod. Pri Celjski Mohorjevi je bil urednik zbirke Religiozna misel, v kateri je izšlo 31 zvezkov.

Za svoj obsežni prevajalski opus iz klasičnih in živih jezikov je prejel ugledna priznanja: Sovretovo nagrado za prevod Pascalovih Misli. Papež sv. Janez Pavel II. mu je prav na njegov rojstni dan leta 2000 podelil naziv *monsinjor*, občina Vipava pa ga je 21. junija 2013 imenovala za častnega občana. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani mu je 11. februarja 2016 za njegov življenjski opus podelila svoje najvišje priznanje častni senator. Na listini je zapisano, da msgr. prof. Janez Zupet prejema to imenovanje »za izjemno razgledanost v klasični filologiji, poznavanje in poučevanje tujih jezikov, prevajanje Svetega pisma iz izvirnih jezikov, prenovljeni prevod Rimskega misala iz latinskega izvirnika, odlično prevajanje trajno veljavnih filozofskih in teoloških del, zgledno pedagoško in dušnopastirsko delovanje, nesebično lektorsko in uredniško delo«.

Janez Zupet, človek širokega srca in žlahtnega duha, je malo govoril, a veliko povedal s svojim nasmehom. Ob svoji 70-letnici je

rekel, da je svoje življenje »posvetil Besedi – Besedi z veliko začelnico. Zato je njegovo temeljno prizadevanje v tem, da bi človeku odpiral in omogočal dostop do Kristusa – z živo, govorjeno in pisano besedo. Rdeča nit njegovega pastoralnega, pedagoškega in kulturnega dela je ljubezen do naše materinščine. Čim več jezikov znaš, tem bolj vidiš, da je slovenščina enkratna in nezamenljiva.« Ob drugi priložnosti je rekel, da »materni jezik zveni kakor žuboreč potoček, kakor pritrkavanje velikonočnih zvonov«. Kot primer nezamenljivih besed je navedel dvoje: »Poštenje, poštenjak. Milina, milost.« Da, poštenje in milina – to je Janezova vrlina!

O knjigi Tomaža Kempčana, Hoja za Kristusom, že od nekdaj govorijo, da je oblikovala več svetnikov kakor je črk v njej. Kako močno je delovala na Janeza Zupeta, ki jo je skrbno poslovenil iz latinskega izvirnika! In končno: prenovljeni slovenski prevod Rimskega misala iz uradne latinske izdaje. Še ena simfonija, dokončana, a še ne natisnjena simfonija vere. Ko bo ta mašna knjiga izšla, bodo dan za dnem, leto za letom, desetletja in stoletja vsi slovenski duhovniki obhajali najsvetejšo daritev, skrivnost vere, po tem prenovljenem prevodu. Tako bo duhovnik Janez Zupet dejansko navzoč pri vsaki mašni daritvi. Ali je še kaj večjega na tem in na onem svetu?

Spoštovani! *»Bil je človek, ki ga je Bog poslal. Ime mu je bilo Janez. Prišel je kot priča, da bi pričeval o luči.«* Da, vse življenje in delo duhovnika Janeza Zupeta je bilo kakor kazalec Janeza Krstnika, ki kaže na Večjega, na Jagnje Božje, na križanega in vstalega Gospoda. Kot pričevalec za Boga je msgr. prof. Janez Zupet povedal o sebi: »Priboril sem se do trdne svobode srca. V tej svobodi je vse: ljubezen, čistost, svetost, resnica, odgovornost in sreča. Živim v svetlobi, izpolnjeno. Počutim se kot preprost evangeljski služabnik, ki je naredil, kar je bil dolžan narediti.«

Dragi Janez, moj najboljši prijatelj! Na veliko noč opoldne sva skupaj molila »Raduj se, Kraljica nebeška« in Gospodovo molitev *oče naš*. Podelil sem Ti maziljenje in se Ti zahvalil za vse. Zdaj Te prosim, da mene in nas vse podpiraš iz nebes. Bog Ti povrni! Počivaj v miru!

Škof dr. Jurij Bizjak

Pridiga pri pogrebni maši v Horjulu, 31. 3. 2016

Dragi brat škof Franc, dragi bratje mašniki in bogoslovci, redovniki in redovnice, bratje in sestre verniki! Vam vsem, zlasti pa vam, dragi sorodniki in prijatelji ter znanci našega pokojnega brata msgr. Janeza Zupeta, izražam ob njegovem odhodu v večno domovino iskreno sočutje in globoko sožalje. Gospod naj mu obilno poplača za vse dobro, kar je naredil tako za koprsko škofijo kakor tudi za ljubljansko nadškofijo, za vso našo cerkveno pokrajino in za vesoljno Cerkev, vam, dragi sorodniki, pa naj Gospod njegovo ljubezen in bližino nadomesti s svojo bližino in ljubeznijo. Naj se spočije od svojega truda in naj gredo z njim vsa njegova dobra dela!

Prof. Janez Zupet je bil rojen 16. oktobra 1944 v Ljubljani. Po osnovni šoli se je na pobudo župnika Nastrana vpisal na klasično gimnazijo v Ljubljani, po maturi leta 1963 pa najprej na filozofsko, potem na teološko fakulteto. Duhovniško posvečenje je prejel 29. junija 1971 v Ljubljani. Duhovniško službo je dve leti opravljal v župniji Mavčiče, nato pa je odšel v Vipavo, kjer je bil najprej prefekt v Malem semenišču, nato pa profesor več jezikov v Srednji verski šoli in v Škofijski gimnaziji v Vipavi ter duhovni pomočnik v župniji Vipava. Tu je živel in ustvarjal vse do današnjih dni.

Sredi letošnjega postnega časa pa se je kakor naš Gospod, ki se je pred velikonočnim praznikom podal v prestolnico Jeruzalem, tudi gospod Janez napotil najprej v Šempeter, od tam pa v prestolnico Ljubljano in tam, tretji dan po Gospodovem vstajenju, tudi sam dihnil zadnje besede »dopolnjeno je« in izdihnil ter odšel k Očetu. Kakor je tiho in blago živel in ustvarjal, tako se je tiho in blago poslovil in odšel. Et erit in pace memoria eius: In v miru bo njegov spomin!

Profesor Zupet je bil velik prevajalec in lektor, publicist in pedagog. S prevajanjem in lektoriranjem je sodeloval pri treh izdajah Svetega pisma: pri Jubilejni (1984) in Standardni (1996) in Jeruzalemski izdaji (2010). Prevedel je Kumranske rokopise. V njegovi lepi slovenščini se berejo teološki in filozofski spisi: Pascal, Buber, Merton, Kierkegaard, Pieper, Kempčan, Gilson, de Lubac,

von Balthasar, papež Benedikt XVI., papež Frančišek, Newman, de Foucauld, sv. Janez Vianney, sv. Janez Pavel II., sv. Terezija, sv. Terezija DJ in sv. Edith Stein. Iz latinščine je prevedel Rimski misal.

Bil je član Društva slovenskih književnih prevajalcev, uredništva mednarodne katoliške revije *Communio* (od ustanovitve leta 1991 in lektor od 2008). Pri Celjski Mohorjevi je bil urednik zbirke *Religiozna misel*, v kateri je izšlo 31 zvezkov. Za svoje obsežno prevajalsko delo iz klasičnih in živih jezikov je prejel ugledna priznanja: Sovretovo nagrado za prevod Pascalovih Misli. Papež Janez Pavel II. mu je leta 2000 podelil naziv monsinjor, ŠGV mu je novembra 2011 podelila nagrado ustanovitelja, občina Vipava pa ga je 21. junija 2013 imenovala za častnega občana. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani mu je 11. februarja 2016 za njegovo življenjsko delo podelila svoje najvišje priznanje: »častni senator«.

Kot duhovnik je bil Janez velik učitelj in pastir in svečenik. Tudi zanj lahko veljajo Mojzesove besede, ki jih navaja apostol Peter: »Preroka vam bo obudil Gospod, vaš Bog, izmed vaših bratov in sester kakor mene; njega poslušajte v vsem, kar koli vam bo rekel« (Apd 3,22). In tudi besede preroka Danijela: »Sveti učitelji Cerkve bodo blesteli kakor sijaj neba in tisti, ki so mnoge poučili v pravičnosti, so kakor zvezde za vso večnost« (Dan 12,3). Pa tudi besede iz odpeva pri večernicah v čast pastirjem: »Pastir ljubi svoje brate in sestre in mnogo moli za ljudstvo.« Vse se ujema in drži!

Gospod Janez je bil blag in miren človek, zelo veselega in živahnega značaja, poln radoživosti in življenjskega žuborenja, hkrati pa zelo uravnovešen in spokojen, z velikim smislom za lepoto in uglašenost, za ustvarjanje vsega lepega in plemenitega. Raje je poslušal kot govoril in poslušal je pozorno in pazljivo, spregovoril pa je vedno zbrano in ubrano, tehtno in premišljeno, z velikim čutom spoštovanja do sogovornika, uglajeno in vljudno ter prijazno.

Štirinajst let sva v hiši ob poti na vipavski grad bivala pod isto streho v sosednjih sobah in skupaj z ostalimi sodelavci gimnazije in doma doživljala psalmistovo izkušnjo: »Glej, kako je dobro in prijetno, če bratje prebivajo skupaj!« (Ps 133,1). V dolini pod Nanosom naju je oba začaral in v svoj svet potegnil profesor blagega

spomina Otmar Črnilogar, s katerim smo skupaj kopali in vrtali po rudnikih Božje besede in vklenjeni v isti jarem lepo dobo vlačili in obračali dolge in globoke brazde prevajalcev in razlagalcev. Koliko prijetnih razprav in pogovorov, koliko pronicljivih misli in uvidov, koliko veselih odkritij in spoznanj!

Kolikokrat smo se razveselili obiska Janezovega brata gospoda Krištofa, ki nam je odkrival svoje svetove in v hišo vsakokrat spustil nekaj svežega vetra. Ob kulturnem prazniku nas je večkrat povabil v Horjul na razstavo, ki jo je pripravil v šoli, in smo se z veseljem sprehajali od umetnine do umetnine ter prisluhnili glasbenim točkam njegovih sorodnikov. Koliko predanosti umetniškemu delu in bližnjemu, koliko plemenitosti in človekoljubja, koliko presežnega in brezmejnega se je pretakalo med nami, brezkončna mavrica barv in sozvočja.

Janezovo srebrnomašno geslo je bilo: »Hvala Bogu za njegov neizrekljivi dar!« (2 Kor 9,15). Ko se danes poslavljamo od našega brata Janeza, jemljemo njegovo geslo za svoje geslo in se Gospodu zahvaljujemo za njegov neizrekljivi dar, ki nam ga je podaril v osebi našega brata Janeza. Veseli smo, da smo ga smeli poznati, z njim živeti in delati. Et erit in pace memoria eius: In naj bo v miru njegov spomin! Amen. Gospod, daj mu večni pokoj ...

Tina Pucihar Balant

Naš stric Janez

Horjul, 31. 3. 2016

Janeza Zupeta večina ljudi pozna kot gospoda, profesorja, monsinjorja ...

Dovolite mi, da vam predstavim še en njegov zelo pomemben naziv. Bil je tudi stric Janez.

Stric, ki je vsem svojim trem nečakom in trem nečakinjam s sv. krstom dal prvi blagoslov. S tem, ko nas je krstil, pa se njegova vloga v našem življenju ni končala.

Janez je bil tisti stric, ki smo ga kot otroci vedno znova prosili, da nas je dvigal do stropa, in takrat se nam je zdel še posebej mogočen in močan. Rad je prišel zraven, ko smo imeli postavljeno pink-ponk mizo, na kateri nas je z neverjetno hitrimi potezami velikokrat premagal – in to z levo roko!

Neizmerno rad je plaval in hodil. Če nas je na počitnicah na Gorenjskem obiskal stric Janez in po večerji razgrnil svojo karto specialko, smo vedeli, da nam naslednji dan kak dvatisočak ne uide. Če si ga vprašal, kako dolga je pot, je imel stric posebno merilo. Vse vrhove je meril s Korenami: »Tale bo pa za dve Koreni in pol.«

Med potjo v hribe nas je presenečal s svojim smislom za vodenje in neverjetno orientacijo, ki nikoli ni zatajila, čeprav ni imel GPS-a. Njegova najbolj pogosta tolažba za utrujene noge je bila: »Za tistim ovinkom se bo že videl vrh.«

Spremljal je naše odraščanje, naše šolanje, naše vzpone in padce. Zanimal se je za naše dosežke in molil za vse nas vsakokrat, ko smo bili v večjih preizkušnjah.

Stric nas je tudi poročal in se veselil vsakega rojstva naših otrok. Njegova roka je tudi njim podarila prvi blagoslov.

Pomagal nam je na neverjetno različne načine. Dobro je znal presoditi, kdaj lahko pomaga in njegova pomoč je prišla na neverjetno *tih in ljubeč* način. *Nikoli* nam ni rekel žal besede, *nikoli* ni obsojal in z njim *nikoli* nismo bili v sporu.

Ob nedeljah je bil dan, ko se je stric vračal v Horjul. Tudi hujša burja ga ni ustavila. Govorili smo mu, da je že toliko časa v Vipavi, da je vzel burjo za svojo.

Ko je prišel, je sedel na svoj stol, na mizi pa ga je poleg ostalih dobrot čakal tudi njegov najljubši – pražen krompir. Vsem besedam, ki ga dobro opišejo, je potrebno dodati še eno. Sladkosned. Strica si po kosilu najbolj razveselil z dobro sladico ali sladoledom z okusom stracciatelle.

Nedeljska kosila s stricem pa so bila tudi čas, ko smo drug o drugem izvedeli, kaj je novega. Ob kuhinjski mizi smo bili deležni marsikatero zgodbe kot na primer tiste, kako je od prijateljev v Vipavi za šestdesetletnico med drugim prejel kupone za 60 kepic

sladoleda. Ali pa nam je povedal, kako se je odrezal pri novoletnem turnirju taroka, ki ga je igral s prijatelji. Opisoval nam je dogodivščine z izleta na morje.

S posebnim veseljem je pripovedoval, kako napredujejo njegova prevajalska ali lektorska dela. Priznamo, tudi mi smo ga velikokrat prosili za pomoč pri lektoriranju ali prevodih naših strokovnih del in vedno je nesebično pomagal.

Delo z mladimi ga je ohranjalo mladostnega. Presenečal me je, kako se je zanimal in se učil uporabljati sodobno tehnologijo.

Z odprtimi usti smo ga poslušali, kadar je razlagal svoja stališča o določenih spremembah in novostih, ki jih je goreče zagovarjal. Tako kot na primer pisanje besede Božje z veliko začetnico.

Hecali smo ga, da ima v Vipavi čudežno okensko polico, na kateri se vedno znova najdejo dobrote Vipavske doline, ki jih pri- nesejo dobri ljudje. Najbolj pa je žarel takrat, ko je z nami obujal spomine iz svojih otroških let v Horjulu.

Vse to in še več je bil naš STRIC JANEZ. Sedaj tudi naš ANGEL VARUH.

Velikokrat se je peljal iz Vipave v Horjul. Včeraj pa se je po tej poti peljal zadnjič.

In zdaj je *doma*.

Martina Krečič
Horjul, 31. 3. 2016

Spoštovani gospod Zupet,

naše opotekajoče se besede ne bodo ničesar vzele Vaši spokojnosti in blaženosti – in ji ničesar dodale. So le obliž, s katerim poskušamo celiti svoje rane in prekriti praznino, ki je zazevala v vipavski župniji, ko je postala bolniška postelja Vaš daritveni oltar, ko so vsakodnevne sprehode proti Zemonu zamenjala romanja od pregleda do pregleda, ko nenadoma pogled skozi okno ni več zaobjel Gradišča z njegovo cerkvijo, ampak se zožil na tri bolniške stene, strop in okno brez razgleda.

Le blesk oči je nakazoval Vašo vdanost ob soočanju in prenašanju nenadejanega križa. Mi pa smo upali, molili, prosili in do konca verjeli ter Boga prepričevali, naj Vas zdravega vrne med nas. Zgodila se je Božja volja, tokrat drugačna od naše. Vam je zdaj vse jasno, čisto, razumljivo – nam pač ne. Ali vsaj ne popolnoma.

V veliko zadoščenje pa nam je, da smo vipavski župljani ubešedili in Vam izrazili svojo neizmerno hvaležnost in spoštovanje v času, ko ste bili (ob svojem okroglem jubileju) še živi in vsaj na videz zdravi. Množica od blizu in daleč, ki se je včeraj ves dan zgrinjala v našo cerkev, da bi se še zadnjič poslovila od Vas, pove vse. In Vaš sinočnji dokončen odhod iz naše župnije ni nikogar pustil ravnodušnega.

Ob tej priložnosti ne morem, ne da bi bila vsaj nekoliko osebna. Dragi gospod Janez, imela sem čast in privilegij, da sem Vas smela spremljati v zadnjem obdobju ter se vživljati v Vaše zorenje za večnost. Ko je telo zavračalo hrano; ko je jezik začel odpovedovati poslušnost in je bila Vaša komunikacija skrčena le še na pomenljiv, žalostno-otožen, a hkrati neizmerno hvaležen pogled in komaj opazen premik dlani v slovo; ko so se vrstile okužbe za okužbo ter je morje cevki, stekleničk, vrečic in aparatov kot svojevrstna kulisa obkrožalo Vaše ležišče, se je pred mojimi – našimi očmi v letošnjem postnem času odvijal svojevrsten pasijon, pasijon gospoda Janeza. Takole sem ga doživljala in strnila v velikonočno voščilo, ki ga nikdar ne boste prebrali:

»Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?«

Tako je Božji Sin izustil,
ko med nebom, zemljo je visel,
zaradi mene sam, nedolžen, tam trpel.

»Sin moj, nisem te zapustil,
le preizkušnjo hudo sem dopustil.
Spremljam tvoj vdani boj,
vedi: vedno sem s teboj!«

Je petek dolg – predolg se zdi,
bridkostim, dvomom konca ni.
Upanje zavest vzbuja:
za hudim pride ALELUJA!

In, gospod Janez, ‚aleluja‘ je prišla! Zapojte jo, pojte jo! Skupaj z množico angelov in svetnikov, predvsem pa tistih dragih, s katerimi ste se ponovno sešli, še posebno z našim pokojnim župnikom in dekanom ter Vašim dragim sodelavcem, sobratom in prijateljem, g. Pivkom. Ne bomo vaju pustili pri miru, ker vemo, da imamo dva zanesljiva priprošnjika, ki – tako kot v času življenja – tudi odslej ne bosta odrekla svoje pomoči Vipavcem.

‚Hvala Bogu za njegov neizrekljivi dar‘ (2 Kor 9,15). Da, hvala mu, ker smo bili vredni biti toliko časa v Vaši družbi!

Vladimir Anžel
Horjul, 31. 3. 2016

Dragi gospod Janez,
ko ste leta 1972 kot mlad duhovnik prišli v Vipavo, si gotovo niste predstavljali, da se bo Vaše delo v Malem semenišču, v Srednji verski šoli in v zadnjem času v Škofijski gimnaziji v Vipavi razpotegnilo v skoraj 44 let razdajanja bogatega znanja mladini. Razdajanja Vaše modrosti.

Sami ste v knjigi svojih nedeljskih nagovorov zapisali: »Če kristjanovo življenje primerjamo tehtnici in na eno stran položimo darove, ki jih prejema, kaj naj postavimo na drugo skodelo, da se bo tehtnica pošteno uravnotežila?«

S svojim delovanjem in služenjem ste svojo življenjsko tehtnico dobro uravnotežili. V naših ustanovah ste skoraj 44 let nesebično mladim in sodelavcem delili svoje bogato poznavanje tujih jezikov, svoj izjemni čut za pravilno rabo našega jezika ter svojo ljubezen do lepe slovenščine. Koliko podanega znanja, koliko prevodov, koliko pregledov najrazličnejših besedil, koliko razgovorov, koli-

ko dogodkov, koliko ur v razredu. Še letošnje šolsko leto do pred dvema mesecema, ko smo vsi mislili, da ste delo samo začasno prekinili.

Za vse Vaše delo na vseh vipavskih ustanovah vam izrekam velik Bog plačaj v imenu vseh nekdanjih gojencev Malega semenišča in Srednje verske šole v Vipavi, v imenu nekdanjih in sedanjih dijakov Škofijske gimnazije ter v imenu vseh, ki smo imeli to možnost in priložnost, da smo delali z Vami.

Vsi, ki smo Vas, g. Janez, poznali, vemo, da v družbi niste veliko govorili. Kadar pa ste spregovorili, je bila to umirjena, tehtna in modra beseda. In prav to smo občudovali pri Vas: umirjenost, skromnost ter modrost.

O modrosti ste v že prej omenjeni knjigi nedeljskih nagovorov z naslovom *Pot, Resnica in Življenje* zapisali: »Božja modrost nas uči, kako moramo v življenju vse stvari postaviti na pravo mesto: bistvene v središče, nepomembne pa na rob.« Pri delu z Vami, g. Janez, sem zmeraj imel občutek, da Vaša modrost in mirnost izvirata prav iz tega, ker ste imeli jasno razčiščeno, kaj je bistveno in kaj obrobno. Čeprav ste delovali zadržano in resno, sem Vas prav zaradi jasnega razločevanja med bistvenim in obrobnim velikokrat videl tudi nasmejati se – prav po otroško, čez vsa usta.

Tudi sedaj si Vas, g. Janez, predstavljam, da ste si v nebesih, tako kot ste živeli, izbrali skromen kotiček, v katerem delate tisto bistveno – z nasmehom čez vsa usta slavite njega, ki je *Pot, Resnica in Življenje*. Nam pa ostaja upanje: upanje vsaj za kanček Vaše modrosti ter upanje, da bomo zmogli za Vami hoditi po *Poti*, ki vodi k *Resnici* in v *Življenje*.

Daniel Fortuna

Horjul, 31. 3. 2016

Spoštovani monsinjor Janez Zupet, hudo nas je prizadela vest, da ste nas zapustili tako hitro.

Zelo smo Vas spoštovali in cenili kot dobrega duhovnika in velikega strokovnjaka ter profesorja na področju prevajanja in poučevanja različnih tujih jezikov.

V imenu Pastoralnega sveta in v imenu vseh horjulskih faranov se Vam najlepše zahvaljujem za vsa dobra dela, ki ste jih opravili v naši župniji v preteklih desetletjih. Vedno smo Vas bili veseli, zato Vas bomo pogrešali še posebej ob raznih praznikih, ko ste našemu župniku priskočili na pomoč.

Spoštovani profesor Janez, ponosni smo, da je prav horjulska dolina dala tako velikega človeka, kot ste Vi. Dobro smo spremljali vaše znanstveno delo na področju prevajanja najzahtevnejših del, kot so Sveto pismo in podobno. S tem ste opravili veliko delo, trajnega pomena za ves slovenski narod.

Prepričani smo, da Vas bo Bog za vsa Vaša neizmerna dela bogato poplačal. Naj Vam bo pri Bogu lepo, nam pa boste za vedno ostali v najlepšem spominu.

Vsem Vašim domačim in sorodnikom pa izrekam v imenu vseh horjulskih faranov najgloblje sožalje.

Želel bi se tudi zahvaliti vipavskim faranom, da ste v tako velikem številu prišli pospremit monsinjorja Janeza na zadnjo pot. Prav tako smo vam hvaležni, da ste ga pred več kot 40 leti lepo sprejeli v svoji župniji, kjer je ves čas z veseljem opravljal duhovno poslanstvo.

Hvala tudi vsem Janezovim kolegom profesorjem, ki ste ga cenili in spodbujali pri njegovem zelo zahtevnem prevajalskem delu.

Hvala Vam, monsinjor prof. Janez Zupet, za vse, kar ste dali naši župniji, vipavski župniji in celi Sloveniji.

Janez Zupet – Bibliografija 1978–2016

(zbrali in uredili Anton Štrukelj, Mateja Norčič, Leja Borovnjak)

Knjige

1. Pot, resnica in življenje : nedeljski in prazniški nagovori. Ljubljana: Družina, 2004.
2. Pot, resnica in življenje : nedeljski in prazniški nagovori, (Zbirka Luč sveta, 24). 2. izd. Ljubljana: Družina, 2016.

Članki

3. Martin Buber - mislec iz vere. 2000, 1979, št. 13, str. 47-58.
4. Blagor čistim v srcu. Božje okolje, 1981, leto 5, št. 9/10, str. 170-174.
5. Spontana molitev. Božje okolje, 1982, leto 6, št. 9/10, str. 166-170.
6. Ob prevodu Svetega pisma nove zaveze. 2000, 1985, št. 29/30, str. 174-176.
7. Prešeren in slikarska izpoved Krištofa Zupeta. Kristjanova obzorja, 5, št. 19 (1990), str. 71-73.
8. Za večjo odrešenost nas vseh. 2000, 1991, št. 56/57/58, str. 328-330.
9. Sporočilo Visoke pesmi. Communio Kristjanova obzorja, 1993, letn. 8, št. 32, str. 111-120.
10. Dajmo cesarju, kar je cesarjevo, in Bogu, kar je Božje!. Communio Kristjanova obzorja, 1993, letn. 8, št. 34, str. 300-309.
11. Govor na odprtju Krištofove razstave. 2000, 1998, št. 108/109/110, str. 319-321.
12. Evangelij svobode. Tretji dan, jan. 2000, letn. 29, št. 1, str. 52-56.
13. O medčloveških odnosih. Oznanjenje, 2003, št. 28, str. 41-44.
14. Pirke abot - Izreki očetov. Tretji dan, mar. 2003, letn. 32, št. 3, str. 84-85.

15. Razmišljanje o vlogi Karitas v slovenski spravi. Tretji dan, mar. 2003, letn. 32, št. 3, str. 93-94.
16. Po križu je prišlo veselje na svet : «Naj se veseli srce tistih, ki iščejo Gospoda» (Ps 105,3). Communio, 2004, letn. 14, št. 2, str. 116-125.
17. C'est par la croix que la joie est venue dans le monde : la joie dans le Nouveau Testament. Communio (franc.), 2004, 29, n. 174, str. 51-61.
18. Spomini na prijatelja in sodelavca. V: Dr. Anton Požar : duhovnik, kulturni in narodni delavec s Pivškega. Pivka: Društvo za krajevno zgodovino in kulturo Lipa, 2005, str. 32-33.
19. Več avtorjev. Nova zaveza in Psalmi : predstavitev jeruzalemske izdaje : Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, 21. aprila 2010. Bogoslovni vestnik, 2010, letn. 70, št. 1, str. 147-153.
20. Nikolaj Berdjajev, Svetovni nazor Dostojevskega. Communio, 2012, letn. 22, št. 1, str. 44-48.
21. Tomaž Akvinski, Razum in vera. Communio, 2013, letn. 23, št. 1, str. 93-94.
22. Ob 80-letnici rojstva Otmarja Črnilogarja. V: Otmar Črnilogar : človek mnogih talentov. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2013, str. 133-135.
23. Søren Kierkegaard, Krščanski (na)govori. Communio, 2015, letn. 25, št. 1, str. 92-95.

Recenzije, prikazi knjig

24. Hans Urs von Balthasar, Katoliški. Communio Kristjanova obzorja, 1995, 10, št. 39, str. 95-96.
25. Thomas Merton, Nihče ni otok. Tretji dan, 1998, Let. 27, št. 2, str. 67.
26. Henri de Lubac, Drama ateističnega humanizma. Communio, 2001, letn. 11, št. 2, str. 189-192.
27. Bogoisatelj Lev Šestov. Communio, 2001, letn. 11, št. 3, str. 277-286.

28. Lev Šestov: Med razumom in razodetjem : prevedel Borut Kraševac Mohorjeva družba Celje 2001 Zbirka religiozna misel. Tretji dan, sep. 2001, letn. 30, št. 8, str. 105-107
29. Gilbert Keith Chesterton Pravovernost : prevod: Karel Rakovec in Janez Zupet. Celje: Mohorjeva družba 2001 Zbirka Religiozna misel. Tretji dan, sep. 2001, letn. 30, št. 8, str. 107-108.
30. Rémi Brague, Evropa - rimska pot : Mohorjeva družba 2003. Prevod: Rosana Čop. 197 str. Tretji dan, jun./jul. 2003, letn. 32, št. 6/7, str. 153-155,
31. Jože Pucelj: Človek na poti k uresničevanju. Tretji dan, nov./dec. 2010, letn. 39, št. 9/10, str. 140-141.
32. Teološki biseri. Communio, 2015, letn. 25, št. 3, str. 306-307.
33. Teološki biseri : Zaupanje in pogum, nova knjiga dr. Antona Štruklja. Družina, 30. avg. 2015, letn. 64, št. 35, str. 5.

Intervjuji

34. Janez Zupet je prejel Sovretovo nagrado za prevod Pascalovih »Misli« : pogovor s prevajalcem, profesorjem Srednje verske šole v Vipavi. Ognjišče, jun. 1981, leto 17, št. 6, str. 8-11, portreta.
35. Prevajanje kot pričevanje : pogovor uredništva s prevajalcem Janezom Zupetom. Communio Kristjanova obzorja, 1992, letn. 7, št. 27, str. 49-56.
36. «Če Bog je, pojdem za duhovnika ---» : intervju, prof. Janez Zupet. Novi glas, 18. dec. 2003, leto 8, št. 48=386, str. 3,7.
37. Sveto pismo naj nam postane vir novih spoznanj in navdihov za življenje. Ognjišče, 2007, leto 43, št. 2, str. 8-12.
38. Prevajanje kot oznanjevanje. Družina, 20. feb. 2011, letn. 60, št. 8, str. 8.

Urednik

39. Religiozna misel (urednik 1986-2016). Celje: Mohorjeva družba, 1986-.
40. Communio kristjanova obzorja (član uredniškega odbora 1991-1998). Ljubljana: Predstojništvo Slovenske province Družbe Jezusove, 1991-1998.

41. *Communio (član uredniškega odbora 1999-2016). Ljubljana: Svet Mednarodne katoliške revije Communio pri Slovenski škofovski konferenci, 1999-.*
42. VIANNEY, Jean-Marie Baptiste. Življenje je več kot jed : odlomki in misli iz Vianneyevih katehez in pridig, (Zbirka Božje okolje, knj. 31). Ljubljana: Družina, 2000.

Prevajalec

43. PASCAL, Blaise. Misli. 2000, 1978, št. 10, str. 57-65.
44. MATVEJEVIĆ, Predrag. Prispevek h kritiki političnega govora. *Sodobnost*, 1978, let. 26, št. 5, str. 531-541.
45. CAZELLES, Henri. Uvod v Sveto pismo stare zaveze, (Zbirka Teološki priročniki, 6). Celje: Mohorjeva družba, 1979.
46. NEWMAN, John Henry. Vodi me, dobrotna luč : izbor iz Newmanovih del, (Zbirka Studenci žive vode, Nova serija, 12). Celje: Mohorjeva družba, 1979.
47. BUBER, Martin. Jaz in ti. 2000, 1979, št. 12, str. 11-25, 1979, št. 13, str. 31-46, 1980, št. 14, str. 15-39.
48. KRNJEVIĆ, Vuk. Položaj kritike. *Sodobnost*, 1979, let. 27, št. 1, str. 18-20.
49. JANEZ PAVEL II. Afriški govori, (Cerkveni dokumenti, 7). Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije, 1980.
50. JANEZ PAVEL II. Govor v UNESCO, (Cerkveni dokumenti, 8). Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije, 1980.
51. PASCAL, Blaise. Misli, (Zbirka Studenci žive vode, Nova serija, 15). Celje: Mohorjeva družba, 1980.
52. Veselje in veličina življenja : [pastirsko pismo jugoslovanskih škofov o zaščiti nerojenih otrok], (Cerkveni dokumenti, 4). Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije, 1980.
53. JANEZ PAVEL II. Janez Pavel II na Daljnem vzhodu, (Cerkveni dokumenti, 12). Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije, 1981.
54. MERTON, Thomas. Luč nevidne Resnice : nove kali kontemplacije, (Knjižnica Božjega okolja, knj. 10). Ljubljana: Družina, 1981.

55. JANEZ PAVEL II. Okrožnica o božjem usmiljenju, (Cerkveni dokumenti, 10). Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije, 1981. Ponatis: Janez Pavel II., V znamenju svete Trojice, Ljubljana: Družina 2000, 95-163; Communio 26 (2016) 1-46.
56. JANEZ PAVEL II. Sv. Benedikt, (Cerkveni dokumenti, 9). Ljubljana: Slovenske rimskokatoliške škofije, 1981.
57. BUBER, Martin. Princip dialoga, (2000, posebna št.). Ljubljana: Društvo izdajateljcev časnika 2000, 1982.
58. GEORGE, Augustin, GRELOT, Pierre. Uvod v Sveto pismo nove zaveze, (Zbirka Teološki priročniki, 7). Celje: Mohorjeva družba, 1982.
59. ALEXANDER, David, ALEXANDER, Pat. Svetopisemski vodnik. Koper: Ognjišče, 1984.
60. Sveto pismo nove zaveze : jubilejni prevod ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat; [Beograd]: Britanska in inozemska biblična družba, 1984.
61. PASCAL, Blaise. Misli, (Zbirka Religiozna misel, 1). 2., dopolnjena izd. Celje: Mohorjeva družba, 1986.
62. KIERKEGAARD, Søren. Bolezen za smrt : krščanska psihološka razprava za spodbudo in prebujo. in Trije spodbudni govori, (Religiozna misel, 2). Celje: Mohorjeva družba, 1987.
63. KIERKEGAARD, Sören. Molitev. Celovski zvon, 5, št. 14 (1987), str. 50-54.
64. KIERKEGAARD, Sören. Duh je, ki oživlja. Celovski zvon, 5, št. 17 (1987), str. 52-55.
65. KIERKEGAARD, Sören. Sokratova opredelba greha. Celovski zvon, sep. 1987, Letn. 5, št. 16, str. 39-42.
66. NEWMAN, John Henry. Kako zaznavamo Boga po vesti. Kristjanova obzorja, nov. 1987, izredna št., str. 28-32.
67. WATSON, David, JENKINS, Simon. Jezus nekdaj in danes, (Veroučni priročnik, 6). [1.ponatis]. Koper: Ognjišče, 1988.
68. ALEXANDER, David E., ALEXANDER, Pat. Svetopisemski vodnik. 1. ponatis. Koper: Ognjišče, 1989.

69. NEWMAN, John Henry. Vodi me, dobrotna luč : izbor iz Newmanovih del, (Zbirka Studenci žive vode, Nova serija, 19). 2., pregledana izd. Celje: Mohorjeva družba, 1990.
70. FOUCAULD, Charles de. Pisma in zapiski, (Zbirka Božje okolje, knj. 20). Ljubljana: Družina, 1991.
71. NEZNANI AVTOR. Pripoved ruskega romarja. Ljubljana: Duhovna skupnost slovenskih duhovnikov in bogoslovcev, 1992.
72. Visoka pesem. Koper: Ognjišče, 1992.
73. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Na mali poti : misli za vsak dan. Koper: Ognjišče, 1993.
74. Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma. Koper: Ognjišče, 1994.
75. JANEZ PAVEL II. Apostolska spodbuda Odrašenikov varuh papeža Janeza Pavla II. : o podobi in poslanstvu svetega Jožefa v Kristusovem življenju in življenju Cerkve. V Ljubljani: Obiskovalci Marijine kapele pri cerkvi sv. Jožefa, 1995.
76. BALTHASAR, Hans Urs von. Luč Božje besede : osnutki k vsem nedeljskim berilom. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 1995.
77. MELINK, Branko, BRECELJ, Marijan. Marijino Celje nad Kanalom, (Sakralni spomeniki Primorske, 87, 87a-b, 87c-e). Marijino Celje: Župnijski urad, 1995-.
78. MOJSTER ECKHART. Pridige in traktati, (Živi srednji vek). Celje: Mohorjeva družba, 1995
79. MERTON, Thomas. Thomas Merton - sodobni pričevalec Boga ljubezni, resnice in svobode : ob osemdesetletnici pisateljevega rojstva. Tretji dan, 1995, 24, št. 6/7, str. 27-32.
80. MELINK, Branko, BRECELJ,. Sveta Katarina v Gornji Branici, (Sakralni spomeniki Primorske, 13). Gornja Branica: Župnijski urad, 1996.
81. Sveto pismo Stare in Nove zaveze : slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 1996.
82. Slikar Krištof Zupet : podarjena dela galeriji Osnovne šole v Horjulu. Horjul: Osnovna šola, 1997.
83. DE MEESTER, Conrad. Veličina male Terezije. Koper: Ognjišče, 1997.

84. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Zadnji pogovori. Sora: Karmeličanski samostan, 1997.
85. TEREZIJA AVILSKA. Lastni življenjepis. Sora: Karmeličanski samostan, 1998.
86. MERTON, Thomas. Nihče ni otok, (Zbirka Božje okolje, knj. 29). Ljubljana: Družina, 1998.
87. MERTON, Thomas. Misli o upanju. feb. 1998, letn. 27, št. 2, str. 68-75.
88. BUBER, Martin. Dialogski princip. 2., predelana in dopolnjena izd. Ljubljana: Društvo 2000, 1999.
89. PASCAL, Blaise. Misli. 3., pregledana izd. Celje: Mohorjeva družba, 1999.
90. JANEZ PAVEL II. Pismo umetnikom, (Cerkveni dokumenti, 82). Ljubljana: Družina, 1999.
91. BUBER, Martin. Problem človeka, (Filozofska zbirka Aut, 8). Ljubljana: Društvo Apokalipsa, 1999.
92. JURKOVŠEK, Bogdan, KOLAR-JURKOVŠEK, Tea. Sežanski botanični park, Sežanska muzejska zbirka, Geologija = L' orto botanico di Sežana, La collezione del Museo di Sežana, Geologia = The Sežana Museum Collection, Geology. Sežana: Komunalno stanovanjsko podjetje, 1999.
93. LUBAC, Henri de. Drama ateističnega humanizma. 1999, letn. 9, št. 3, str. 277-286.
94. Veselo pričujemo za »evangelij upanja« v Evropi. Communio, 1999, letn. 9, št. 4, str. 298-307.
95. LUBAC, Henri de. Tragični nesporazum. Tretji dan, jun./jul. 1999, letn. 28, št. 6/7, str. 71-85.
96. TEREZIJA AVILSKA. Pot popolnosti. Sora: Samostan karmeličank, 2000.
97. PIEPER, Josef. Štiri naravne kreposti. 1 in 2, Razumnost in pravičnost, (Zbirka Sidro, 16). Ljubljana: Družina, 2000.
98. PIEPER, Josef. Štiri naravne kreposti. 3 in 4, Srčnost in zmernost, (Zbirka Sidro, 17). Ljubljana: Družina, 2000.
99. VIANNEY, Jean-Marie Baptiste. Življenje je več kot jed : odlomki in misli iz Vianneyevih katehez in pridig, (Zbirka Božje okolje, knj. 31). Ljubljana: Družina, 2000.

100. ARMOGATHE, Jean-Robert. Mednarodna anketa. *Communio*, 2000, letn. 10, št. 3, str. 261-265.
101. LONGEAT, Jean Pierre. Cerkevna glasba in kontenplacija. *Communio*, 2000, letn. 10, št. 3, str. 267-279.
102. VIANNEY, Jean-Marie Baptiste. Življenje je več kot jed. *Communio*, 2000, letn. 10, št. 4, str. 338-347.
103. LUBAC, Henri de. Drama ateističnega humanizma, (Zbirka Religiozna misel, 9). Celje: Mohorjeva družba, 2001.
104. CHESTERTON, G. K.. Pravovernost, (Zbirka Religiozna misel, 10). Celje: Mohorjeva družba, 2001.
105. RUPNIK, Marko Ivan. Reči človek : oseba, kultura velike noči. Koper: Ognjišče, 2001.
106. NEWMAN, John Henry. Vera verujoče osrečuje. *Communio*, 2001, letn. 11, št. 1, str. 1-7.
107. LOUF, André. Božja beseda je živa. *Communio*, 2001, letn. 11, št. 1, str. 45-54.
108. LUBAC, Henri de. Novo rojstvo. *Communio*, 2001, letn. 11, št. 2, str. 139-147.
109. DELBRÊL, Madeleine. Molitev in Božja beseda. *Communio*, 2001, letn. 11, št. 2, str. 173-178.
110. RODE, Franc. Izziv oznanjevanja evangelija in njegova inkulturacija v Evropi. *Communio*, 2001, letn. 11, št. 3, str. 267-270.
111. RUPNIK, Marko Ivan. Reči človek - o resnici in ljubezni. Tretji dan, okt./nov. 2001, letn. 30, št. 9/10, str. 66-77.
112. GILSON, Étienne. Duh srednjeveške filozofije, (Zbirka Sidro, 24). 2., pregledana izd. Ljubljana: Družina, 2002.
113. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Molimo s sv. Terezijo Deteta Jezusa. Sora: Karmel, 2002.
114. PIEPER, Josef. Vera, upanje, ljubezen : filozofske razprave, (Zbirka Sidro, 23). Ljubljana: Družina, 2002.
115. VERLAINE, Paul. Soneti. Moj Bog. *Communio*, 2002, letn. 12, št. 1, str. 55-62.
116. CAZELLES, Henri. Materinstvo in Sveto pismo. *Communio*, 2002, letn. 12, št. 2, str. 140-150.

117. RODE, Franc. Kultura - prednostno področje srečavanja z neverujočimi za novo evangelizacijo. *Communio*, 2002, letn. 12, št. 4, str. 341-349.
118. GOGH, Vincent van. Tri pisma bratu Théu. *Communio*, 2002, letn. 12, št. 4, str. 374-378.
119. TEREZIJA AVILSKA. Notranji grad. Ljubljana: Družina; Sora: Karmeličanski samostan, 2003.
120. MAIER, Hans. Cerkev in država v bodoči Evropi : Petru Henričiju za 75-letnico. *Communio*, 2003, letn. 13, št. 2, str. 154-166.
121. BUBER, Martin. Ljubezen do Boga in ideja Boga. Tretji dan, nov./dec. 2003, letn. 32, št. 10/11, str. 3-8.
122. KIERKEGAARD, Søren. Bolezen za smrt : krščanska psihološka razprava za spodbudo in prebujo. in Trije spodbudni govori, (Zbirka Religiozna misel, 2). 2., pregledana izd. Celje: Mohorjeva družba, 2004.
123. BUBER, Martin. Božji mrk : razmisleki o razmerju med religijo in filozofijo. Logos : dva eseja, (Zbirka Religiozna misel, 2). Celje: Mohorjeva družba, 2004.
124. PUCIHAR, Blaž (skladatelj). Flavta se igra : 10 skladbic za flavto in klavir = Flute at play : 10 melodic pieces for flute and piano. Škofja Loka: Glasbeno društvo Tulipan, 2004.
125. TRUHLAR, Vladimir. Temeljni pojmi duhovne teologije. Celje: Mohorjeva družba, 2004.
126. SAWARD, John. Teologi «skritega življenja» : saharski puščavnik in Tomaž Akvinski. *Communio*, 2004, letn. 14, št. 1, str. 13-27.
127. BRELIH, Elizabeta. Devica Marija in Mala Terezija. 2. izd. Sora: Karmeličanski samostan, 2005.
128. TEREZIJA AVILSKA. Ustanavljanje samostanov. Sora: Karmel; Ljubljana: Družina, 2005.
129. Kumranski rokopisi, (Študijska zbirka, 5). Ljubljana: Svetopi-semska družba Slovenije, 2006.
130. HENRICI, Peter. Človekova dvospolnost. *Communio*, 2006, letn. 16, št. 3, str. 255-262.
131. BENEDIKT XVI. Apostolsko pismo - motuproprij *Summorum pontificum*, (Cerkveni dokumenti, 116). Ljubljana: Družina, 2007.

132. FROSSARD, André. Bog v vprašanjih, (Zbirka Religiozna misel, 21). Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba, 2007.
133. KRAŠOVEC, Jože. Svetopisemska lastna imena : fonetika, etimologija, prevajanje in transliteriranje = Biblical proper names : phonetics, etymology, translation and transliteration. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 2007.
134. SÖDING, Thomas. Prijateljstvo z Jezusom. *Communio*, 2007, letn. 17, št. 3, str. 259-271.
135. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Na mali poti : misli za vsak dan. Predelan in dopolnjen ponatis. Koper: Ognjišče, 2008.
136. Pripoved ruskega romarja : s spremno študijo Marka I. Rupnika. Koper: Ognjišče, 2008.
137. DOMBROWSKI, Damian. Božje in človeško v Rafaelovem Spremenjenju na gori. *Communio*, 2008, letn. 18, št. 1, str. 79-90.
138. RATZINGER, Joseph - BENEDIKT XVI. Spisi o cerkveni glasbi. 1. izd. Ljubljana: Družina, 2009.
139. VIANNEY, Jean-Marie Baptiste. Duhovnik in evharistija. *Communio*, 2009, letn. 19, št. 2, str. 217-223.
140. MARX, Reinhard. Bodimo hvaležni za ta papežev moralni klicaj. *Communio*, 2009, letn. 19, št. 3, str. 241-245.
141. MERTON, Thomas. Luč nevidne resnice, (Zbirka Božje okolje, knj. 38). 2. dopolnjena izd. Ljubljana: Družina, 2010.
142. Sveto pismo, Nova zaveza in Psalmi : jeruzalemska izdaja. 1. izd. Ljubljana: Družina: Teološka fakulteta, 2010.
143. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Zakaj te ljubim, o Marija. *Communio*, 2010, letn. 20, št. 1, str. 86-93.
144. NEWMAN, John Henry. Vodi me, dobrotna luč. *Communio*, 2010, letn. 20, št. 3, str. 238-276.
145. TOMAŽ KEMPČAN. De imitatione Christi = Hoja za Kristusom, (Zbirka Religiozna misel, 25). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2011.
146. TOMAŽ KEMPČAN. Hoja za Kristusom. Žepna izd. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2011.

147. SLOMŠEK, Anton Martin. Liturgični priročnik. 2, Manuale liturgicum : Slomškov rokopisni obrednik : [faksimile, diplomatični in kritični prepis], (Zbrano delo, 2, 2). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2011.
148. TOMAŽ KEMPČAN. Hoja za Kristusom. Communio, 2011, letn. 21, št. 2, str. 151-168.
149. NEWMAN, John Henry. Razvoj krščanskega nauka. Communio, 2011, letn. 21, št. 3, str. 222-248.
150. BRAGUE, Rémi. Ali človek v demokraciji lahko preživi?. Communio, 2011, letn. 21, št. 4, str. 353-370.
151. TOMAŽ AKVINSKI. Ratio et fides = Razum in vera, (Religiozna misel, 28). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2012.
152. FRANČIŠEK. Bratstvo, temelj in pot do miru : poslanica ob svetovnem dnevu miru, 1. januarja 2014, (Cerkveni dokumenti, Nova serija, 21). Ljubljana: Družina, 2013.
153. NEWMAN, John Henry. Razvoj krščanskega nauka, (Religiozna misel, 30). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2013.
154. Sveto pismo, Modrostne in preroške knjige : jeruzalemska izdaja. 1. izd. Ljubljana: Družina: Teološka fakulteta, 2013.
155. KIERKEGAARD, Søren. Krščanski (na)govori, (Zbirka Religiozna misel, 31). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2014.
156. Sveto pismo, Peteroknjižje : jeruzalemska izdaja. 1. izd. Ljubljana: Družina: Teološka fakulteta: Slovenska škofovska konferenca, 2014.
157. KIERKEGAARD, Søren. Krščanski (na)govori. Communio, 2014, letn. 24, št. 1, str. 89-102.
158. STEIN, Edith. Končna in večna bit : poskus vzpona do smisla biti, (Zbirka Sidro, 39). Ljubljana: Družina, 2015.
159. Sveto pismo, Zgodovinske knjige : jeruzalemska izdaja. 1. izd. Ljubljana: Družina: Teološka fakulteta: Slovenska škofovska konferenca, 2015.

160. (PSEVDO)AVGUŠTIN IZ HIPONA. Meditacije. Communio, ISSN 1408-9580, 2015, letn. 25, št. 3, str. 289-294.
161. Rimski misal. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca: Družina, 2016. – v pripravi

Avtor dodatnega besedila (spremne besede, uvodi, opombe ...)

162. PASCAL, Blaise. Misli, (Zbirka Studenci žive vode, Nova serija, 15). Celje: Mohorjeva družba, 1980.
163. MRAK, Ivan. Proces i druge drame, (Biblioteka Zrno, Dramski tekstovi, sv. 1). Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1984.
164. MRAK, Ivan. Biblični ciklus : svetopisemske drame. Celje: Mohorjeva založba, 1985.
165. PASCAL, Blaise. Misli, (Zbirka Religiozna misel, 1). 2., dopolnjena izd. Celje: Mohorjeva družba, 1986.
166. KIERKEGAARD, Søren. Bolezen za smrt : krščanska psihološka razprava za spodbudo in prebujo. in Trije spodbudni govori, (Religiozna misel, 2). Celje: Mohorjeva družba, 1987.
167. Visoka pesem. Koper: Ognjišče, 1992.
168. Jeremijeve žalostinke : [svetopisemski prevod]. Nova Gorica: Branko, 1994.
169. BALTHASAR, Hans Urs von. Katoliški : vidiki skrivnosti. Ljubljana: Družina, 1995.
170. MERTON, Thomas. Thomas Merton - sodobni pričealec Boga ljubezni, resnice in svobode : ob osemdesetletnici pisateljevega rojstva. Tretji dan, 1995, 24, št. 6/7, str. 27-32.
171. MOJSTER ECKHART. Pridige in traktati, (Živi srednji vek). Celje: Mohorjeva družba, 1995
172. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Avtobiografski spisi. Popravljen in dopolnjen izd. iz leta 1966. Sora: Karmeličanski samostan, 1997.
173. Slikar Krištof Zupet : podarjena dela galeriji Osnovne šole v Horjulu. Horjul: Osnovna šola, 1997.
174. TEREZIJA DETETA JEZUSA. Zadnji pogovori. Sora: Karmeličanski samostan, 1997.

175. TEREZIJA AVILSKA. Lastni življenjepis. Sora: Karmeličanski samostan, 1998.
176. TEREZIJA AVILSKA. Pot popolnosti. Sora: Samostan karmeličank, 2000.
177. VIANNEY, Jean-Marie Baptiste. Življenje je več kot jed : odlomki in misli iz Vianneyevih katehez in pridig, (Zbirka Božje okolje, knj. 31). Ljubljana: Družina, 2000.
178. Urednikovo poročilo. V: JANŽEKOVIC, Janez. Smisel življenja, (Zbirka Religiozna misel, 12). 2., popravljena izd. Celje: Mohorjeva družba, 2001
179. CHESTERTON, G. K.. Pravovernost, (Zbirka Religiozna misel, 10). Celje: Mohorjeva družba, 2001.
180. CANTALAMESSA, Raniero. Marija, ogledalo Cerkve. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 2003.
181. KIERKEGAARD, Søren. Bolezen za smrt : krščanska psihološka razprava za spodbudo in prebujo. in Trije spodbudni govori, (Zbirka Religiozna misel, 2). 2., pregledana izd. Celje: Mohorjeva družba, 2004.
182. ZUPET, Krištof. Nevarna zjedrenost = Dangerous succinctness : monografija = monograph : 1961-2004. Ljubljana: Math, 2005.
183. TEREZIJA AVILSKA. Ustanavljanje samostanov. Sora: Karmel; Ljubljana: Družina, 2005.
184. Kumranski rokopisi, (Študijska zbirka, 5). Ljubljana: Svetopi-semska družba Slovenije, 2006.
185. Uvodnik. Communio, 2010, letn. 20, št. 4, str. 313-316.
186. TOMAŽ KEMPČAN. De imitatione Christi = Hoja za Kristu-som, (Zbirka Religiozna misel, 25). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2011.
187. ZUPET, Krištof. Strpnost 4 : dnevniški zapisi od 8. novembra 2009 do 21. novembra 2010. Ljubljana: Math, 2011.
188. ZUPET, Krištof. Križev pot. Ljubljana: Math, 2015.
189. Henohova knjiga. Celje; Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2016.

Redaktor prevoda

190. GUARDINI, Romano. V srcu Boga. Koper: Ognjišče, 1990.
191. MERTON, Thomas. Gora sedmih polic, (Zbirka Božje okolje, knj. 36). Ljubljana: Družina, 2006.
192. NEWMAN, John Henry. Kalista : zgodba iz tretjega stoletja. Koper: Ognjišče, 2010.
193. HLADNIK, Doroteja (avtor, prevajalec). Odkriti Boga s Terezijo Avilsko. 1. izd. Celovec; Ljubljana; Dunaj: Mohorjeva, 2015.

Recenzent

194. ŠPELIČ, Miran. Grško-slovenski slovar Nove zaveze. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije, 2002.

Prevajalec povzetka

195. KRAGELJ, Jožko. Župnijska cerkev sv. Marjete v Podkraju : ob stoletnici župnije, (Sakralni spomeniki Primorske, 124; 124 a). Podkraj: Župnijski urad, 1997.

Lektor

196. BUJAK, Adam (fotograf), MALIŃSKI, Mieczysław. Janez Pavel II.. Koper: Ognjišče, 1982.
197. BALTHASAR, Hans Urs von. Živeti iz poslednjih globin. Koper: Ognjišče, 1986.
198. BALTHASAR, Hans Urs von. Če ne postanete kakor ta Otrok. [Ljubljana]: Communio Kristjanova Obzorja, 1992. Ponatis 1993.
199. RATZINGER, Joseph. Poklicani v občestvo : današnji pogled na Cerkev. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 1993.
200. DONEY, Meryl. Sveto pismo : knjiga, ki je spremenila svet. Koper: Ognjišče, 1993.
201. Ilustrirana enciklopedija Svetega pisma. Koper: Ognjišče, 1994.

202. KATARINA SIENSKA. Pogovor o božji previdnosti. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 1994.
203. LANGLEY, Myrtle. Verstva sveta : kratek pregled : [vodnik po verah, ki oblikujejo svet], (Zbirka Priročniki Ognjišča, 10). Koper: Ognjišče, 1994.
204. JANEZ PAVEL II. Apostolska spodbuda Odrešenikov varuh papeža Janeza Pavla II. : o podobi in poslanstvu svetega Jožefa v Kristusovem življenju in življenju Cerkve. V Ljubljani: Obiskovalci Marijine kapele pri cerkvi sv. Jožefa, 1995.
205. BALTHASAR, Hans Urs von. Luč Božje besede : osnutki k vsem nedeljskim berilom. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 1995.
206. MOJSTER ECKHART. Pridige in traktati, (Živi srednji vek). Celje: Mohorjeva družba, 1995.
207. BERDJAJEV, Nikolaj Aleksandrovič. O človekovi zaslužjenosti in svobodi : personalistični pogled na človeka, (Zbirka Religiozna misel, 7). Celje: Mohorjeva družba, 1998.
208. PIEPER, Josef. Kaj pomeni filozofirati?. Resničnost in dobro, (Zbirka Religiozna misel, 8). Celje: Mohorjeva družba, 1999.
209. Krščanstvo - 2000 let. Koper: Ognjišče, 1999.
210. JANEZ PAVEL II. Pismo umetnikom, (Cerkveni dokumenti, 82). Ljubljana: Družina, 1999.
211. HAECKER, Theodor. Človekov duh in resnica : izbor iz filozofskih del, (Zbirka Religiozna misel, 13). Celje: Mohorjeva družba, 2002.
212. GUARDINI, Romano. Podoba Jezusa Kristusa v Novi zavezi. Štjak: Župnija; Vrabče: Župnija, 2002.
213. Zbornik ob zlatem jubileju Malega semenišča in Škofijske gimnazije v Vipavi. Vipava: Malo semenišče, [2002].
214. CANTALAMESSA, Raniero. Marija, ogledalo Cerkve. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 2003.
215. MARCEL, Gabriel. Človek pod vprašajem. Ontološki misterij - opredelitev in konkretni pristopi, (Zbirka Religiozna misel, 14). Celje: Mohorjeva družba, 2003.

216. BERNARDIN, Joseph Louis. Dar miru : osebna razmišljanja. Koper: Ognjišče, 2004.
217. MARITAIN, Jacques. Po navdihu Tomaža Akvinskega, (Zbirka Religiozna misel, 18). Celje: Mohorjeva družba, 2004.
218. JANEZ PAVEL II. Apostolsko pismo Mane nobiscum Domine njegove svetosti papeža Janeza Pavla II. škofom, duhovnikom in vernikom v letu evharistije : oktober 2004 - oktober 2005. 2004, letn. 14, št. 4, str. 301-317.
219. BONHOEFFER, Dietrich. Odgovornost in svoboda : izbor iz filozofsko-teoloških del, (Zbirka Religiozna misel, 19). Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba, 2005.
220. FOUCAULD, Charles de. Bratstvo za ceno življenja, (100 strani). Ljubljana: Novi svet, 2006.
221. RATZINGER, Joseph. Bog nam je blizu : evharistija: središče življenja. Ljubljana: Marijina kongregacija slovenskih bogoslovcev in duhovnikov, 2005
222. RATZINGER, Joseph - BENEDIKT XVI. Novi posegi Duha : gibanja v Cerkvi. 1. izd. Ljubljana: Novi svet, 2006.
223. BULGAKOV, Sergej Nikolaevič. Tragedija filozofije : filozofija in dogma, (Zbirka Religiozna misel, 20). Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba, 2006.
224. MASSERONI, Enrico. Zgled sem vam dal : lectio divina v «duhovnikovem dnevu». Ljubljana; Maribor: Slomškova družba: Slomškova založba, 2007.
225. BENEDIKT XVI. Evharistija, zakrament ljubezni = Sacramentum caritatis : posinodalna apostolska spodbuda, (Cerkveni dokumenti, 115). Ljubljana: Družina, 2007.
226. RATZINGER, Joseph - BENEDIKT XVI. Jezus iz Nazareta. 1. izd. Ljubljana: Družina, 2007-2011.
227. RATZINGER, Joseph - BENEDIKT XVI. Jezus iz Nazareta. 1. ponatis. Ljubljana: Družina, 2007-2013.
228. ŽAKELJ, Janez. Job v meditaciji, komentarju in pesmi. 1. izd. Ljubljana: Družina, 2007.
229. Katekizem Katoliške cerkve. 2., z editio typica usklajena izd. Ljubljana: Družina, 2008.

230. PIAT, Stéphane Joseph. Povest družine Martin : o starših sv. Terezije Deteta Jezusa : izdano ob beatifikaciji zakoncev Martin, (Zbirka Žepna knjižnica Ognjišča, 44). Koper: Ognjišče; Medvode: Karmeličanski samostan Sora, 2008.
231. BENEDIKT XVI. Rešeni v upanju = Spe salvi : okrožnica, (Cerkveni dokumenti, 118). Ljubljana: Družina, 2008.
232. STEIN, Edith. Znanost križa, (Zbirka Religiozna misel, 23). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2008.
233. BLANC, Pierre. Arški župnik, (V šoli velikih molilcev, 6). 1. izd. Ljubljana: Novi svet, 2009.
234. SCHÖNBORN, Christoph von. Duhovnikova sreča : po stopinjah arškega župnika. Ljubljana: Marijina kongregacija, 2009.
235. BENEDIKT XVI. Pismo na začetku leta duhovništva ob 150-letnici smrti sv. Janeza Marije Vianneya. Ljubljana: Družina, 2009.
236. BALTHASAR, Hans Urs von. Samotni dvogovor : Martin Buber in krščanstvo, (Zbirka Religiozna misel, 24). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2009.
237. FRANKL, Viktor E.. Biti človek pomeni najti smisel, (100 strani). Ljubljana: Novi svet, 2010.
238. PUCIHAR, Ilonka, PUCIHAR, Jaka (avtor, aranžer, notograf). Moj prijatelj klavir 1 : [učbenik za učenje klavirja v 1. razredu nižje glasbene šole]. V Ljubljani: Glasbeni atelje, J. Pucihar, 2010.
239. KATARINA SIENSKA. Ogenj Božje ljubezni, (100 strani). Ljubljana: Novi svet, 2010.
240. SEEWALD, Peter (oseba, ki intervjuja), BENEDIKT XVI. (intervjuvanec). Luč sveta : papež, Cerkev in znamenja časa. 1. izd. Ljubljana: Družina, 2011.
241. MAASBURG, Leo (avtor, fotograf). Mati Terezija : čudovite zgodbe. 1. izd. Ljubljana: Novi svet, 2011.
242. PUCIHAR, Ilonka, PUCIHAR, Jaka (avtor, aranžer, notograf). Moj prijatelj klavir 1a : [učbenik za učenje klavirja za mlajše začetnike]. V Horjulu: Glasbeni atelje, J. Pucihar, 2011.
243. PUCIHAR, Ilonka, PUCIHAR, Jaka. Moj prijatelj klavir 1b : [učbenik za učenje klavirja za mlajše začetnike]. V Horjulu: Glasbeni atelje Jaka Pucihar, 2011.

244. PUCIHAR, Ilonka, PUCIHAR, Jaka (avtor, aranžer, notograf). *Moj prijatelj klavir 2* : [učbenik za učenje klavirja v 2. in/ali 3. razredu nižje glasbene šole]. V Horjulu: Glasbeni atelje, J. Pucihar, 2011.
245. GROZDE, Lojze. *Pesmi in proza*, (Zbirka Luč sveta, knj. 20). 1. izd. Ljubljana: Družina, 2011.
246. BERDJAJEV, Nikolaj Aleksandrovič. *Svetovni nazor Dostojevskega*, (Zbirka Religiozna misel, 26). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2011.
247. HEMMERLE, Klaus. *Tvoje srce na Božjem ušesu* : uvajanje v molitev. 1. izd. Ljubljana: Novi svet, 2011.
248. BENEDIKT XVI. *Vzgoja mladih za pravičnost in mir* : poslanica ob svetovnem dnevu miru, 1. januarja 2012, (Cerkveni dokumenti, Nova serija, 18). Ljubljana: Družina, 2011.
249. BENEDIKT XVI. *Vrata vere = Porta fidei* : apostolsko pismo v obliki «motu proprio», s katerim je razglašeno leto vere, (Cerkveni dokumenti, 134). Ljubljana: Družina, 2012.
250. OUELLET, Marc. *Karizme - dar Cerkvi*, (Zbirka Luč sveta, knj. 21). 1. izd. Ljubljana: Družina, 2012.
251. STEIN, Edith. *Bit in oseba* : prispevek h krščanskemu stremljenju k resnici, (Religiozna misel, 29). 1. izd. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2012.
252. RATZINGER, Joseph - BENEDIKT XVI. *Jezus iz Nazareta* : Jezusovo otroštvo. 1. izd. Ljubljana: Družina, 2012.
253. PUCIHAR, Ilonka, PUCIHAR, Jaka. *Moj prijatelj klavir 3* : [učbenik za učenje klavirja v 3. in/ali 4. razredu glasbene šole]. V Horjulu: Glasbeni atelje, J. Pucihar, 2012.
254. LEVINAS, Emmanuel. *Težavna svoboda* : eseji o judovstvu, (Zbirka Religiozna misel, 27). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2012.
255. KAVČIČ PUCIHAR, Ana (avtor, skladatelj). *Igramo se flavto* : učbenik z elementi delovnega zvezka za najmlajše flautiste. *Forme: Ustvarjamo glasbo*, 2013.
256. LA TOUSCHE, Geoffroy de (oseba, ki intervjuja), OUELLET, Marc (intervjuvanec). *Aktualnost in prihodnost koncila* : po-

- govor z Geoffroyem de la Tousche. 1. izd. Ljubljana: Družina, 2013.
257. MATI TEREZIJA. Kjer je ljubezen, tam je Bog : pot do tesnejše združitve z Bogom in do večje ljubezni do drugih. 1. izd. Ljubljana: Družina: Novi svet, 2013.
258. FRANČIŠEK. Okrožnica Luč vere - Lumen fidei : [škofom, duhovnikom in diakonom, Bogu posvečenim osebam in vsem krščanskim vernikom o veri], (Cerkveni dokumenti, 138). Ljubljana: Družina, 2013.
259. Otmar Črnilogar : človek mnogih talentov. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2013. 438 str.
260. DUPLÉIX, André. Pierre Teilhard de Chardin, (V šoli velikih molilcev, 13). 1. izd. Ljubljana: Novi svet, 2013.
261. KAPPELLARI, Egon. Sveta znamenja v bogoslužju in vsakdanjosti. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba; Ljubljana: Družina, 2013.
262. FRANČIŠEK. Okrožnica Lumen fidei papeža Frančiška škofom, duhovnikom in diakonom, Bogu posvečenim osebam in vsem krščanskim vernikom o veri. Communio, 2013, letn. 23, št. 3, str. 211-260.
263. FRANKL, Viktor E.. Biti človek pomeni najti smisel, (100 strani, 12). 1. izd. Ljubljana: Novi svet, 2014.
264. RATZINGER, Joseph - BENEDIKT XVI. Duh liturgije : uvod. Maribor: Ognjišče, Slomškova založba, 2014.
265. Ne smemo jih pozabiti : župniji Horjul in Jastrebarsko, združeni v duhovnosti, mučeništvu, dobroti in tragediji. Ljubljana: samozal. A. Pust, 2014.
266. SCOLA, Angelo. Poročna skrivnost. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2014.
267. PELKO, Zvone (fotograf), GRDINA, Igor, FLORJANČIČ, Alojzij Pavel. Škofjeloški pasijon 2009. 1. izd. Škofja Loka: Občina, 2014.
268. Sinodalno poročilo = Relatio synodi : pastoralni izzivi družine v kontekstu evangelizacije : vprašanja = domande : tretje izredno splošno zasedanje škofovske sinode, (Cerkveni dokumenti, 145). Ljubljana: Družina, 2015.

269. ŠTRUKELJ, Anton. Zaupanje in pogum, (Zbirka Luč sveta, knj. 23). 1. izd. Ljubljana: Družina, 2015.
270. Communio. Zupet, Janez (lektor 2009-2016). Ljubljana: Svet Mednarodne katoliške revije Communio pri Slovenski škofovski konferenci, 1999-.
271. Od konflikta do skupnosti : skupno luteransko-katoliško obeleževanje reformacije leta 2017 : poročilo Luteransko-rimskokatoliške komisije za edinstvo, (Cerkveni dokumenti, 150). 1. izd. Ljubljana: Družina, 2016.
272. PUCIHAR, Ilonka. Improvizacija – integralni del ustvarjalnega učenja in poučevanja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo, 2016. – v pripravi

Radijske in televizijske oddaje

273. Biblija. 12, Navdih in skušnjava kraljev : Televizija Slovenija : I. program : verski program. Ljubljana, 2. apr. 1995.
274. Biblija. 12, Navdih in skušnjava kraljev : Televizija Slovenija : II. program : verski program. Ljubljana, 26. mar. 1995.
275. Biblija. 14, Prerok Jeremija : Televizija Slovenija : I. program : verski program. Ljubljana, 16. apr. 1995.
276. Biblija. 14, Prerok Jeremija : Televizija Slovenija : II. program : verski program. Ljubljana, 9. apr. 1995.
277. Biblija. 15, Prerok Ezekiel : Televizija Slovenija : I. program : verski program. Ljubljana, 23. apr. 1995.
278. Biblija. 15, Prerok Ezekiel : Televizija Slovenija : II. program : verski program. Ljubljana, 16. apr. 1995.
279. Janez Zupet ob 60-letnici. Radio Ognjišče, oddaja Naš gost. 13. nov. 2004.
280. Msgr. prof. Janez Zupet : duhovnik, prevajalec, lektor. Krščanske TV oddaje POT – I na RKC, 22. jul. 2013.

MEDNARODNA KATOLIŠKA REVIJA COMMUNIO

Nemška: INTERNATIONALE KATOLISCHE ZEITSCHRIFT COMMUNIO
Schenkenstrasse 8-10, A-1010 Wien, Dr. Jan-Heiner Tück, info@communio.de

Italijanska: RIVISTA INTERNAZIONALE DI TEOLOGIA E CULTURA COMMUNIO
JACA BOOK, Via Frua 11, I-20146 Milano, Dr. Aldino Cazzago, communio@jacabook.it

Hrvaška: MEĐUNARODNI KATOLIČKI ČASOPIS COMMUNIO,
Kršćanska sadašnjost, Marulićev trg 14, HR-41001 Zagreb, Dr. Ivica Raguž, communio.hr@gmail.com

Ameriška: COMMUNIO. INTERNATIONAL CATHOLIC REVIEW
Washington, D.C. 20017, P.O.Box 4557, Dr. David L. Schindler, communio@aol.com

Francoska: REVUE CATHOLIQUE INTERNATIONALE COMMUNIO
F-75004 Paris, 5, passage Saint-Paul, Dr. Serge Landes, communio@neuf.fr

Nizozemska: COMMUNIO. INTERNATIONAAL KATHOLIEK TIJDSCHRIFT
B-Groenstraat 57, B-2860 Sint-Katelijne-Waver, Dr. Stefaan Van Calster,
vancalster@usa.net; wilkens@rodluc.nl

Španska: REVISTA CATÓLICA INTERNACIONAL DE PENSAMIENTO Y CULTURA COMMUNIO
Andrés Mellado, 29 2ªA, E-28015 Madrid, Dr. Gabriel Alonso, Procommunio@communio-es.com

Poljska: MIĘDZYNARODOWY PRZEGLĄD TEOLOGICZNY COMMUNIO
Ołtarzew, Kilińskiego 20, PL 05-850 Ożarów Mazowiecki,
Prof. Paweł Góralczyk, Dr. Alfred Dyr, adyr@sac.org.pl

Portugalska: COMMUNIO. REVISTA INTERNACIONAL CATÓLICA
Universidade Católica Portuguesa Palma de Cima, P-1649-023 Lisboa, Dr. Henrique de Noronha Galvão,
communio@lisboa.ucp.pt

Argentinska: REVISTA CATÓLICA INTERNACIONAL COMMUNIO
Sánchez de Bustamante 2662(1425) Buenos Aires, Argentina, Dr. Luis Balaña,
communioargentina@gmail.com.ar

Madžarska: COMMUNIO. NEMZETKOZI KATOLIKUS FOLYORAT
H-1053 Budapest, Papnövelde n.7, Dr. Pál Bolberitz, communio@ccla.hu

Ukrajinska: МІЖНАРДНИЙ БОГОСЛОВСЬКИЙ ЧАСОПИС СОПРИЧАСТЯ
МОНАСТИР МОНАХІВ СТУДІЙСЬКОГО УСТАВУ, Užgorod/Lviv

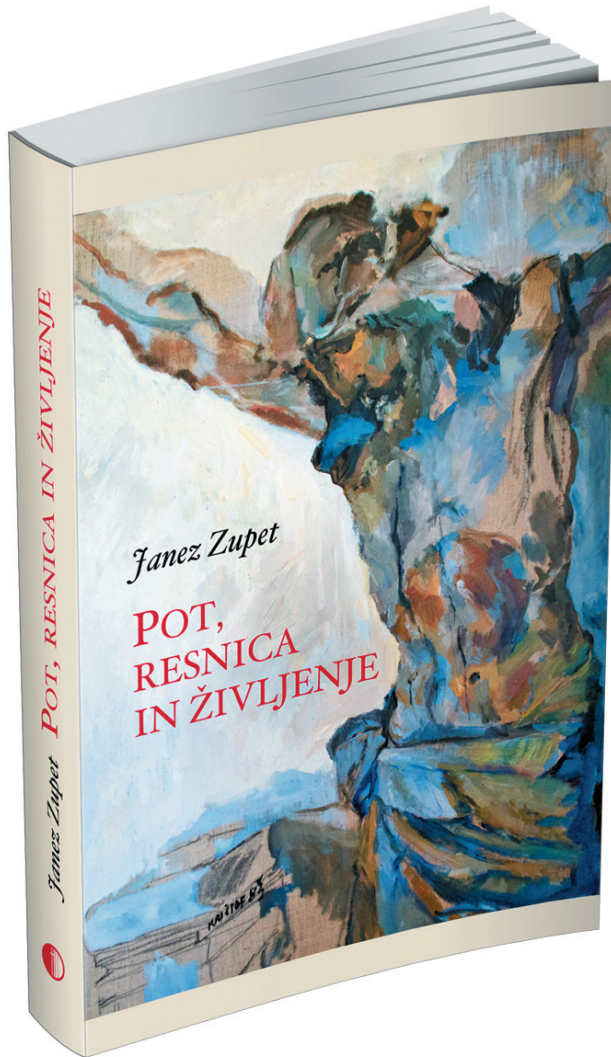
Češka: MEZINÁRODNI KATOLICKÁ REVUE COMMUNIO
CZ 11000 Praha 1, Husova 8, Dr. Prokop Broz, communio@serznam.cz

Brazilska: REVISTA INTERNACIONAL DE TEOLOGIA E CULTURA COMMUNIO
Rua São Pedro Alcântara, 12. Centro, Petrópolis, RJ 25.685-300, Dr. Edson de Castro Homem,
communio@cieep.org.br

Mednarodna katoliška revija Communio. Naslov uredništva in uprave: Družina d.o.o., Krekov trg 1, 1001 Ljubljana, p.p. 95, tel. 01/360-28-28, faks 01/360-28-29. E.mail: anton.strukelj@guest.arnes.si – Revija izhaja štirikrat letno. Cena posameznega zvezka: 8,50 €. Letna naročnina: 34,00 €, za tujino 41,60 €, letalska 43,20 €. DDV je vključen v ceno. Domači naročniki nakazujejo naročnino na transakcijski račun Družina d.o.o. NLB 02014-0015204714, Krekov trg 1, 1000 Ljubljana; naročniki iz tujine nakazujejo denar na devizni račun pri NLB d.d., Trg republike 2, 1520 Ljubljana, IBAN: SI56020140015204714, Družina d.o.o., Krekov trg 1, Ljubljana, SLO SWIFT oz. BIC: LJBASI2X – Revija izhaja s finančno podporo ARRS.

ISSN 1408-9580

Priporočamo!

Naročila:

telefon **01/360-28-28**,

e-pošta: **narocila@druzina.si**,

spletna knjigarna:

www.druzina.si ali nas
obiščete v naši knjigarni

• Krekov trg 1, Ljubljana

• Štula 23, Ljubljana-Sentvid

8,50 €

3 830031 150361